

Sepedi

Leleme la Gae le Mabokgoni a Bophelo

3

Kotara 2

Morutwana: _____

3

Kotara 2

Sepedi

Leleme la Gae le Mabokgoni a Bophelo

Puku ya Mošomo ya Morutwana

Ditebogo

Tšweletšo ya lenaneo le la go kopantšha Leleme la Gae le Mabokgoni a Bophelo e dirilwe ke sehlopha sa Funda Wande ka tšhomišano le sehlopha sa ditsebi tša thuto ya motheo ya Kapa Bodikela, Kapa Bohlabela le Limpopo, dirutegi go tšwa diyunibesithing tša go fapafapana le barutiši dikolong.

Dipuku tše di kgonne go tšweletšwa ka lebaka la thekgo ya mašelang ya Allan Gray Orbis Foundation Endowment, FEM Education Foundation, Michael & Susan Dell Foundation le Zenex Foundation.

Diswantšho:

Ditebogo go Anja Stoeckigt ka seabe sa gagwe ka diswantšho tša motheo tšeo di hwetšagalago ka pukung ye.

Diswantšho tše dingwe di filwe ke: Alex Latimer: letlakala 2-7, 138, 157, 178, 183, 186-187, 191 le 193; Patrick Latimer: letlakala 11, 16, 32, 53, 95, 99, 103, 107, 109, 137, 179 le 184; Crazy Cat: letlakala 44-48, 73, 77 le 128-133; Jiggs Snaddon-Wood: letlakala 58, 71, 79, 100, 146, 159, 163 le 175; Rassie Erasmus: 12, 15, 155 le ditlhaka mantšu.

Khabara: Anja Stoeckigt

Ditebogo tša diswantšho:

iStock: Letlakala 7: Jenhung Huang (khrikete ya mabele), Letlakala 19: Татьяна Санина (maseletswana), Letlakala 25: RHJ (mafele), Letlakala 29a: Jan Rozehnal (podilekgwana e ja diaphid), Letlakala 29b: Darkdiamond67 (monang o goga madi), Letlakala 36: Dharmapada Behera (serurubele se goga tsina), Letlakala 37a: marc ouliana (ntšhi), Letlakala 37b: defun (khunkhwane ya boloko), Letlakala 40a: Thank you for your assistant (phago), Letlakala 40b: Cabezonication (seolo), Letlakala 42a: Stefano Barzellotti (mašotša), Letlakala 61: Ekaterina Kreker (leruarua), Page 65a: nechave-kon (ntšhi ya dienywa kgaufsi), Letlakala 65b: PaulinaKon (dintšhi tša dienya pananeng), Letlakala 67: supitchamcsdam (letšoba la protea), Letlakala 104a: koosen (lebotlelo la senotšididi la polasitiki), Letlakala 104b: epantha (lebotlelo la sehlare la polasitiki), Letlakala 104c: LanaLanglois (phakete ya maswi), Letlakala 104d: George tsartsianidis (phakete ya merogo ya go kgahla), Letlakala 104e: tolisma (sekotlelo sa aesekehrimi sa polasitiki), Letlakala 141a: Anastasila Stiahailo (mosadi a e ja beka le ditšhipisi), Letlakala 158: bonchan (khasaba), Letlakala 162: marietjieopp (bogobe ka mogopong); WikiCommons: Page 42b: TimCowley (mohlwa), Letlakala 54: The Minnich Collection The Ethel Morrison Van DerLip Fund/Maria Sibylla Merian (Metamorphosis Insectorum Surinamensium), Letlakala 57: Kevstan (Khudu Jonathan), Letlakala 96a le b: Darren Glanville (sebetlwa ka Marco Cianfanelli le Jeremy Rose); Gallo Images: Letlakala 145: Sunday Times/Esa Alexander (Siba Mtongana), Letlakala 149: JOHANN HATTINGH BEELD (Reuben Riffel), Letlakala 151: Trevor Kunene (Katlego Mlambo).

Ditebogo tša go kgethega go Singakwenza, mokgatlo wo o sa dirego poelo, ka seabe sa bona go letlakala 113 le 117.

www.fundawande.org

ISBN: 978-1-998960-31-6

Version 1: 2024

Motho mang le mang o dumeletšwe go **abelana** (go kopolla le go phatlalatša sedirišwa se ka tšhepedišo goba sebopego sefe) goba go **amantšha** (go hlakantšha, go fetola le go tšwetša pele ka morero wo mongwe le mongwe), ge fela a ka leboga mošomo wa rena ka tsela ye: *Funda Wande, Sepedi Leleme la Gae le Mabokgoni a Bophelo, Puku ya Mošomo ya Morutwana, Mphato 3, Kotara 2, CC BY 4.0*

O seke wa tlatša ka mantšu goba polelo yeo e ka ganetšago ba bangwe seo laesense e se dumeletšego.

Tshedimošo ya go tlaleletša o ka e humana mo: <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

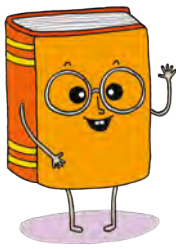

Diteng

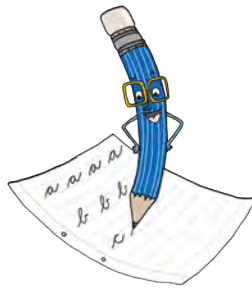
Beke 1	Dikhunkhwane	1
Beke 2	Dikhunkhwane	26
Beke 3	Mekgwa ya Bophelo	43
Beke 4	Mekgwa ya Bophelo	68
Beke 5	Go šomiša gape	85
Beke 6	Go šomiša gape	110
Beke 7	Go ja dijo tša phepo	127
Beke 8	Go ja dijo tša phepo	152
Beke 9	Tše dintši ka dikhunkhwane	169

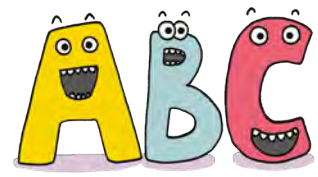
Diswantšho

Go Bala

Go Ngwala

Ditlhaka

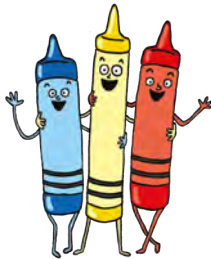
Tsebo ya Go Thoma

Bokgabo bja
Boitlhamelo

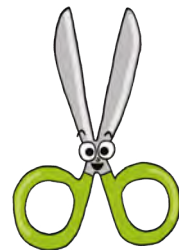
Go Šoma o Nnoši

Khalara

Ngwala

Ripa

Dikhunkhwane

Beke | le 2

Lebo le Khunkhwane ya go befa

Lebo o be a sepela ka go nanya a e ya ka phapošing. O be a duma okare nkabe a sa tsene ka phapošing. O be a sa thabele sekolo sa gagwe se sefsa sa ka toropong. O be a gopola sekolo sa gagwe sa kgale sa magaeng. O be a dula le koko wa gagwe polaseng. Ga bjale o dula le mmagwe ka toropong.

O be a gopotše bagwera ba gagwe. Bana ba bangwe mo sekolong se sefsa ba be ba mo kwera. Ba be ba mo sega ba re ke 'mosetsana wa magaeng'. Ba be ba re ke setlaela ebile ga a tsebe selo ka gore o tšwa dipolaseng. Go be go se na le yo a ralokago le yena gomme se se ile sa dira gore a nyame kudu.

Ge Lebo a batamela phapoši, o ile a kwa mašata ka phapošing. O bone gore barutwana ba šupa se sengwe ka fase ga tafola ya morutiši. Morutiši, Mohumagadi Mello o be a tšhogile.

‘Hlokomela Lebo!’ gwa goelela Lesiba yoo e lego mošemane yo mogolo ka phapošing. Go na le dikhunkhwane tše tshela tša go befa ka fase ga teseke ya morutiši.

‘Le se ke la di swara goba la batamela. Di na le meetlwa’, gwa realo Mohumagadi Mello a thothomela.

‘Dikhunkhwane di be di batamela morutiši, gwa goelela Morongwa, ‘Hlokomela morutiši.’

Lebo o be a maketše. O be a bone dikhukhwane tše dintši kudu tša go befa mašemong a koko wa gagwe a merogo. Koko o be a di rata ka gore di be di eja dikgopa tšeo di bego di eja dikhabetšhe tša gagwe. Ge o ka di širogela ka go nanya, di ka se go dire selo.

‘Ga se dikhukhwane tša go befa goba tše kotsi. Ke fela dikhirikhethe tša go se be kotsi’, gwa realo Lebo a bolelela godimo. ‘Ke tla di iša ka ntle.’ Lebo o ile a tšea setšhela-ditlakala gomme a leba go dikhukhwane.

Lebo o tloga a le bogale,’ gwa hwenahwena Morongwa. ‘Nna se ke be nka se se dire.’

Lebo o ile ema kgauswi le dikhukhwane a sa šikinyege. O ile a di khupetša ka setšhela-ditlakala ka pela. O ile a tšea puku e nnyane yeo e bego e le tafoleng ya Mohumagadi Mello gomme a e bea ka fase ga setšhela-ditlakala se se bego se lebeletše fase. O ile a kuka puku le setšhela-ditlakala ka nako e tee gomme a sepela ka go nanya a lebile lebating.

Ge a le ka ntle, o ile a bea setšhela-ditlakala fase bjanyeng mafelelong a lepatlelo la go bapala. O ile a emiša setšhela-ditlakala gomme a boela morago.

Dikhunkhwane di ile tša ema di sa šikinyege motsotswana gomme tša fofela bjanyeng. O ile a boela ka phapošing le puku le setšhela-ditlakala. Barutwana ka moka ba ile ba phaphatha diatla ge Lebo a fhla ka phapošing. 'Re a leboga Lebo' gwa realo Mohumagadi Mello. Ke be ke sa tsebe gore ke dire eng ka dikhunkhwane tšela.

Lebo o ile a myemyela. 'E be e se selo sa go tshwenya' a realo. 'Koko o nthutile gore ke se ke ka bolaya dikhunkhwane ka gore di bohlokwa kudu.' 'Lebo o bogale ebile o bohlale, gape o na le botho,' gwa realo Lisa. O tseba dilo tše dintši.' Gwa realo Papi. Lebo o ile a ikwa a thabile. Gape o ikwele la mathomo o kare mohlomongwe a ka rata sekolo se.

Pego ya tshedimošo

Dikhirikhethe tša mabele

- ▷ **Legoro:** Dikhirikhethe tša mabele ke dikhunkhwane. Dikhunkhwane ke diphedi tše nnyane tša go ba le dikarolo tše tharo tša mmele le maoto a tshela.
- ▷ **Tebelelo/Ponagalo:** Dikherikhethe tša mabele ke tše tshehla ka mmala. Di na le hlogo, sehuba le dimpa. Di na le maoto a tshela. Go na le a mane a makopana le a mabedi a matelele. Mo hlogong di na le dinakana tše pedi tše telele, molomo o mogolo le mahlo a mabedi. Go na le meetlwa ya go hlaba mo maotong a tšona le mo dimpeng.
- ▷ **Ditlwaelo:** Dikhirikhethe tša mabele di ja dimela le diphoofolo. Di bohlokwa ka gore di ja dikgopa le dimela tša go bola. Ge di ka hlaselwa, di a loma, tša raga, tša ngwapa le go šašetša seela se sentsho sa go nkga. Ka lebaka la maoto a tšona a matelele, di kgona go fofela godimo. Dikhirikhethe tša mabele di hwetšwa Afrika Borwa fela.

Bala mafoko

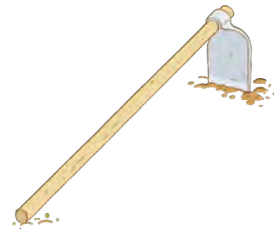
Lesego o ragile kgwele ya thuba lefasetere.

Mma o anegile lešela le le šweu.

Re šomiša mogoma go hlagola ka mašemong.

Tate o rekile kiribane ya mmala wa namune.

Na tate o rekile kiribane e bjang?

Dikhunkhwane

Seo ke se Tsebago

Seo ke Nyakago
go se tseba

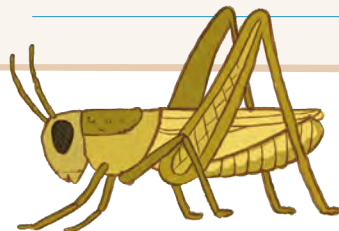

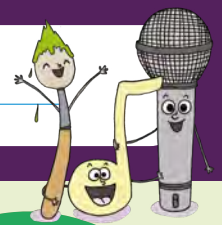
Seo ke Ithutilego
sona

Beke 1

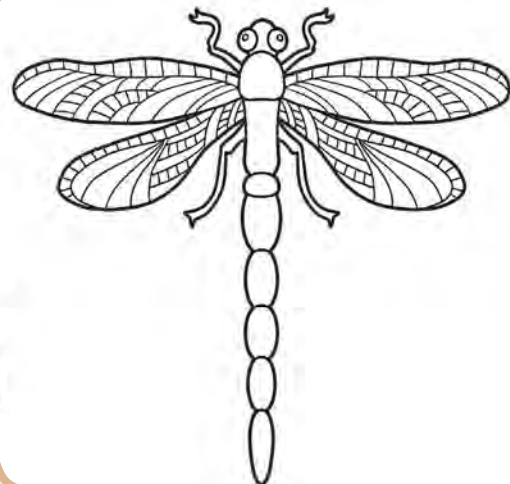
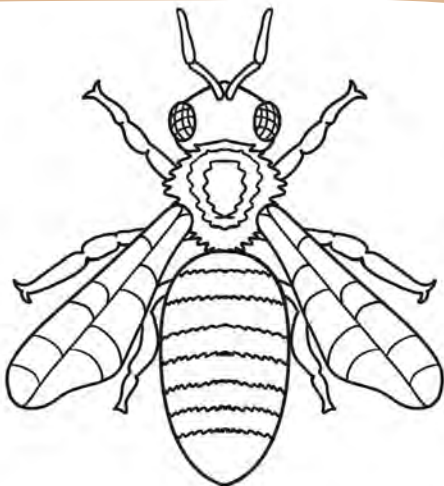
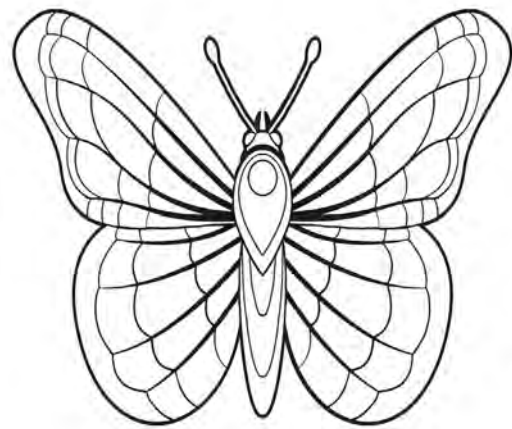
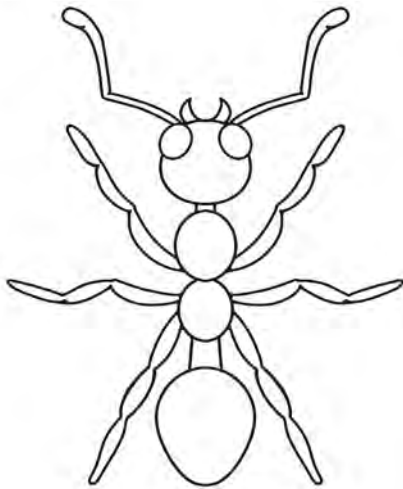
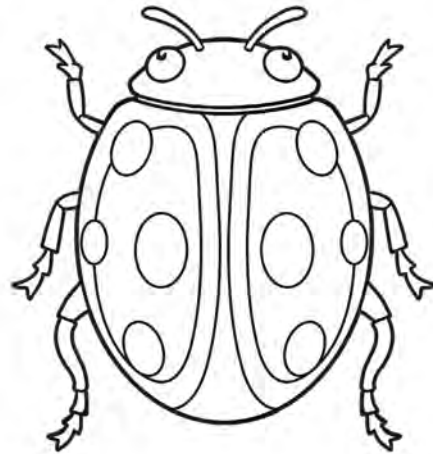
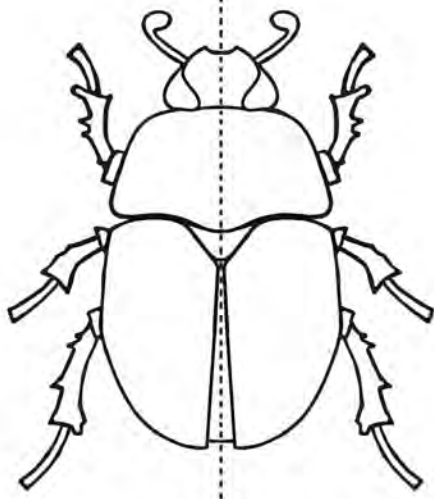
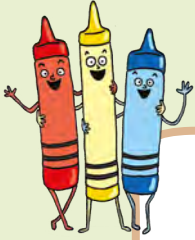
Beke 2

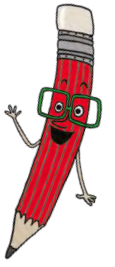

Mothaladi wa go lekalekana

Thala mothaladi go dira diripa tše pedi tša go lekana.

Hlahlamolla ditlhaka o ngwale
mantšu gabotse

1

mokgodu

dikgomo

2

q

nesenya

3

nahwale

4

gwasegwa

5

rotommo

6

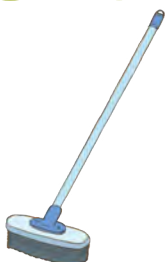
bjekuphu

7

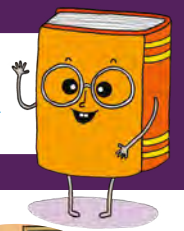
30

rothamesoma

8

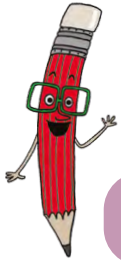

loswilee

Kwešišo

Bala **Lebo** le khunkhwane ya go befa.

Nyaka o hwetše

1 Na leina la nnete la khunkhwane ya go befa ke lefe?

2 Na dikhunkhwane di be di le kae ka phapošing?

Bala o be o nagane

3 Ke ka lebaka la eng barutwana ba be ba kwera Lebo?

Ka lebaka la gore _____

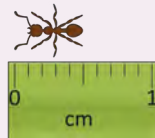
O Nnoši

4 Ngwala lefoko ka motho yo o mo tsebago yoo a tšwago lefelong le lengwe. Bolela seo o se ratago ka yena.

Dikhunkhwane

Na phoofolo e nnyane kudu yeo o kilego wa e bona ke e fe? Na e be e le tšhošwane? Na e be e le letsetse?

Ditšhošwane, matsetse le menang ka moka ke dikhunkhwane. Ke diphoofolo tše nnyane tša maoto a tshela. Dikhunkhwane tše dingwe ke tše nnyane kudu moo o swanelwago ke go šomiša galase-kgodiši gore o kgone go bona gore di lebelelega bjang.

Dikhunkhwane ke sehlopha se segolo kudu sa diphoofolo mo lefaseng. Go na le dikhunkhwane tše milione tša mehuta ya go fapafapana.

1 Na tšhošwane ya go ba kgauswi le rula ke e telele bokaakang? _____

2 Šomiša mantšu go feleletša mafoko.

galase-kgodiši menang matsetse

a _____ ke dikhunkhwane tše nnyane kudu tše di phelago go dikatse le dimpša.

b _____ e dira gore dilo tše nnyane di tšwelele e le tše kgolo go feta ka tsela yeo di lego ka gona.

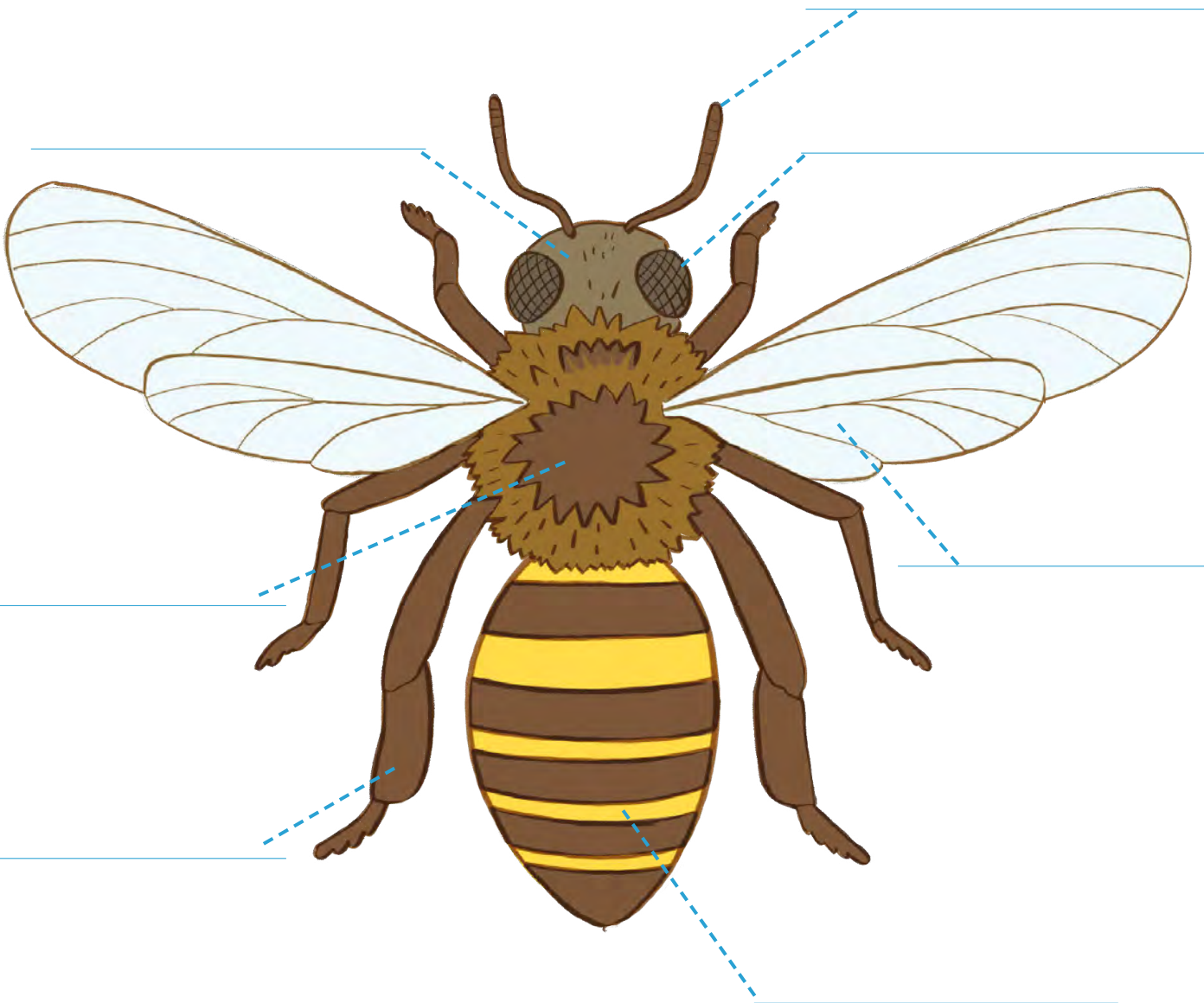
c _____ e dira lešata la go bobola bošego ebile e ka go loma.

Nose

Ngwala maina a dikarolo tša nose

leoto

leihlo

dinaka

hlogo

lefego

dimpa

sehuba

Feleletša mafoko ka mantšu a go felela ka modumo wa go swana.

Kgetha mantšu ka lepokisaneng.

perekisi lesokisi bala mala senotlelo
lebotlelo kefa lefa

1 Bana ba sekolo ba rata go **bala**.

_____ a Mosima a bohloko.

2 Sesi Mahlako o rekile **kefa** ye botse kudu.

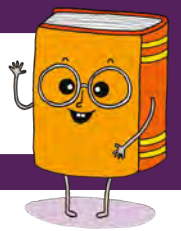
Rakgolo o rata go _____ batho ge ba feditše mešomo ya bona.

3 Koko o fula **perekisi** mohlareng.

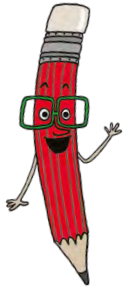
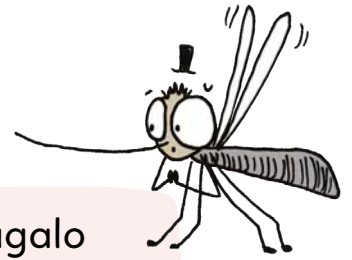
Malose o nyaka _____ la gagwe.

4 Koko o nwa meetse ka **lebotlelo**.

Mma o bula lebati la koloi ka _____.

Tlotlontšu

legoro
sehuba

tebelelego/ponagalo
ditlwaelo
dimpa

Nyalantšha lentšu la tlotlontšu le tlhalošo.

legoro	Seo e se dirago
tebelelego/ponagalo	Sehlopha sa diphoofole
ditlwaelo	mpa
sehuba	Seo e swanago le sona
dimpa	kgara/sehuba

Ngwala mantšu o tlatše tafola.

Lentšu la tlotlontšu	Ditlhaka	Dinoko
legoro	6	3
p _ _ _ _ _		
l _ _ _ _ _		
s _ _ _ _ _		
d _ _ _ _ _		

Na mmaseletswana ke khunkhwane?

Mmaseletswana o na le dikarolo tše tharo tša mmele le maoto a tshela. Mmaseletswana ke khunkhwane. Maoto a pele ke a matelele kudu. A lebelelega e ke ke matsogo.

Mmaseletswana o na le molala o motelele. Hlogo ya wona e na le sebopego sa khutlotharo. O na le mafego a mabedi ao o a šomišago go fofa.

Mmaseletswana o ja dikhunkhwane tše nnyane tša go swana le dintšhi le dimmoto. O na le mothaladi wa dintlha tše bogale mo maotong a wona a pele tšeo o swarago setsongwa ka wona, seo o se jago pele ke hlogo. Ka dinako tše dingwe dimmaseletswana di bolayana ka bo tšona tša jana!

1 Šomiša mantšu go feleletša mafoko

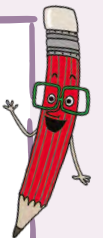
setsongwa

bogale

dintlha

- Karabo o šomišitše thipa e _____ go sega nama.
- Ditau di a tsoma go swara _____.
- Mohlare wa meetlwa o na le _____ tše bogale.

2 Ke ka lebaka la eng mmaseletswana o na le dintlha tše bogale maotong a wona a pele?

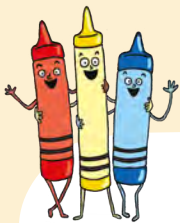

Thala khunkhwane

Nyaka khukhwane mo lepatlelong la boralokele. O e lebeledišiše gabotse.

Na khunkhwane ya gago e bitšwa eng?
Na o bona maoto a makae?
Na o bona dikarolo tše kae tša mmele?
Na ke eng se sengwe se o se bonago?

Thala taekeramo ya khunkhwane ya gago.

maoto

mahlo a kopantšwego

dinaka

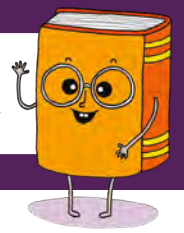
hlogo

mafego

dimpa

sehuba

Polelo

Feleletša mafoko ka go šomiša mantšu a ka mašakaneng.

- 1 **Legoro:** Dikhirikhethe tša mabele _____
_____. (dikhunkhwane, ke)
- 2 **Tebelelo/ponagalo:** _____ tše tshootho ka
_____. (Ke, mmala)
- 3 _____: Di _____ dimela le
diphoofolo. (**Ditlwaelo**, ja)

Kgetha mohuta o mongwe wa khunkhwane o ngwale ka wona.

dirurubele ditšhošwane dinose mmaseletswana

- 1 **Legoro:** _____ ke dikhunkhwane.
- 2 **Tebelelo/ponagalo:** Di na le mmala wa _____.
- 3 **Ditlwaelo:** Di ja _____.

Na segokgo ke khunkhwane?

Segokgo se na le diripa tše pedi tša mmele le maoto a tshela. Ga se khunkhwane.

Digokgo di ja dikhunkhwane tše nnyane tša go swana le dintšhi, ditšhošwane le dimmoto tšeo di di swarago ka bolepu bja tšona. Digokgo tše dingwe di kgona go dira mpholo wo di tšhelago setsongwa sa tšona ka wona.

Digoko ke diphoofolo di nnoši tšeo di šilago dijo tša tšona ka ntle ga mebele ya tšona. Di tšhela setsongwa sa tšona ka seela seo se fetošago mmele wa sona ya ba seela. Segokgo ge se fetša se nwa seela se.

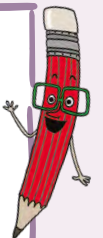
1 Na segokgo se na le maoto a makae? Swaya ka lepokising?

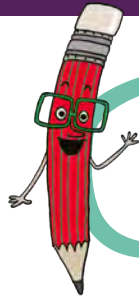
- mane
- Tshela
- Seswai

2 Šomiša mantšu go feleletša lefoko.

mpholo šila bolepu

- a Batho ba _____ dijo ka dimpeng.
- b Dinoga, diphepheng le digokgo tše dingwe di šomiša _____ go bolaya setsongwa sa tšona.
- c Dikhunkhwane di ka kgakgela go _____ la segoko.

Piletšo

Na lefele ke khunkhwane?

Lefele le na le dikarolo tše tharo tša mmele le dipara tše tharo tša maoto. Ke khunkhwane. Mafele gape a na le mafego a mabedi gomme a mangwe a kgona go fofa. A kgona go kitima ka lebelo kudu.

Mafele a rata go dula ka gae mo go lego borutho ebile go le leswiswi. A ja dimela, dikhunkhwane, dijo tša go šala ka gare ga dipoleiti tša ditšhila le ka gare ga ditlakala.

Mafele ke baphologi. A kgona go phela dibeke tše pedi ka ntle ga meetse le dibeke tše nne ka ntle ga dijo. A ka phela beke e tee a se na hlogo!

Tlatša tafola.

Leina	Nomoro ya dikarolo tša mmele	Nomoro ya maoto	Na ke khunkhwane?
Mmaseletswana			
Segokgo			
Lefele			
Tšhošwane			

Mongwalo

u u u u u u u u u u

MOŠUPOLOGO

x

y y y y y y y y

x

ye ye ye ye ye ye ye

LABOBEDI

x

u u u u u u u u

x

um um um um um um

LABORARO

x

w w w w w w w w

x

wh wh wh wh wh wh wh

LABONE

x

o o o o o o o o

x

or or or or or or or

LABOHLANO

x

ye um wh or yo

x

ul wh ye um ur

Nyaka mantšu

~~sekolo~~ hlompha molemi kefa kgameo
 letlametlo hlalefa lwala molekwana lenti

h	l	o	m	p	h	a	o	m	r
l	e	n	t	i	l	w	a	l	a
b	f	k	g	a	m	e	l	o	w
l	e	t	l	a	m	e	t	l	o
m	o	l	e	m	i	k	e	f	a
g	j	s	e	k	o	l	o	h	y
m	o	l	e	k	w	a	n	a	t
k	n	p	h	l	a	l	e	f	a

Bala mafoko

Tate o otlela lori ya go rwala mobu.

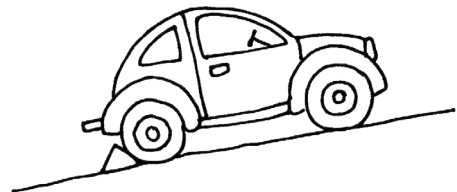
Selaelo o rata go namela paesekela.

Ke logile mpopi wa ka ka Mokibelo.

Koloi ya Leeto e swara bothata ge e namela mmoto.

Na Selaelo o rata go dira eng?

Dikhunkhwane tša kotsi le tša go re thuša

Dirurubele di fofa go tšwa letšobeng go ya go le lengwe gomme di ja tsina. Di rwala modula ka mebele ya tšona. Se se tulafatša matšoba gore dimela di dire dienywa le merogo.

Podilekgwana e ja dikhunkhwane tše nnyane mo dimeleng go swana le diaphidi, ditšhikidi, dinta, ditshenekegi, le dikhunkhwane tše dingwe tšeo di ka hlolago mathata ka serapaneng.

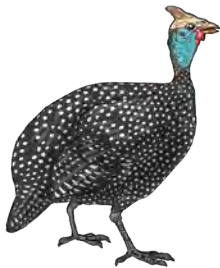

Menang ye mengwe e phatlalatša malwetši a go lwatša batho le diphoofolo. Menang e a fetetša ge e ka loma motho goba phoofolo yeo e nago le bolwetši gomme ya phatlalatša bolwetši.

Mo o lomilwego ke letsetse go bohloko ebile go a hlohlona le go ruruga. Batho ba bangwe le diphoofolo ba lwatšwa ke mare a matsetse. Matsetse a kgona go phatlalatša bolwetši go tšwa go phoofolo ye itšego go ya go e nngwe.

Tlatša ka ditlhaka tšeo di tlogetšwego

1 mpati

2 _____aka

3 _____utla

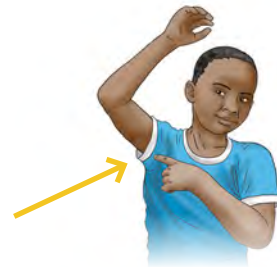
4 se _____agwa

5 le _____ielo

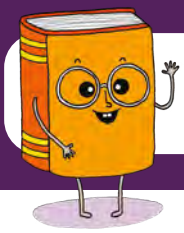
6 _____itsa

7 le _____afa

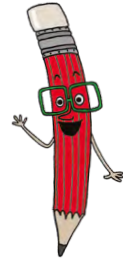
14

8 lesome _____e

Kwešišo

Bala **Lebo** le khunkhwane ya go befa.

0 Nnoši

Šomiša mantšu a gago go akaretša kanegelo.

- 1 **Moanegwa:** Moanegwathwadi ke _____
- 2 **Lefelo:** Kanegelo e diragala _____
- 3 **Kakaretšo ya kanegelo:**

Lebo o be a sa thaba ka lebaka la gore _____

Ka fase ga tafola ya morutiši o bone _____

Barutwana ba bangwe ba be ba _____

Lebo o be a le bogale gomme a tšea _____

Morutiši le barutwana _____

Mosaeno: _____

Letšatši-kgwedi: _____

Na dikhunkhwane di itšhireletša bjang?

Diphoofolo tše dintši di bolaya le go ja dikhunkhwane. Dikhunkhwane di swanetše go itšhireletša. Meobu le dinose tša mamapo di loma manaba a tšona. Di na le methaladi ya go phadima yeo e lemošago manaba ka kotsi.

Dintšhi le dirurubele di ka fofela kgole le manaba. Mafele le wona a kgona go tšhaba ka go kitima ka lebelo.

Mmaseletswana o kgona go iphihla gore o se bonagale. Ke o motalamorogo gomme o lebelega bjalo ka letlakala la semela. Manaba ga a kgone go o bona ga bonolo.

Tlatša ka mantšu ao a tlogetšwego mo sethalweng.

Khunkhwane	Mokgwa wa go itšhireletša
lefele	
	Go šomiša seikgakantšhi.
mmobu	
	E tšhabela manaba.

Ke nna eng?

Nyalantša seswantšho le tlhalošo. Thala mothaladi.

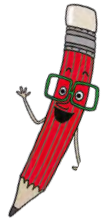

 <p>nose</p>	Ke rwala ditwatši go tšwa go mafelo a ditšhila ka di tliša dijong tša gago. Digokgo di rata go iphepa ka nna.
 <p>khunkhwane ya boloko</p>	Ke na le mosela wa go kgopama wa go ba le lebolela mo mafelelong. Ke a loma ge ke tšhogile.
 <p>phepheng</p>	Ke rwala modula go tšwa letšobeng le lengwe go ya go le lengwe ke dutše ke kgoboketša tsina go dira mamapo.
 <p>ntšhi</p>	Ke kgoboketša boloko bja diphoofolo tše dingwe gomme ka bo boloka mmung. Se se nontšha mmu.
 <p>seboba</p>	Ke rata go phela ka dikhitšhing gomme ke tšwa bošego ka ja dijo. Ka nako e nngwe ke rwala bolwetši.
 <p>lefele</p>	Ke na le mpa e kgolo. Ke ja menang le mae a menang.

Ngwala mafoko

Ngwala mafoko a mahlano o šomiša mantšu a ka mapokisaneng. O ka šomiša lentšu le tee goba go feta go lefoko. Ngwala mantšu ao o a šomišitšego ka phentshele ya mmala.

lenyalo sekhumelo ntebelela
dimpa tlala

1

2

3

4

5

Tlotlontšu le polelo

Tlatša tafola

Lentšu	Tlhalošo	Lentšu la Seisemane
	Sehlopha sa diphoofolo sa go ba le dipharologantšho tša go swana	classification
	Ka tsela yeo e lebelegago ka gona	appearance
	Seo e felago e se dira	habits

Bala mafoko.

Legaro: Dikhirikhethe tša mabele ke dikhunkhwane.

Tebelelo: Ke tše tshootho ka mmala.

Ditlwaelo: Di ja dimela le diphoofolo.

Ngwala lefoko le tee ka Seisemane.

Mosaeno: _____

Letšatši-kgwedi: _____

Na dikhunkhwane di ja eng?

Dikhunkhwane tše dintšhi di ja dimela. Diboko di ja matlakala a dimela. Meobu e ja dienywa tša go butšwa bjalo ka diperekisi. E ja le dikhunkhwane tše nnyane.

Dikhunkhwane tše dingwe bjalo ka dinose le dirurubele di na le pogo yeo di e šomišago go goga tsina mapolomong.

Menang ya tshadi e šomiša pogo go goga madi a diphoofolo go akaretša le batho. Gape e goga tsina go tšwa go matšoba.

Dikhunkhwane tše dingwe tša go swana le mmaseletswana di swara le go ja diphoofolo tše dingwe. Dikhunkhwane go swana le dintšhi di iphepa ka diphoofolo tša go hwa.

1 Šomiša mantšu go feleletša mafoko.

goga pogo tsina

- a Matšoba a tšweletša seela sa swikiri se se bose seo ba rego ke _____.
- b Dinose di šomiša _____ go goga tsina matšobeng.
- c O ka šomiša lehlakana la go nwa go _____ senotšididi ka gare ga tshitswana.

2 Ngwala maina a dikhunkhwane tša go ba le dipogo.

Šomiša mantšu go
feleletša mafoko.

q

senyane

kwena

dikgomo

dinamune

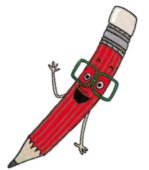
kuranta

hlapi

1 Mma o rekile lesakana la dinamune.

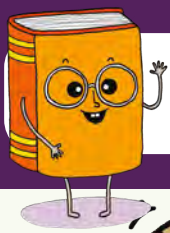
2 Malome o hlahlela _____ ka lešakeng.

3 Lesiba o rata go ja borotheo ka _____.

4 Tate o bala _____ ka fase ga mohlare.

5 _____ ka phoofolo e kotsi kudu.

6 Motswala Malebo o swara mengwaga
e _____.

Go itlwaetša thelelo

Bala se gabedi. Na o badile mantšu a makae?

Lebo o be a sepela ka go nanya a e ya ka phapošing. O be a duma okare a ka se ye ka phapošing. O be a sa thabele sekolo sa sagwe se sefsa sa ka toropong.

O be a gopola sekolo sa gagwe sa kgale sa magaeng. O be a dula le koko wa gagwe polaseng. Ga bjale o dula le mmagwe toropong.

O be a gopotše bagwera ba gagwe. Bana ba bangwe mo sekolong se se sefsa ba be ba mo kwera. Ba be ba sa nyake go raloka le yena gomme se se be se mo nyamiša kudu.

12

23

32

37

46

56

63

64

73

83

93

101

	1	2
Nomoro ya mantšu ao a badilwego.		
Nomoro ya mantšu ao ke sa a tsebego		

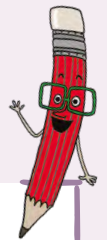
Dikhunkhwane tša go ba le leago

Dinose ke dikhunkhwane tša leago. Di phela mmogo ka phagong gomme di na le mešomo ya go fapafapana. Mampobe (nose ya tshadi) e beela mae. Dinose tona ke dinose tša mamapo tša dipoo tšeo di hwago ka morago ga go kopanago le tša ditshadi. Dinose tša bašomi ke tša tshadi tšeo di hlwekišago phago le go hlokomela dinose tše nnyane. Di šireletša phago le go kgoboketša tsina yeo di e bolokago bjalo ka mamapo.

Ditšhošwane le tšona ke dikhunkhwane tša leago gomme di dula mmogo. Di dula ka fase ga mobu mo go bitšwago diolo. Le tšona di na le tša dipholo tšeo di kopanago le ditshadi le bašomi bao ba hlokomelago tše nnyane, go nyaka dijo le go šireletša seolo.

Šomiša mantšu go feleletša mafoko.

mampobe ditšhošwane leago nosetona
bašomi dinose tša mamapo

- Dikhunkhwane tšeo di dulago mmogo ebile di na le mešomo ya go fapafapana di bitšwa _____.
- _____ di dula ka diolong.
- _____ di dula ka diphagong.
- _____ e kopana le ya tshadi gomme ya hwa.

Go Bala Mantšu ga go Beelwa Nako

Bala motsotso o tee.

mpalela	swaba	hlapa	dipuku	borotho
nta	mpepula	swaya	sebela	leswao
morwa	ntoma	lehlokwa	swiela	leswiswi
ditaola	rwala	ntebelela	mpona	mehlare
swarela	ntoma	morwedi	mahlatswa	robala
bjang	swana	dihlong	morwalo	ntebelela
kwena	lebje	lehwafa	hloka	rweša
kwana	kwerana	kwagala	lethabo	ntemoša
hwetša	hwelela	hema	bolela	lehwama
befelwa	mpotša	mpotšiša	sekolo	pheta

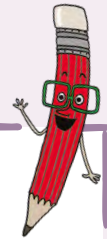
Mantšu a o a badilego gabotse: _____

Dikhunkhwane tše re ka di jago

Batho ba bantši ba ja dikhunkhwane. Go la Limpopo, batho ba ja mašotša. Mašotša ke diboko tšeo di jago matlakala a mohlare wa mopane. Batho ba di omiša letšatšing gomme ba di apea. Di na le tatso ya go swana le ya mogwapa.

Go ralala le Afrika ka bophara, batho ba ja makeke. Ge pula e na, makeke a fofa. Batho ba a kgoboketša gomme ba a ntšha mafego, ba a gadika. Ba bangwe ba a ja a se a apeiwa. Batho ba re a na le tatso kudu!

Šomiša mantšu a go feleletša motswako.

gadika ja mafego makeke pane

Makeke a go gadikwa

Ditswakwa

Makeke

Oli/makhura

Mokgwa

1 Kgoboketša _____.

2 A ntšhe _____.

3 Tšhela makhura ka gare ga _____ ya go gadika.

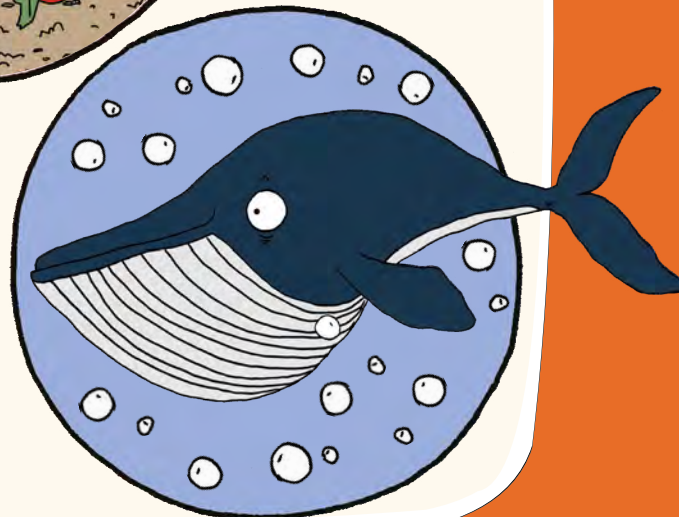
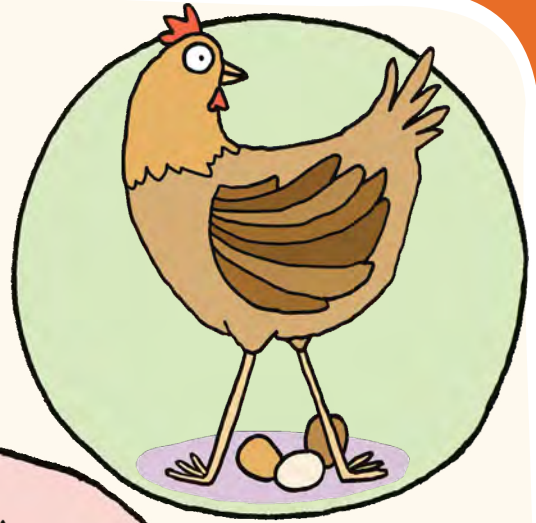
4 _____ makeke.

5 Ge a lokile/butšwitše, _____ makeke.

Mekgwa ya Bophelo

Beke 3 le 4

Semaka sa dinokolane tša go nyamelela

Popi e be e le nokolane. O be a na le bobuti le bosesi ba bangwe ba lekgolo ba dinokolane! E be e le yena wa mafelelo le gona yo monnyane. Lapa la dinokolane le be le dula ka gare ga meetse a go fola ka fase fase ga letamo. Di be di kgona go bona seetša sa letšatši godimo efela di be di no dula ka gare ga meetse.

Popi o be a thabile ge a rutha le bobuti le bosesi ba gagwe magareng ga dimela tša ka meetseng. Go be go na le dijo tše dintši. O be a robala lekaleng la mohlare le bobuti ba gagwe ba 20.

Selo sa go tšhoša ka letamong e be e le Sehlophana sa Dinokwane sa Dibabele. Dibabele di be di dula ka gare ga leraga ka fase ga letamo. Di be di na le maledu le meno a bogale. Di be di rata go ja dinokolane.

Di be di e tšwa ge letšatši le hlaba gomme tša swara dinokolane. Popi o be a phela a netefatša gore o khuta ka fase ga lekala ge a ekwa meetse a FUFULA FUFULA!

Jo! Ke Sehlopha
sa Dinokwane
sa Dibabele.

Hlokomela,
buti yo
monnyane!

FUFULA!
FUFULA!
FUFULA!

Ba bangwe
ba kae?

Ga re
tsebe.

FUFULA!
FUFULA!
FUFULA!

Ka letšatši le lengwe Popi o ile a lemoga gore o raloka le bobuti le bosesi ba gagwe ba bannyane go feta peleng. Ba be ba nyamelela! E be e le semaka! O be a bala fela dinokolane tše 90!

Letšatši ka letšatši di be di fokotšega. Ka letšatši la go latela o ile a bala tše 80 fela, letšatši la go latela ya ba tše 70, tše 60, tše 50, tše 40, tše 30 go fihlela go šetše bobuti ba gagwe ba 20 fela, bao ba bego ba robala lekaleng le tee le Popi.

Popi o ile a lebelela gohle a nyakana le dinokolane tša go timela. O ile a nagana gore Sehlopha sa Dinokwane sa Dibabele se se šoro di ba jele ka moka.

Bošegong bjoo, Popi o ile a ya go robala le bobuti ba gagwe ba 20. Efela ge a tsoga o be a šetše a nnoši! Ba be ba nyameletše ka moka. E be e le nokolane ya mafelelo yeo e bego e šetše. O ile a khuta letšatši ka moka efela a swarwa ke tlala kudu. Ge letšatši le le godimo, o ile a tšwa a ya go nyaka dijo. Ka pejana, o ile a kwa meetse a FUFULA FUFULA. Yo mongwe wa sehlopha sa Dinokwane sa Dibabele o be a mo šetše morago!

Popi o ile a tšhoga. A ka dira eng? Popi a fofa a lebelela godimo go seetša sa letšatši. O ile a fofa lekaleng gomme a ruthela godimo seetšeng.

Mmalo!
Dumelang ka
moka! Ke lena
digwagwa bjale!

Dumela buti yo
monnyane.
Ke ka lebaka la
eng o tšere nako
e kaaka?

Popi o ile a fofela kgole kudu kudu a ba a fihla ka godimo ga meetse. O ile a lemoga gore o kgona go hema moyo!

O ile a lebelela ka mo le ka mo. Godimo ga kota, yeo e bego e phaphametše ka meetseng go be go le bobuti le bosesi ba gagwe! Ba be ba fetogile, e se sa le dinokolane, e le digwagwa. Popi o ile a itebelela a lemoga gore le yena o fetogile ke segwagwa!

Semaka se be se rarolotšwe gomme bjale Popi o be a šireletšegile go Sehlopha sa Dinokwane sa Dibabele go ya go ile. O ile a raloka le bobuti le bosesi ba gagwe gape.

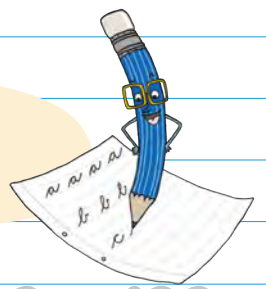
Pego ya tshedimošo

Digwagwa

- ▷ **Legoro:** Digwagwa ke diamfipia. Diamfipia ke sehlopha sa diphoofolo tšeo di dulago gannyane ka meetseng le gannyane nageng.
- ▷ **Tebelelo/Ponagalo:** Digwagwa ke tše talamorogo goba tshootho ka mmala gomme di na le letlalo la boreledi. Di na le maoto a mane. Maoto a tšona a morago ke a makoto menwanwa ya gona e tatagane. Digwagwa di na le molomo wa sephara le leleme la go tanya. Di na le mahlo a go tšwela ka ntle.
- ▷ **Ditlwaelo:** Digwagwa di kgona go taboga le go rutha. Maoto a tšona a morago a go tia le menwanwa ya go tatagana e a di thuša. Di ja menang, dintšhi le dikhunkhwane tše dingwe tšeo di di swarago ka leleme. Go na le mehuta e mentši ya go fapana ya digwagwa gomme ka moka di dula kgauswi le meetse.

Mongwalo

m m m m m m m m m

MOŠUPOLOGO

x

n n n n n n n n n

x

nj nj nj nj nj nj nj nj

LABOBEDI

x

m m m m m m m m

x

Ma Ma Ma Ma

LABORARO

x

B B B B B B B B B

x

Bl Bl Bl Bl Bl Bl Bl Bl

LABONE

x

R R R R R R R R R

x

Ro Ro Ro Ro Ro Ro

LABOHLANO

x

Nj Ma Bl Ro Bi

x

No Bl Bi Ma Nj

Bala mafoko

Barutwana ba bapala kgwele ya maoto sekolong.

Bana ba namela pese ye khubedu ge ba e ya sekolong.

Ba tlišeditše morutiši teseke ka phapošing.

Barutwana ka moka ba filwe tafola le setulo.

Na barutwana ba bapala eng sekolong?

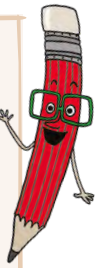

Mekgwa ya Bophelo

Seo ke se **T**sebago

Seo ke **N**yakago
go se tseba

Seo ke **I**thutilego
sona

Beke 3

Beke 4

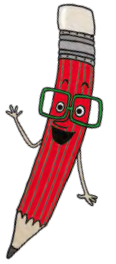
Diswantšho tša bokgabo

Phetogo/Methamofose ka Sybilla Merian

- 1 Na o bona eng mo seswantšhong se?
- 2 Na o bona diboko tše kae?
- 3 Na o bona dimmoto tše kae?

Hlahlamolla ditlhaka o ngwale
mantšu gabotse

- 1

lomekga

kgamelo
- 2

gokgo
- 3

tepem
- 4

kafsile
- 5

dukhu
- 6

lofsiele
- 7

q

nenyase
- 8

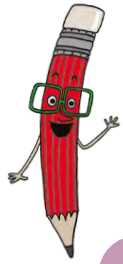

gwagwase

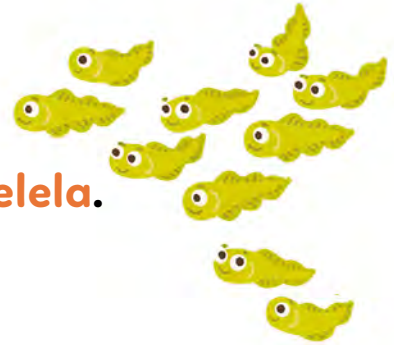

Kwešišo

Bala **Semaka sa dinokolane tša go nyamelela.**

Bala o nagane

1 Na ke e eng ya semaka ka hlogotaba ye?

2 Na Popi o ile a nagana gore go diragetše eng ka dinokolane?
O ile a nagana gore _____

3 Na ke ka lebaka la eng popi e bile nokolane ya mafelelo ya go fetoga segwagwa?
Ka lebaka la gore _____

O nnoši

4 Na o ka rata go ba le bobuti le boresi ba 100.
Bolela gore ka lebaka la eng o ka rata se goba wa se se rate

Diphoofolo tša go phela nako e telele: Dikhudu

Dikhudu ke dipheldi tša go sepela ka go nanya. Di na le legapi la go di šireletša. Dikhudu di phela nako e telele, gantši go feta le batho. Mohuta o mogolo wa dikhudu o bitšwa Dikhudu tše Kgolo.

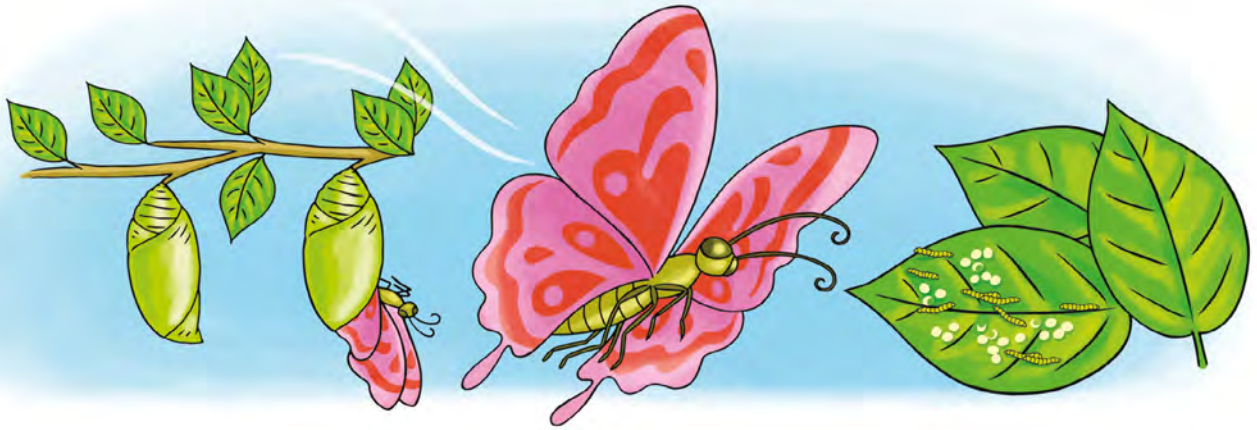
Sello ke Khudu e Kgolo ya go ba le botho yeo e bego e dula serapaneng sa ntlo e kgolo. Ke khudu e kgolo go di feta ka moka mo lefaseng. E na le mengwaga e 190. E rata go ja dipanana, dikhabetšhe le diapola ebile e rata go robala kudu.

- 1 Na batho ba ka phela go fihla mengwaga e 190? _____
- 2 Ngwala lefoko o hlaloša gore ke ka lebaka la eng dikhudu e le dipheldi tša go kgahliša.

Mokgwa wa Bophelo wa serurubele

Matseno

Dirurubele di ba le diphetogo tše dintši mo bophelong bja tšona. Se se bitšwa mokgwa wa bophelo bja serurubele.

Legato 1

Serurubele se beela mae letlakaleng. Ka gare ga mae, go bopega seboko se sennyane.

Legato 2

Seboko se thoma go ja ge se etšwa ka gare ga lee.

Legato 3

Seboko se ja matlakala a semela seo se tswalwetšego go sona. Se tšwela pele go ja le go ba se segolo.

Legato 4

Ge seboko e e ba se segolo kudu, se tšwa ka gare ga letlalo la sona. Letlalo le lefsa le šetše le hlogile. Se kgona go dira se makga a mmalwa.

Legato 5

Ge seboko e e ba se segolo kudu, se dira sekgopana. Se tlo fetoga se le ka gare ga sekgopana.

Legato 6

Ka morago ga dibeke tše pedi, ka gare ga sekgopana go tšwa serurubele. Mafego a sona a thoma a thapile ebile e le a mannyane. Ge mafego a serurubele a oma, se kgona go fofa sa ya go nyaka dijo le go bea mae.

Feleletša mafoko ka mantšu a go felela ka modumo wa go swana.

Kgetha mantšu ka lepokisaneng.

roma goma dula pula dikuku
tuku sela kwela

1 Koko o rata go bala **puku** ya ka.

Ke mang a jelego _____ tša Lesiba.

2 Malose, **bula** lebati leo moya o tsene.

_____ e a na ka ntle.

3 Mma, pitša e a **bela**.

Diphoofolo di _____ bošego le mosegare.

4 Na katse e a **loma**?

Na nka _____ mang lebenkeleng?

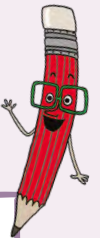

Diphoofolo tša go phela nako e telele: Leruarua

Maruarua ke diphoofolo tše kgolo tše bonolo tše di phelago ka lewatleng. Ke diphoofolo tše kgolo mo lefaseng. Gape di phela nako e telele.

Mohuta wa maruarua wo o o bitšwago 'Bowhead', e kgona go phela mengwaga ye 200 goba go feta! Maruarua a ke wona a go phela nako e telele kudu mo lefaseng. Maruarua a Bowhead a phela karolong ya go tonya kudu ya lewatle gomme a ja dimela tše nnyane tša ka lewatle le diphoofolo. Maruarua a a mabotse a a hwelela ka lebaka la gore batho ba a bolaile ka bontšhi.

1 Na maruarua a Bowhead a phela nako e telele go feta batho?

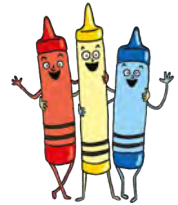
2 Na go felela go ra go reng? _____

3 Maruarua a phela ka meetseng. Na o nagana gore phoofolo e kgolo ya go phela nageng ke e fe?

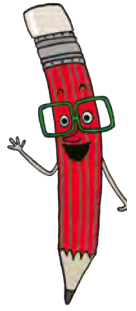
Mokgwa wa bophelo

Thala tšhate ya tatelano ya mokgwa wa bophelo bja serurubele. Šomiša tšhedimošo go letlakala 60.

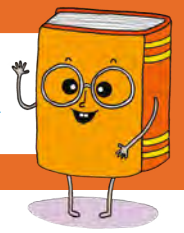
Ngwala mafoko

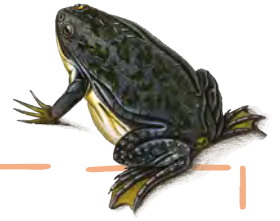
lefšega

hwenahwena

Polelo

Tlatša mafoko o šomiša mantšu a.

diphoofolo diamfipia nageng

Legoro: Digwagwa ke _____.

Ke sehlopha sa _____ tšeo di dulago ka
meetseng le _____.

Kgetha phoofolo ye nngwe yeo o ka ngwalago ka yona. Šomiša tshedimošo ya sethalweng.

Legoro: _____ ke

_____. Go na le

Diphoofolo	Legoro	Tlhalošo
Tšie, mmoto	Dikhunkhwane	Dikarolo tše tharo tša mmele
Digwagwa, dinokolana	Diamfipia	Di dula ka meetseng le nageng
Dimpša, ditau	Diamuši	Tša madi a borutho tša boya
Dibabele, dišaka	Hlapi	Di phela le go hema ka meetseng
Dikwena, dinoga	Digagabi	Tša madi a go tonya tša legapi
Dikgogo, mpšhe	Dinonyana	Di na le mafego le mafofa

Phoofolo ya bophelo bjo bokopana: Ntšhikenywa

Na o kile wa bona dintšhi tše nnyane tša mahlo a mahubedu di duma-duma kgauswi le seenywa mohlareng goba ka gae? Di bitšwa dintšhikenywa.

Ke dikhunkhwane tše dinnyane tša go ba le mošomo o mogolo kudu. Di na le mošomo wa go tloša mabodi godimo ga seenywa. Gape ke dijo tša dikhunkhwane tše dingwe, go swana le digwagwa le mekgaritswane.

Dintšhikenywa di a kgahliša ka gore di na le bophelo bjo bonnyane kudu. Di phela fela dibeke tše pedi! Ye ke nako e nnyane kudu ya go phela go diphoofolo tša mo lefaseng. Pele e e hwa, ntšhikenywa e beela mae a 500.

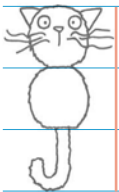

1 Ngwala lefoko la go bolela ka bohlokwa bja dintšhikenywa.

2 Ngwala ka motho yo mogolo kudu goba yo monnyane kudu yo o mo tsebago.

Piletšo

Matšoba a go ba le bophelo bjo bokopana: Letšoba la Mosegare

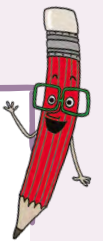
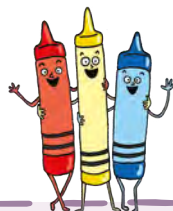

Bjalo ka diphoofolo, mehuta e mentši ya matšoba le yona e na le nako ya go fapafapana ya go phela. Go na le letšoba leo le phelago letšatši le tee fela. Le bulega mesong gomme la hwa bošego bjona bjoo. Le bitšwa Letšoba la Mosegare (*Daylily*). Le bjetšwe lefase ka bophara ka gore le botse kudu.

Letšoba la naga la Afrika Borwa, Phorothea, le phela nako e telele. Le ka phela dibeke tša go feta tše pedi. Ge o ka ripa letšoba le gomme wa le bea ka meetseng, le ka phela matšatši a 16.

1 Na ke letšoba lefe leo le phelago nako e nnyane, ke Daylily goba Phorothea?

2 Thala letšoba leo o kilego wa le bona. Le thale ka šedi o be o le khalare ka mebala ya maleba.

Mongwalo

MOŠUPOLOGO

x

x

LABOBEDI

x

x

LABORARO

x

x

LABONE

x

x

LABOHLANO

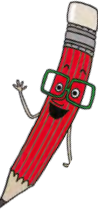
x

x

Nyaka mantšu

ngwana letswalo lengwalo mmele meetse
 ngwako motswako tlema merwalo thoka

a	l	e	t	s	w	a	l	o	b
d	m	e	r	w	a	l	o	f	e
m	e	e	t	s	e	m	o	s	y
g	k	n	g	w	a	n	a	t	d
h	m	o	t	s	w	a	k	o	b
i	m	m	e	l	e	n	p	u	f
j	l	n	w	a	k	o	r	w	g
t	h	o	k	a	t	l	e	m	a
b	d	e	f	g	h	i	j	k	l
l	e	n	g	w	a	l	o	m	n

Bala mafoko

Ledile ga a kgone go bapala ka yoyo.

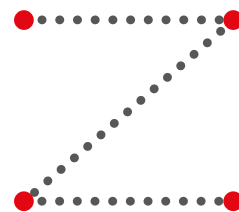
Morutwana o ngwala ditlhaka ka pukung ya gagwe.

Morutišigadi Lebese o fa morutwana puku ya go bala.

Barutwana ba gatiša dipaterone ka dipukung tša bona tša mongwalo.

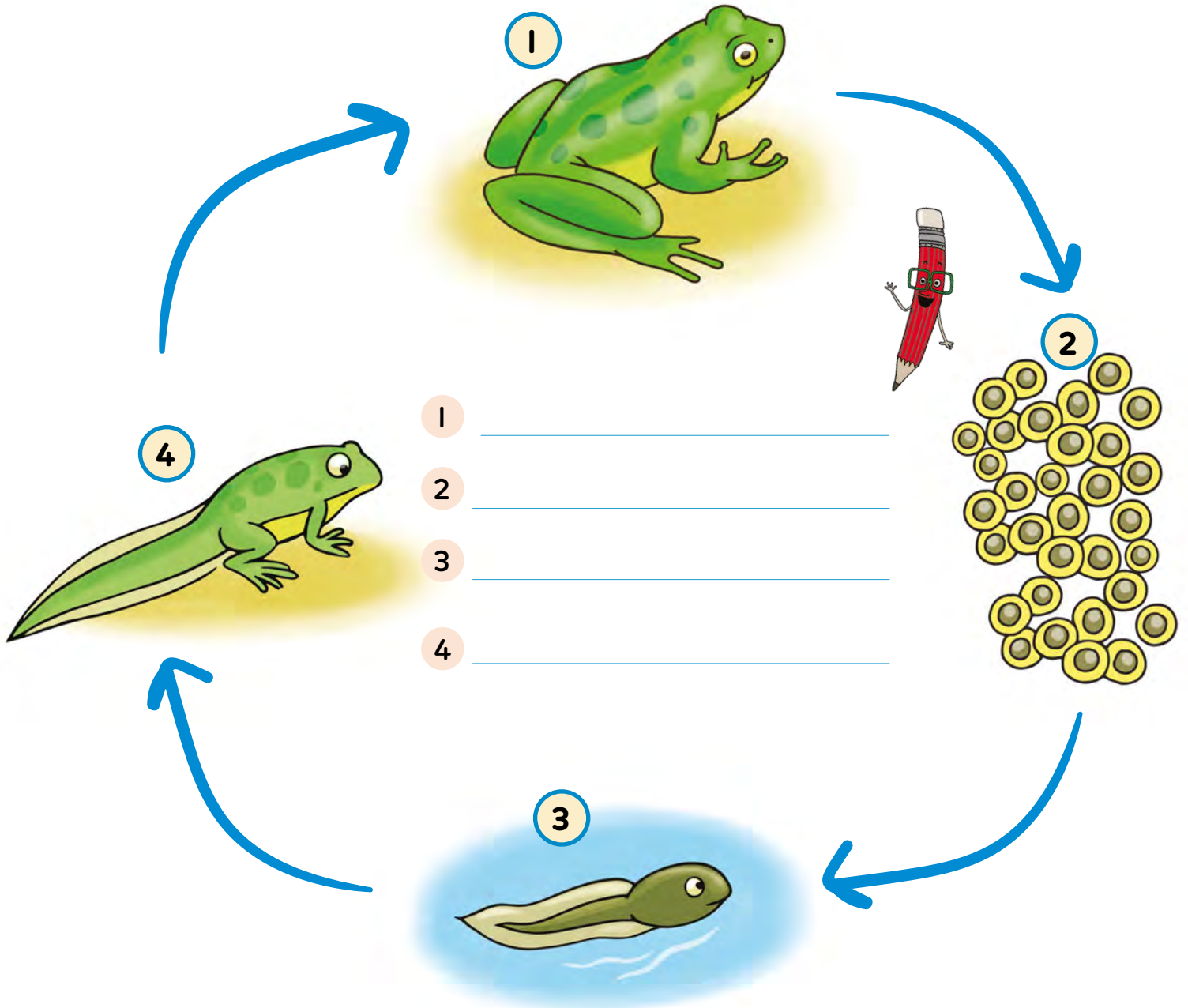

Na ke morutiši mang yo a fago morutwana puku ya go bala?

Mokgwa wa bophelo bja segwagwa

Ngwala magato a bophelo bja segwagwa go nyalantšha diswantšho. Šomiša tšhedimošo go letlakala 5l.

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____
- 4 _____

nokolane

segwagwa

mae

segwagwa se sennyane

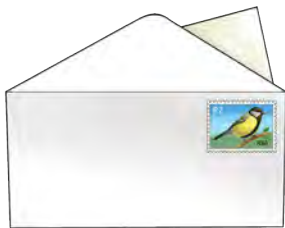
Tlatša ka ditlhaka tšeo di tlogetšwego

1 mpete

2 _____ana

3 _____etši

4 le _____alo

5 _____ako

6 di _____aka

8

7 se _____ai

8 _____ogo

Kwešišo

Bala **Semaka sa dinakolane tša go nyamelela.**

0 nnoši

Šomiša mantšu a gago go akaretša kanegelo ya Popi.

1 **Moanegwa:** Moanegwathwadi ke _____

2 **Lefelo:** Kanegelo ye e diragetše _____

3 **Kakaretšo ya kanegelo:**

Popi o be a dula ka letangwaneng le _____

Go be go na le semaka. Bobuti le boresi ba Popi e be e le

Popi o ile a nagana _____

Popi o ile a tabogela _____

O ile a hwetša gore bobuti le boresi ba fetogile

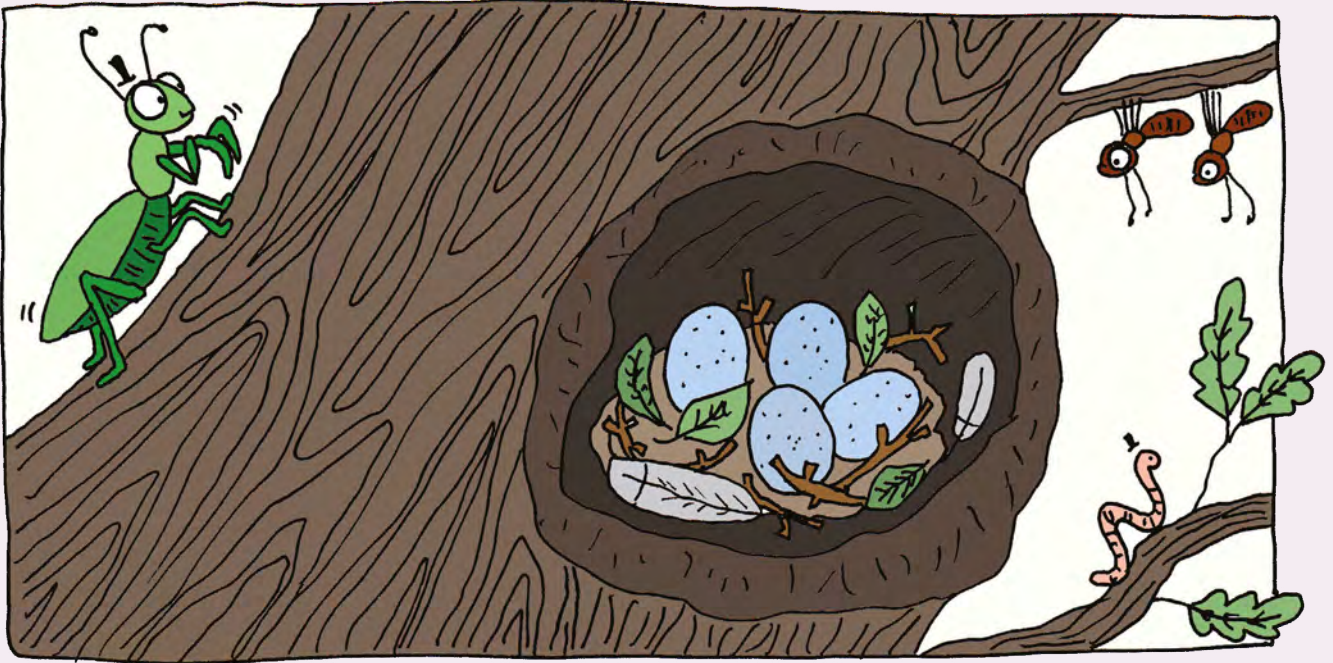

Mosaeno: _____

Letšatši-kgwedi: _____

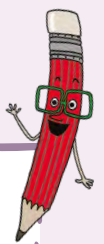

Kgaolo I: Mae a matalalerata

Ka letšatši le lengwe sethokgweng sa Afrika, go be go na le mohlare wa meetlwa. Mo kutung ya mohlare, go be go na le lešoba. Ka gare ga lešoba go be go na le sehloga sa go ruthela, seo se bego se dirilwe ka bjang le mafofa. Ka gare ga sehloga go be go na le mae a mane a mabotse kudu a matalalerata-morogo ao a bego a dutše a fetogela go mmala o motshootho.

Ka morago ga kgwedi, go ile gwa direga selo sa go thabiša. Mae a ile a thoma go phaphaša!

1 Na o nagana gore go tlo phaphaša eng ka mo maeng a?

2 Na o bona eng gape mo mohlareng?

Ngwala sengwalwa sa tshedimošo

Hlogotaba

Saekele ya bophelo bja segwagwa

Matseno

Legato 1

Legato 2

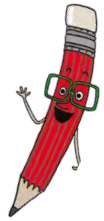
Legato 3

Legato 4

Ngwala mafoko

Ngwala mafoko a mahlano o šomiša mantšu a ka mapokisaneng. O ka šomiša lentšu le tee goba go feta go lefoko. Ngwala mantšu ao o a šomišitšego ka phentshele ya mmala.

letswai tswalela motswadi
tsweya letswele

1

2

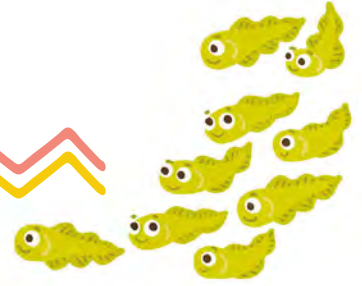
3

4

5

Tlotlontšu le polelo

Tlatša tafola.

Lentšu	Tlhalošo	Lentšu la Seisemane
	Go nyamelela, go se bonwe	Go timelela
	ngwana wa segwagwa	nokolane
	ga go bonolo go e kwešiša	semaka
	diphoofolo tša go phela gannyane ka meetseng le gannyane ka nageng	amfipia
	go kgomarela bjalo ka sekgomaretši	go tanya

Bala lefoko.

Legoro: Digwagwa ke diamfipia. Diamfipia ke sehlopha sa diphoofolo tša go dula ka meetseng le nageng.

Ngwala lefoko la mathomo ka Seisemane.

Mosaeno: _____

Letšatši-kgwedi: _____

Kgaolo 2: Mae a matala

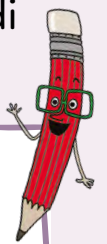
Ka gare ga mae ao, go tšwele bana ba dinonyana ba bannyane. Ba be ba sa bone, ba thapile ebile ba se na mafofa. Ba be ba sa kgone go itlhokomela. Mmago bona o be a le gona go ba ruthetša. Tatago bona o be a tlišetša mma le mafotwana dijo.

Mma le tatago dinonyana ba ile ba hlokomela gore diphoofolo goba dinonyana tše kgolo di se gobatše bana. Letšatši ka letšatši di be di gola gomme le mafofa a tšona a thoma go hloga.

1 Na kakanyo ya gago e bile ya maleba?

2 Na ke eng yeo e ka jago mafotwana?

3 Na o nagana gore go tlo diragala eng sa go latela?

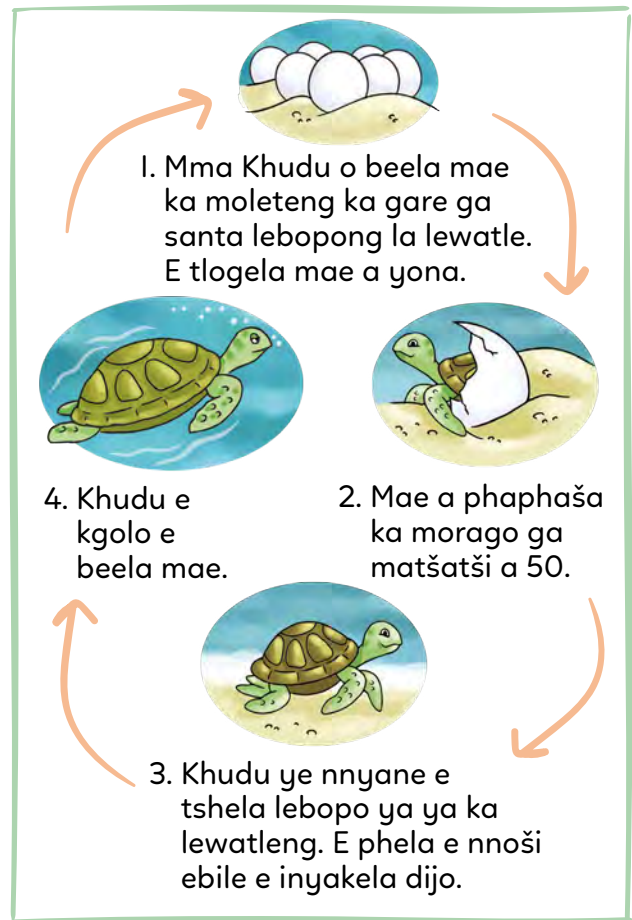
Bapetša mekgwa ye mebedi ya maphelo

Diphedi tše tše pedi di thoma bophelo bja tšona e le mae.

Mokgwa wa bophelo bja kgogo

Mokgwa wa bophelo bja khudu

Na ke eng yeo e swanago?

Na ke eng yeo e fapanago?

Šomiša mantšu go
feleletša mafoko.

komiki

letswai

letswele

koloji

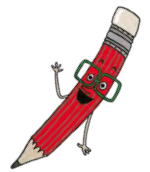
ditlou

bolo

1 Mošemane o raga bolo.

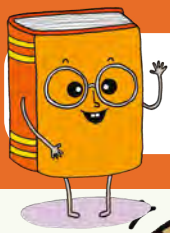
2 Rakgadi o rekile _____.

3 O noka _____ ka nameng.

4 Koko o nwa teye ka _____.

5 Ngwana wa tlou ke _____.

6 Batho ba bangwe ba rata ntwaga ya _____.

Go itlwaetša thelelo

Bala se gabedi: Na o badile mantšu a makae?

Popi e be e le nokolane. O be a na le bobuti le bosesi ba bangwe ba lekgolo ba dinokolane! E be e le yena wa mafelelo le gona yo monnyane. Lapa la dinokolane le be le dula ka gare ga meetse a go fola a ka fase fase ga letamo.

Ka letšatši le lengwe Popi o ile a lemoga gore o raloka le bobuti le bosesi ba gagwe ba bannyane go feta peleng. Ba be ba nyamelela! E be e le semaka! O be a bala fela dinokolane tše 90! Letšatši ka letšatši di be di fokotšega. Go se go ye kae go be go šetše tše 20 fela.

13
20
30
38
49
51
60
70
78
89
98
110

	1	2
Nomoro ya mantšu ao a badilwego		
Nomoro ya mantšu ao ke sa a tsebego		

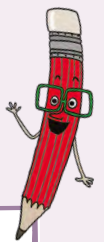

Kgaolo 3: Mae a matala

Ka morago ga dibeke tše pedi, Mma-Nonyana o ile a fofa a tšwa ka sehlageng. Efela o be a fela a boa mo mosegareng a tlišetša mafotwana dijo. Tatago wona le yena o be a tliša dijo. Mafotwana a ile a gola a ba a nona. A ile a hloga mafofa a mabotse.

Go se go ye kae ke ge mafego a wona a šetše a tiile go ka fofa. Ka letšatši le lengwe, a ile a ema leribeng la sehloga gomme a lebelela fase. A ile a phurulla mafofa, gomme a ... fofa! A be a se a ka a rutwa go fofa. A be a tseba gore a swanetše gore a fofe bjang.

1 Na o nagana gore dinonyana di ikwele bjang ge di be di fofa la mathomo?

2 Na o nagana gore go tlo direga eng sa go latela?

Go Bala Mantšu ga go Beelwa Nako

Bala motsotso o tee.

ngwana	motswako	moruti	nta	mollo
motswadi	ngwako	bašemane	mogala	kitima
ngwanenyana	bogobe	ngwakwana	godimo	theeletša
sebody	malome	morogo	ngwagola	tswalela
pedi	pampiri	ngwetši	mpati	mongwadi
apola	mpopi	lebotlelo	ngwala	mobu
mongwalo	lefsifsi	gae	lefsielo	letlapa
bofa	sešwešwe	didirišwa	toropo	šwalalanya
šwahla	galase	tšhelete	ditšhošwane	naledi
lenti	nama	tšie	nko	dinkatana

Mantšu a o a badilego gabotse: _____

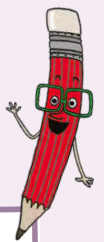
Kgaolo 4: Mae a matala

Ka letšatši la go latela dinonyana tša Hoopoe tša Afrika tše nne di ile tša fofa tša ya go thoma bophelo bja tšona bjo bofsa. Di be di kgona go itlhokomela bjale.

Di be di na le melomo ye di bego di e šomiša go hwetša dikhunkhwane ka bjanyeng le ka gare ga boloko bja dikgomo. Di be di nyaka dipodile, dikhirikhethe, digokgo, ditšie gore di je.

Letšatši le lengwe di tlo hwetša lešoba mohlareng gomme tša aga dihloga tša tšona. Di tlo dira dihloga tša tšona ka bjang le mafofa. Di tla phurulla mafofa a tšona go goketša molekane. Go se go ye kae, go tla ba go na le mae a botalaleratadima- morogo gomme mokgwa wa bophelo o tlo thoma gape.

1 Hlaloša gore nonyana ya Hoopoe e lebelega bjang.

2 Hlaloša le go thala seswantšho sa nonyana e botse yeo o kilego wa e bona.

Go šomiša gape

Beke 5 le 6

Lekgema la botho lefaseng ka bophara

Kgale kgale go be gona le lekgema la go bjala ditamati ka polaseng ya lona gomme le di rekiša mmarakeng wa motseng. Batho ba motseng ba be ba re, 'O lekgema la ditšhila lefaseng ka bophara. O phela o apere diaparo di tee tša kgale le diramphašane.' Lekgema le la ditšhila le be le ipotšiša ge e ba le swanetše go reka diaparo tše botse tša go hlweka.

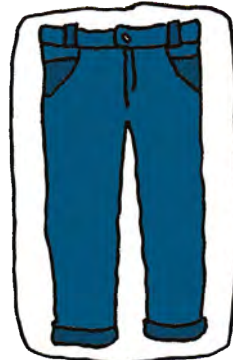
Le ile la bona lebenkele la diaparo le na le diaparo tša bogolo bja go fapana, tše nnyane le tše kgolo. Le diaparo tša makgema! Lekgema le ile la tšea sephetho sa go reka diaparo tše dingwe tše botse. Le ile la reka.....

hempe ye
tšhweu ye kgolo

thai ya
methaladi

borokgo bja
mmala wa
leratadima

masokisi a
methaladi
wa mmala
wa serolane

le dieta tše
botse tša mmala
wo moso.

Ke ka lebaka la eng lekgema le be le nyaka diaparo tše botse?

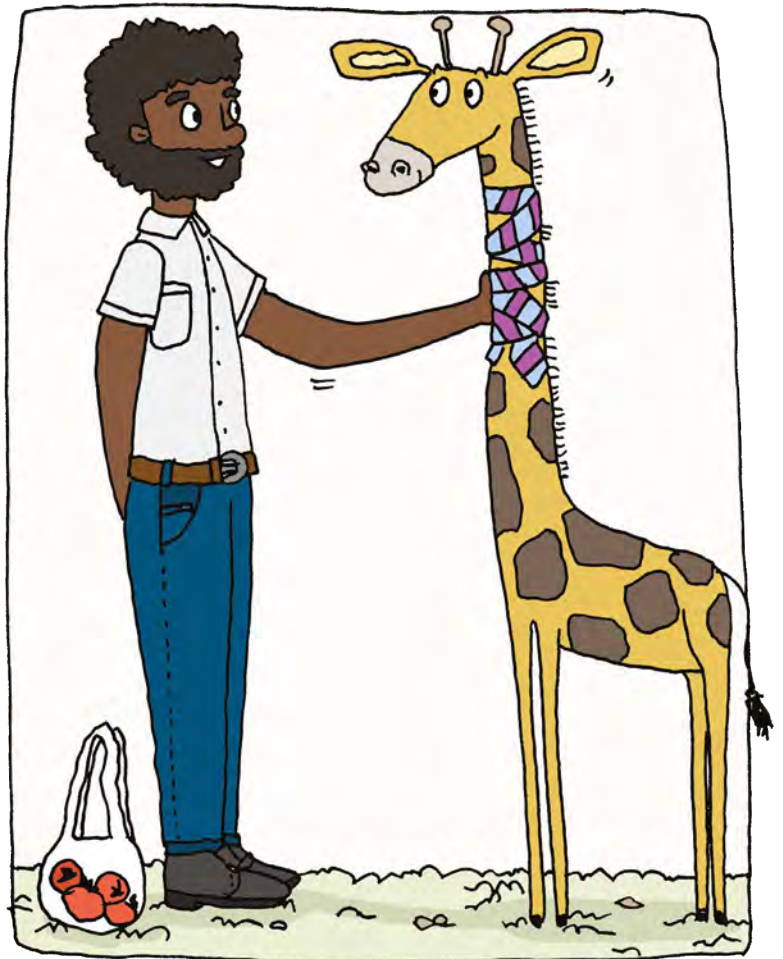

Mo tseleng le ile la kopana
le thutlwa, e thothomela.
'Na bothata ke eng?'
gwa botšiša lekgema.

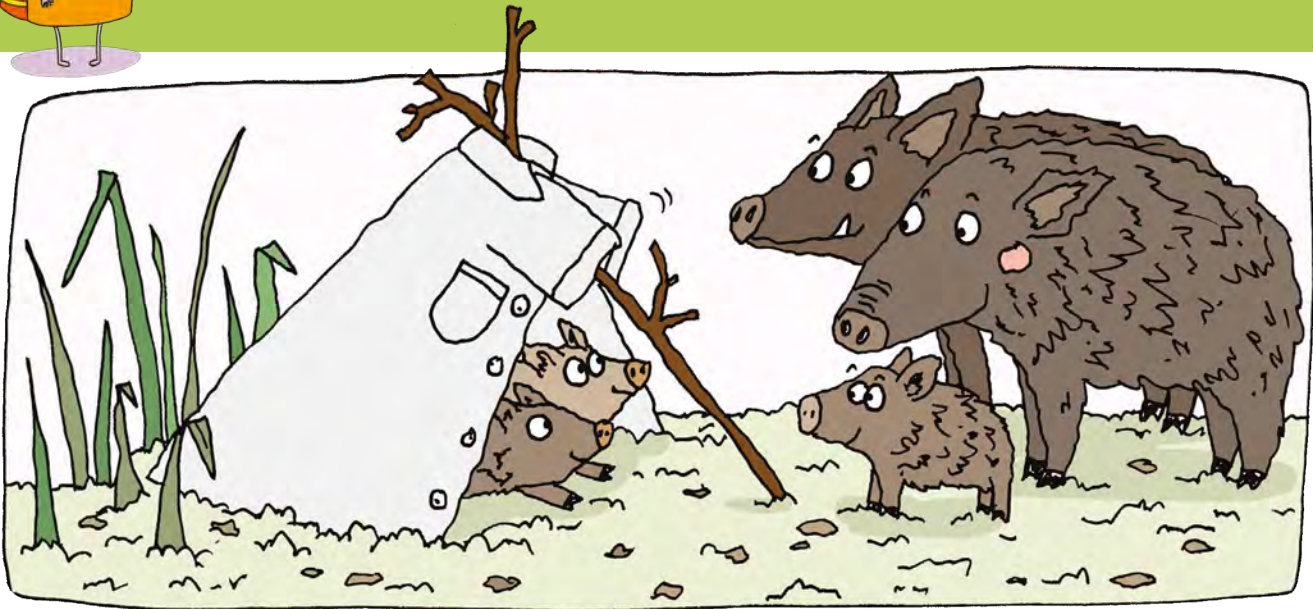
'Molala wa ka o kwa
phefo.' gwa realo thutlwa
ka go swaba. 'Ebile ga
ke tsebe gore nka o
ruthetša bjang.'

'Swara mo, tšea thai ye
ya ka ye mpsha,' gwa
realo lekgema. 'O ka
phuthela molala wa
gago ka yona.'

'Ke a leboga.' gwa realo
thutlwa ka go leboga.

Ke ka lebaka la eng molala wa thutlwa o ekwa phefo?

Lekgema le ile la tšwela pele ka leeto. Le ile la kopana le lapa la dikolobe tša nageng di swere sello.

‘Bothata ke eng?’ gwa botšiša lekgema.

‘Tlou e sentše ngwako wa rena’, gwa realo mmago dikolobe.

‘Ga re na le mo re tla robalago bošegong bjo.’

‘Swarang mo, tšeang hempe yaka,’ gwa realo Lekgema. Le ka e dira gore e be tente ya go kgwahla kudu.’

‘Re a leboga,’ gwa realo lapa la dikolobe tša nageng ka go leboga.

Lekgema le ile la tšwela pele ka leeto.

Le ile la kopana le bana ba dimonkuse ba babedi ba lebelelega ba nyamile.

‘Bothata ke eng?’ gwa botšiša lekgema.

‘Re lahlegetšwe ke mapai a rena,’ tša realo. ‘Re tlo kwa phefo bošego ka moka ebile mma wa rena o tlo befelwa.’

‘Swarang mo, tšeang masokisi aka,’ gwa realo Lekgema. ‘Le lengwe le le lengwe le tla le direla lepai.’

‘Re a leboga,’ gwa realo dimonkuse ka go leboga.

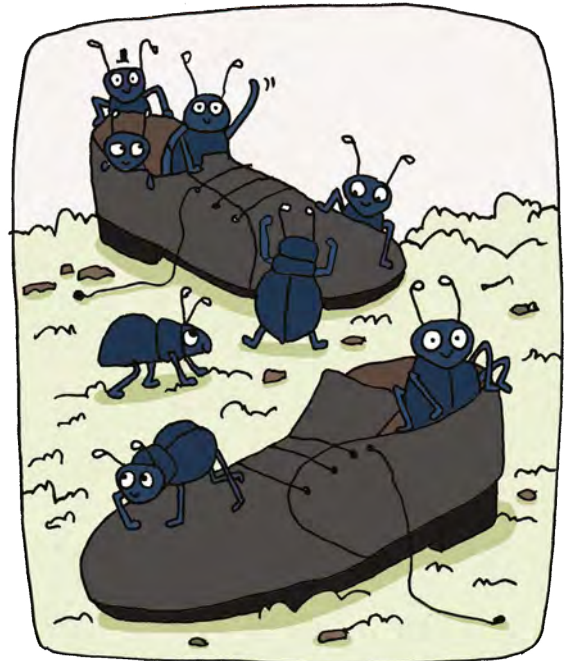

Na o ithuta eng ka ga lekgema?

Lekgema le ile la tšwela pele ka leeto.
Le ile la kopana le dikhunkhwane.
'Bothata ke eng?' gwa botšiša
Lekgema.

'Legae la rena le tšerwe ke pula,'
gwa bolela khunkhwane ya boloko
ye kgolo go di feta ka moka. 'Re
nyaka lefelo leo re ka dulago go
fihlela re aga legae le lengwe gape.'

'Swarang mo, tšeang dieta tša ka,'
gwa realo lekgema. 'Ebile ke tše
nnyane kudu go nna.'

Lekgema le ile la tšwela pele
ka leeto go fihlela le fihla go
moela. Le ile la kopana le
ditšhošwane tša mothladi
o motelele gomme di šikinya
ditsebe.

'Bothata ke eng?' gwa
botšiša lekgema.

'Ga re kgone go tshela moela
wo. Gwa realo kgošigadi ya
ditšhošwane. 'Leporogo la
rena le tšerwe ke mafula.'

'Swarang mo, tšea lepanta la
ka,' gwa realo lekgema. 'Le tla
dira leporogo la go tshela.'

'Re a leboga,' gwa realo
ditšhošwane ka go leboga.

Na lekgema le šetše ka diaparo tše kae?

Lekgema le eile la tšwela pele ka leeto. Le be le šetše ka borokgo bja lona feela.... Ebile borokgo bja thoma go wela fase ka lebaka la gore le be le se na le lepanta. Bjale, le ile la bo apola gomme la bea lešela mmeleng wa lona.

Dinoko tše pedi tšeo di bego di tšhabela tau di ile tša bona borokgo.

‘Ka pela, lefelo la go khutela tau,’ tša realo. Gomme tša abula di tsena ka diripeng tša maoto a borokgo ka tebogo.

Lekgema le ile la fihla polaseng, gomme la lebelelega le sa kgahliše go swana le ka mo le sepetšego le le ka gona. ‘Jo!, ke sa le lekgema la ditšhila mo lefaseng,’ la realo.

Na mafelelo a kanegelo ye ke a mabotse?

Ge le fhla ka ngwakong wa lona, go be go na le semaka!
Diphoofolo ka moka tšeo lekgema le di thušitšego di be
di le emetše. Di be di lokišitše dijo tša mantšibua tše bose
kudu. Di be di ngwadile le lengwalo la go leboga.

Lekgema le le rategago,

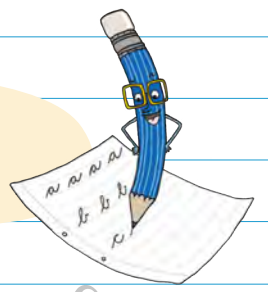
Re leboga ge o re thušitše.
Thai ya gago e dirile gore molala
wa thutlwa o be borutho.
Hempe ya gago ke ngwako wa
dikolobe tša nageng.
Masokisi a gago ke dikobo tša
bana ba dimunkose.
Dieta tša gago ke legae la
dikhunkhwane.
Lepanta la gago ke leporogo la
ditšhošwane.
Ebile borokgo bja gago ke
bobolokelo bja dinoko.
O lekgema la botho lefaseng ka
bophara.

Ka lerato, diphoofolo ka moka.

Na o nagana gore lekgema le be le ikwa bjang ge le bala lengwalo?

Mongwalo

L L L L L L L L L L L

MOŠUPOLOGO

x

I I I I I I I I I I

x

H H H H H H H H H

LABOBEDI

x

J J J J J J J J J J

x

U U U U U U U U U

LABORARO

x

F F F F F F F F F

x

R R R R R R R R R

LABONE

x

L L L L L L L L L

x

Lo Lo Lo Lo Lo

LABOHLANO

x

H U R Lo Th La

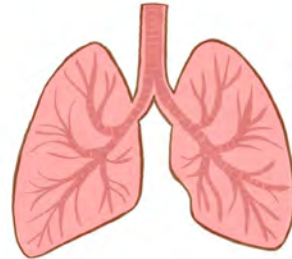
x

U R Th La H Th

Bala mafoko

Rena le maswafo a mabedi
a go re thuša go hema.

Mmane o šoma ka
lebenkeleng la dijo.

Diatla tša tate di tšhilafatšwa
ke go lokiša dikoloi.

Koko o kgona go loga
legogwa ka bjang.

Na maswafo a re thuša ka eng mmeleng?

Go šomiša gape

Seo ke se Tsebago

Seo ke Nyakago
go se tseba

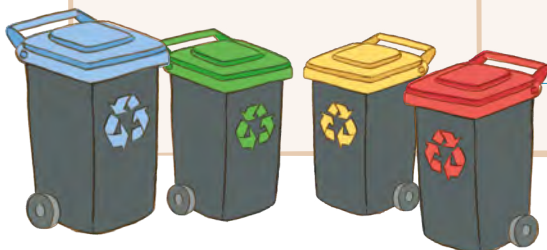

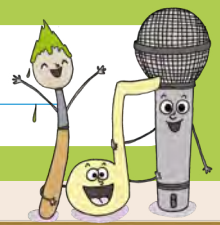
Seo ke Ithutilego
sona

Beke 5

Beke 6

Lerato la bokgabo: Bobetli

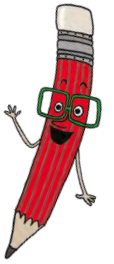

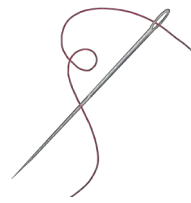

Lefelo la Nelson Mandela, KZN

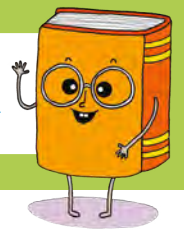

- 1 Na seswantšho se ke mošongwana wa bokgabo bja 2D goba bja 3D?
- 2 Na o nagana gore sebetlwa se bopilwe bjang?
- 3 Na go na le eng ka bokamorago?
- 4 Na ke eng mo gare ga mobu.

Hlahlamolla ditlhaka o ngwale
mantšu gabotse

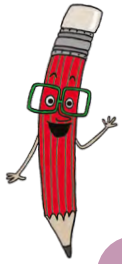

1		lomekga	<u>kgamelo</u>
2		pihla	_____
3		iletswa	_____
4		nangwa	_____
5		gahlase	_____
6		telena	_____
7		gwapamo	_____
8		tandi	_____

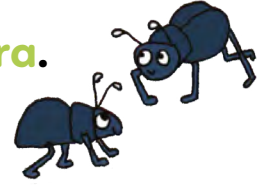

Kwešišo

Bala **Lekgema** la botho lefaseng ka bophara.

Nyaka o hwetše

1 Na ke mehuta efe ya ditšhošwane yeo lekgema le di thušitšego?

_____ le _____

Bala o nagana

2 Na o nagana gore lekgema le rata go ba le botho goba go

ba botse? _____

Hlaloša gore ke ka lebaka la eng o nagana ka mokgwa wo.

3 Na diphoofolo di ile tša bontšha bjang gore di a leboga?

4 Na o tseba bjang gore ye ke kanegelo yeo e sego ya nnete?

Ka lebaka la gore _____

Noka

- 1 Noka e be e hlwekile. Hlapi le digwagwa di be di dula gona ebile diphoofole di be di kgona go nwa meetse. Bana ba be rata go raloka gona.

- 2 Batho ba ile ba thoma go lahlela ditšhila ka gare ga noka.

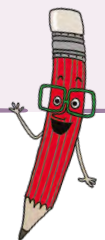

- 3 Meetse a ile a tšhilafala. Dibjalo tša ka meetseng di ile tša hwa. Dihlapi le digwagwa di ile tša hwa. Diphoofole di ile tša lwala ge di be di enwa meetse.

- 4 Bana ba be ba sa hlwe ba ralokela ka nokeng.

Ke ka lebaka la eng noka ya ditšhila ele bothata?

Ke setšhela-ditlakala sefe?

Maria le Matome ba tlišitše dilo tša bona tša go šomišwa gape go lefelo la dilo tša go šomišwa gape. Na ba swanetše go šomiša setšhela-ditlakala sefe?

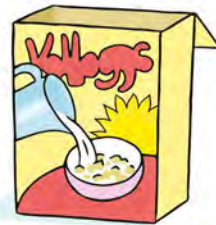
Ngwala leina la selo se sengwe le se sengwe ka go setšhela-ditlakala sa maleba.

mabotlelo a dinotšidiidi

thini

khatone

lebotlelo la yokate

kuranta

mabotlelo a meetse

tshitswana

jeke

Feleletša mafoko ka mantšu a go felela ka modumo wa go swana.

Kgetha mantšu ka lepokisaneng.

ngwaga pala ngwala omile
tumula mala lomile budula

1 Ke **bala** puku ya Sepedi.

Mma o gamola _____ a pudi.

2 Ke **ngwana** wa mang yo?

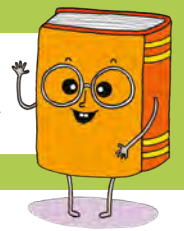
Malose o _____ puku ka phetshele.

3 Tate o **romile** malome Lesiba toropong.

Na le re mpša e _____ mang?

4 Rakgadi o **tumula** dinama ka menong.

Balemi ba _____ ditokomane ka tšhemong.

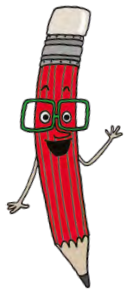

Tlotlontšu

monkuse khunkhwane kolobe ya naga
go ba ditšhila ya boloko go ba botse

Tswalantšha lentšu le seswantšho.

Ngwala mantšu o tlatše sethalwa.

Lentšu la tlotlontšu	Ditlhaka	Dinoko
m _ _ _ _ _		
k _ _ _ _ _		
k _ _ _ _ _		

Lešokeng

- 1 Diphoofole, dinonyana le ditšhošwane di be di dula lešokeng. Di be di rata mehlare ka gore e na le meriti le dienywa. Bana ba be ba rata go raloka moo.

- 2 Batho ba thomile go lahlela ditšhila nageng. Ba be ba hlola le mello.

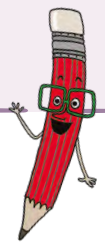

- 3 Naga e ile ya swa ebile ya tšhilafatšwa. Mehlare e ile ya hwa. Dinonyana le diphoofole di ile tša tloga. Bana ba be ba gobala ge ba ralokela gona.

- 4 Bana ba be ba se sa raloka nageng gape.

Ke ka lebaka la eng bana, diphoofole, dinonyana le ditšhošwane di sepetše?

Tseba dipolasetiki tša gago

Polasetiki ya sehlopha sa 1, 2 le 4 e kgona go šomišwa gape kgafetša-kgafetša mo Afrika Borwa. Tše dingwe di kgona go šomišwa ka nako ye nngwe.

 <p>PET</p> 	 <p>HDPE</p> 	 <p>PVC</p>
 <p>LDPE</p> 	 <p>PP</p> 	 <p>PS</p>

Na dilo tše di ka šomišwa gape ka Afrika Borwa?

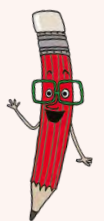
Gantši ka **nako ye nngwe**.

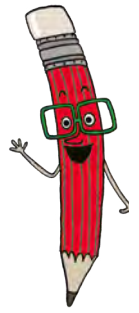

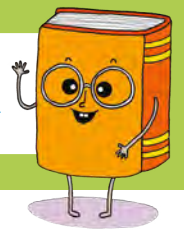

Ngwala mafoko

tšwelopele

Polelo

Feleletša mafoko ka go šomiša mantšu a ka gare ga mašakana.

- 1 Na _____ ke eng? lekgema _____.
(botšiša, bothata, ke)
- 2 _____ waka o kwa phefo!' gwa realo _____.
(thutlwa, molala)
- 3 _____, tšea thai _____ e mpsha,' gwa realo
_____. (Swara mo, yaka, senatla)

Thala sediko go mantšu go dira kanegelo ya gago.

- 1 'Na bothata ke eng?' gwa botšiša **mpša** / **modimomothwana** / **tau** / **mokgekolo**.
- 2 '**Maoto** a ka / **hlogo** / **diatla** / **ditsebe** di kwa **phefo** / di na le **ditšhila** / di **bohloko**,' gwa realo **tšhwene** / **mosetsana** / **mokgalabje**.
- 3 'Swara, tšea **kobo** ye / **dihaneseke** / **dihlare** / **sešipe**,' gwa realo **mpša** / **modimomothwana** / **tau** / **mokgekolo**.

Lebopo

- 1 Diphoofole tša ka lewatleng, go swana le dikgopa tša lewatle le matlapakgerere, di be di dula kgauswi le lewatle. Dinonyana tša lewatle di be di dula lebopong la lewatle. Bana bona ba be ba rata go raloka lebopong le go rutha ka meetseng a go hlweka.

- 2 Batho ba ile ba thoma go tlogela ditlakala lebopong. Gomme ditlakala tše dingwe di ile tša wela ka lewatleng

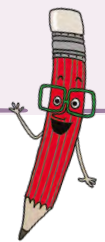

- 3 Lewatle le lebopo di ile tša tšhilafala.

- 4 Bana ba be ba sa kgone go raloka lebopong gape.

Na o ka rarolla bothata bjo bjang?

Piletšo

Go dira mafelo a go ralokela gore a bolokege

- 1 Barutwana ba sekolo sa godimo ba topa ditšhila ka nokeng. Ba bea ditšhila ka gare ga mekotlana. Ba tšea mekotlana ba iša mo ditšhila di lahlwago gona.

- 2 Batho ba motseng ba hlwekišitše naga. Ba beditše batho ba go tšea ditšhila gore ba tle ba rwale mekotla. Ba ile ba bjala mehlare e mengwe.

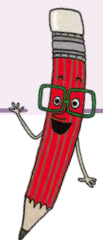

- 3 Bana ba ile ba hlwekiša lebopo la lewatle gomme ba bea ditšhila ka gare ga ditšhela-ditlakala.

- 4 Diphoofolo tše nnyane, ditšhošwane le dinonyana di ile tša boa mafelong a. Bana ba be ba kgona go raloka ba bolokegile ka nokeng, nageng goba lebopong la lewatle gape. Ba be ba kgona go raloka mafelong ka moka.

Na o ile wa bona ditšhila kae? Na o be o ka dira eng?

Mongwalo

O O O O O O O O O O

MOŠUPOLOGO

x

b b b b b b b b

x

bh bh bh bh bh

LABOBEDI

x

O O O O O O O O O

x

Oc Oc Oc Oc Oc Oc

LABORARO

x

a a a a a a a

x

An An An An An

LABONE

x

Q Q Q Q Q Q Q

x

Qu Qu Qu Qu Qu

LABOHLANO

x

bh Oc Ap Qu Ap

x

An bl Ap Oc bh

Nyaka mantšu

~~ntona~~ tšwelela nyama hlohlora tsela
 kgwale ngwalela baagi tswalela ngwedi

b	a	d	h	e	t	t	f	g	n
a	h	i	l	j	š	s	k	k	g
a	n	l	o	m	w	w	g	n	w
g	g	n	h	t	e	a	w	y	a
i	w	t	l	s	l	l	a	a	l
n	e	o	o	e	e	e	l	m	e
o	d	n	r	l	l	l	e	a	l
p	i	a	a	a	a	a	s	t	a

Bala mafoko

Sefofane se fofa
lefaufaung.

Ambulanse e kitimišetša
molwetši bookelong.

Malome o rata kgomo ya
gagwe ya mmala o mošweu.

Katse yešo e thuša kudu
ka go bolaya magotlo.

Na sefofane se fofa kae?

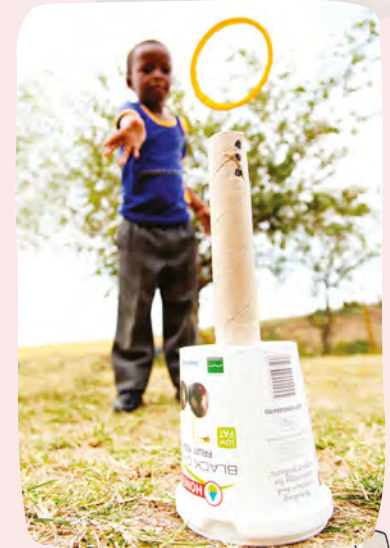
Go dira dibapadišwa ka ditlakala

Ka KwaZulu-Natal go na le mokgatlo wo o bitšwago Singakwenza (Re ka kgona!). Wona ke mokgatlo wa go šomiša dilo tšeo di lahlilwego go direla bana ba sekolo dibapadišwa.

Batho ba go šoma Singakwenza ba fa batswadi, balaodi ba dikolo gammogo le bana ba dikolo tlhahlo ya go dira dilo ka go šomiša mabotlelo, mapokisi, dikhurumelo tša mabotlelo, mekotlana ya marotho le tše dingwe. Ba dira dibapadišwa le didirišwa tša go ruta go thuša bana ba bannyane go itukišetša go bala, go ngwala le go ithuta ka dinomoro.

Singakwenza e thomile ke Mma Julie Hay. Yena o re “Dibapadišwa tša go šomišwa gape di ruta bana go swana le tšeo di rekilwego ka lebenkeleng. Ebile ge o dira dibapadišwa tša gago ka dilo tša go kgona go šomišwa gape, o ka phološa tikologo.”

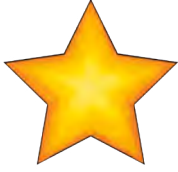
1 Na ke profense efe mo Singakwenza e hwetšagalago gona?

2 Na ba šomiša eng go dira dibapadišwa?

3 Na barutwana ba ithuta eng ge ba raloka ka dibapadišwa?

Tlatša ka ditlhaka tšeo di tlogetšwego

1 nale d i

2 le _____ aga

3 setho _____ a

4 _____ eobu

5 mo _____ utiši

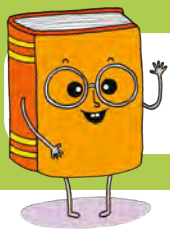
6 _____ arikana

7 le _____ ana

8 se _____ idifatši

Kwešišo ya go Theeletša

Thala sediko go karabo goba dikarabo tša maleba.

- 1 Morekiši o be a sa nyake gore lekgema le be mogwera wa gagwe ka lebaka la gore le be le na le **ditšhila / e le le le telele go feta batho ka moka / le be le bolela polelo ya go fapana.**
- 2 Na ke mang yo a bego a ikgantšha ka go ba mogwera wa lekgema? **morekiši / batho ba motseng / thutlwa**
- 3 Lekgema le **šomišitše diaparo ka mokgwa o mongwe / šomiša gape / senya diaparo** tša gagwe tše botse.
- 4 Lekgema le boletše gore o ka kgona go šomiša emere **go rwala meetse / go bjala dibjalwa / go tšhilafatša lešoka.**
- 5 Thutlwa e boletše gore o ka šomiša gape **dipene / ditshitswana / mabotlelo a galase / emere / mabotlelo a polastiki / dithelebišene.**

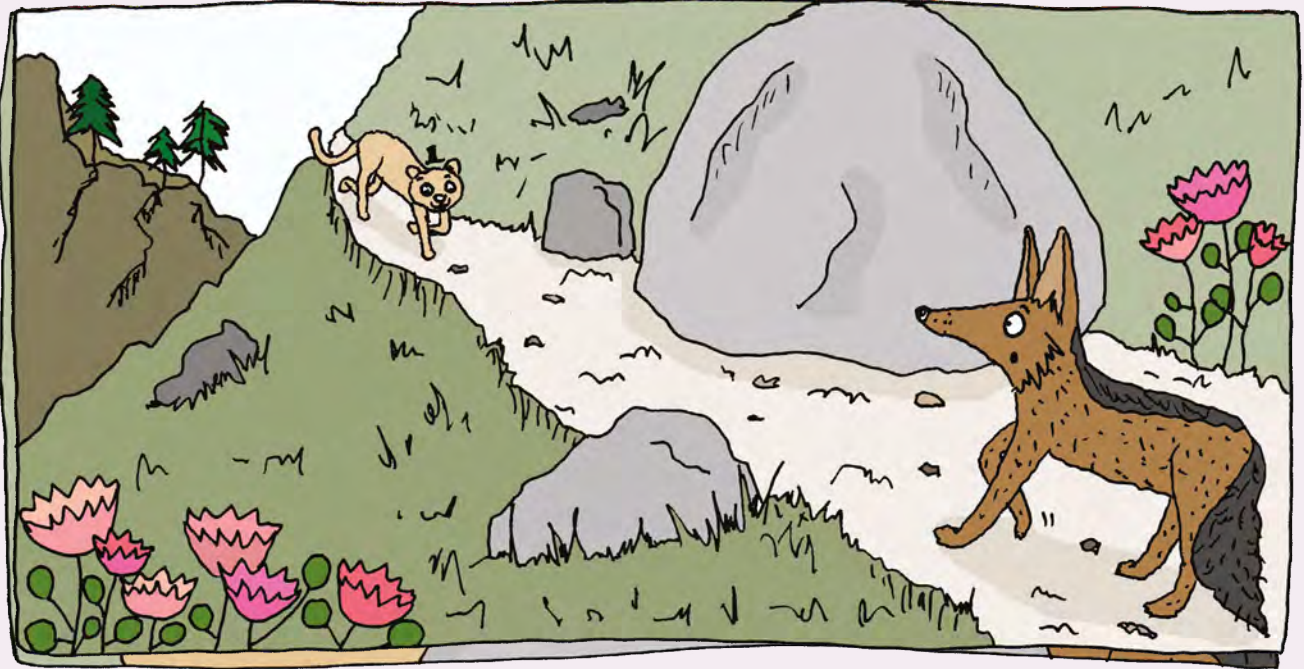

Mosaeno: _____

Letšatši-kgwedi: _____

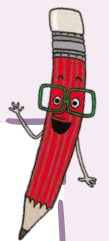
Kgaolo I: Phukubje le Tau

Ye ke nonwane ya Afrika ya phukubje ya go hlalefa kudu yeo e bego e dula e thetša diphoofolo tše dingwe.

Ka letšatši le lengwe, Phukubje e be e sepela dithabeng ka tsejana e sesane. Go be go na le maswika a magolo ka mahlakoreng a mabedi. Ka pela, kua pele ya bona Tau. Tau e be e le mmileng o tee gomme e mo lebantše. Go be go se mo e ka tšhabelang gona. E be e tseba gore Tau e be e nyaka dijo ebile e tlo e ja ge di ka kopana. Phukubje e ile ya swanela ke gore e nagane leano ka lebelo.

Na o nagana gore Tau e tlo ja Phukubje?
Bolela gore o nagana gore go tlo direga eng.

Dira sebapadišwa ka ditlakala

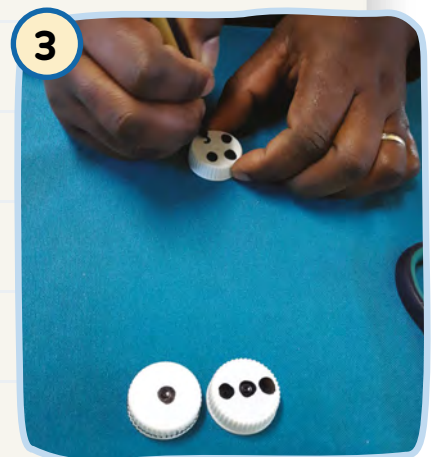
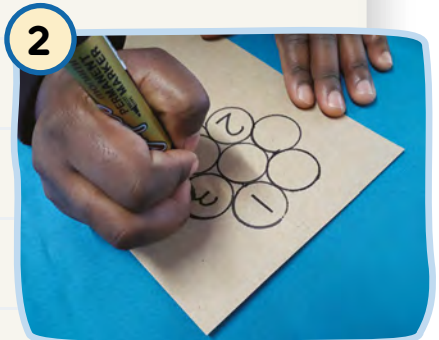
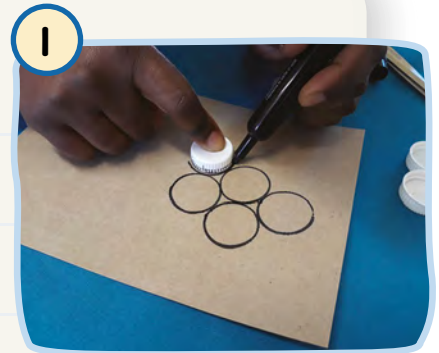
Se o se nyakago:

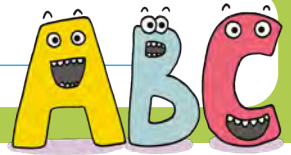
- Dikhurumelo tša mabotlelo tše 6 (tša go lekana)
- Seripa sa lepokisi
- Pene ya khokhi

Se o se dirago:

- 1 Šomiša seripa sa lepokisi se se sa ngwalwago selo. Thala sekhurumelo sa lebotlelo go dira sediko mo gare.
- 2 Thala didiko tše 6 gape ka ntle go dira sebopego sa letšoba.
- 3 Ngwala dinomoro (1–6) ka ntle ga sediko se sengwe le se sengwe.
- 4 Thala kutu ya letšoba le makala.
- 5 Thala marontho go sekhurumelo sa lebotlelo se sengwe le se sengwe, go tloga go marontho 1 go fihla go 6.
- 6 Bea sekhurumelo sa lebotlelo le karata ka gare ga phakete.

Raloka papadi le ngwana.
Mmontšhe go nyalantšha nomoro ya marontho go dinomoro.

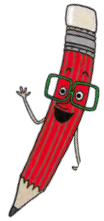

Ngwala mafoko

Ngwala mafoko a mahlano o šomiša mantšu a ka mapokisaneng. O ka šomiša lentšu le tee goba go feta go lefoko. Ngwala mantšu ao o a šomišitšego ka phentshele ya mmala.

tšhukudu tšhemo tšhelete
senotlelo mooki

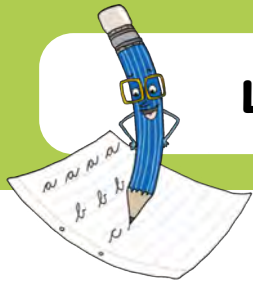
1

2

3

4

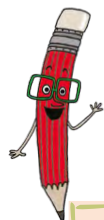
5

Tlotlontšu le polelo

Feleletša tafola.

Lentšu	Seswantšho	Lentšu ka Seisimane
		mongoose
		bush pig
		dung beetle
		scruffy
		smart

Bala mafoko.

‘Na bothata ke eng?’ gwa botšiša lekgema.

‘Molala wa ka o kwa phefo!’ gwa realo thutlwa ka go nyama.

‘Swara, tšea thai ya ka ye mpsha,’ gwa realo lekgema.

Ngwala lefoko la mathomo ka Seisimane.

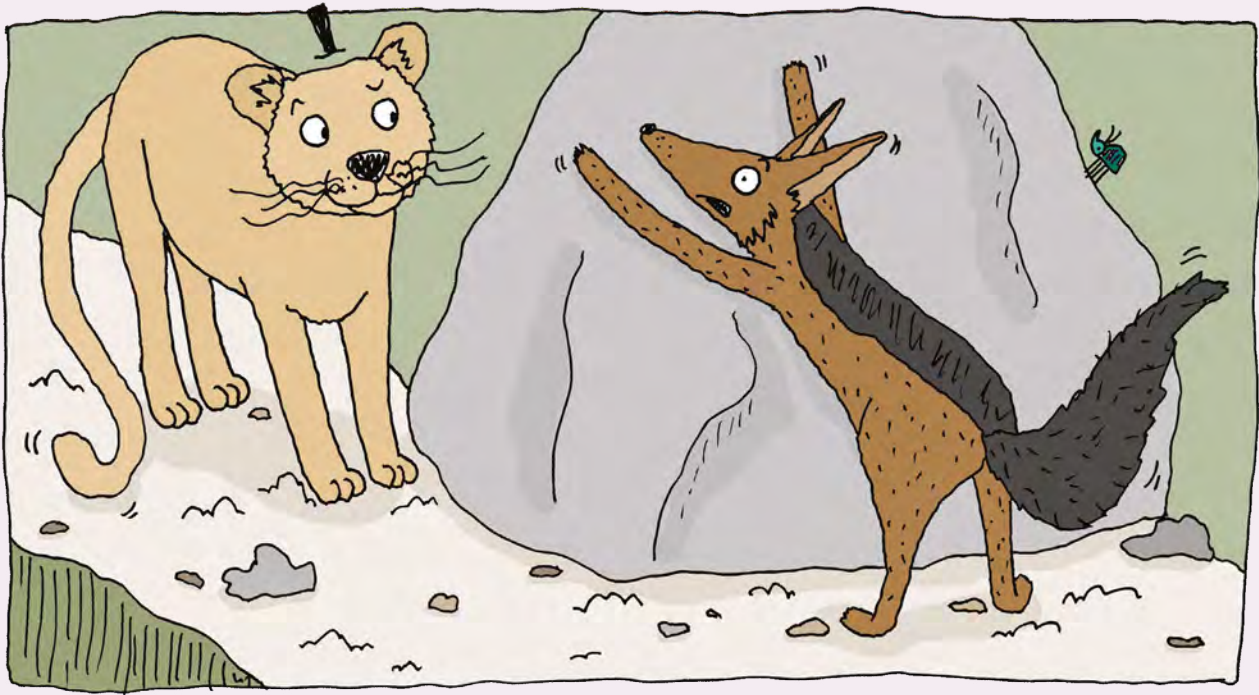

Mosaeno: _____

Letšatši-kgwedi: _____

Kgaolo 2: Phukubje le Tau

‘Thušang, thušang! E tla ka pela! Nthušeng!’ Phukubje ya goeletša. E be e itira okare ga se ya bona tau.

Tau e ile ya kwa selo sa Phukubje. E ile ya kitimela pele e lebile go phukubje gomme ya bona phukubje e kukile leswika.

Phukubje ya re, ‘Ge nka tlogela leswika le, ka mo lehlakoreng ga thaba go tlo wela fase godimo ga rena! Maswika ga se a kgwahla. Le ke le swerego le swere maswika ka moka. O swanetše go nthuša go le swara.’

Na o nagana gore Tau e tlo thuša Phukubje? Hlaloša gore ke ka lebaka la eng o fihlile go karabo ya gago.

Fokotša, šomiša gape, mpshafatša

Fokotša: Šomiša dilo tše nnyane tše di ka šomišiwago ga tee

Tšea mokotlana wa gago ge o eya lebenkeleng.

Šomiša gape: Šomiša dilo go feta ga tee

Efa diaparo tša gago tše di sa go lekanego go motho yo mongwe, go na le gore o di lahle.

Mphsafatša: Go dira selo se se mpsha ka selo seo o ka se lahlago

Ngwala ka mahlakoreng a mabedi a letlakala gore o se le senye.

Šomiša meetse ka morago ga go hlatswa dibjana go nošetša.

Iša mabotlelo le ditshitswana go lefelo la go šomiša dilo gape.

Dira podišwa ka dijo tša go lahlwa.

Šomiša mantšu go
feleletša mafoko.

jeke

tšhelete

ditšhokolete

tšhaene

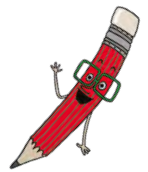
bogobe

tšhukudu

1 Koko o ja bogobe.

2 Mma o apere _____ mo molaleng.

3 Lenaka la _____ le bohlokwa kudu.

4 Matome o reka malekere ka _____.

5 Koko o tšhela jusi ka gare ga _____.

6 Bana ba rata go ja malekere le _____.

Go itlwaetša thelelo

Bala se gabedi. Na o badile mantšu a makae?

Kgale-kgale go be go na le lekgema la go bjala ditamati polaseng ya lona gomme le di rekiša mmarakeng wa motseng.

Lekgema le ile la tšea sephetho sa go reka diaparo tše botse.

Lekgema le ile la kopana le lapa la dikolobe tša nageng.

‘Na bothata ke eng?’ gwa botšiša lekgema.

‘Tlou e sentše ngwako wa rena, gwa realo mmago dikolobe tša nageng. ‘Ga re na le mo re tla robalago bošego.’

‘Swarang mo, tšeang hempe yaka,’ gwa realo lekgema. Le ka e dira gore e be tente ya go kgwahla kudu.’

10

18

21

29

32

41

43

50

58

68

71

78

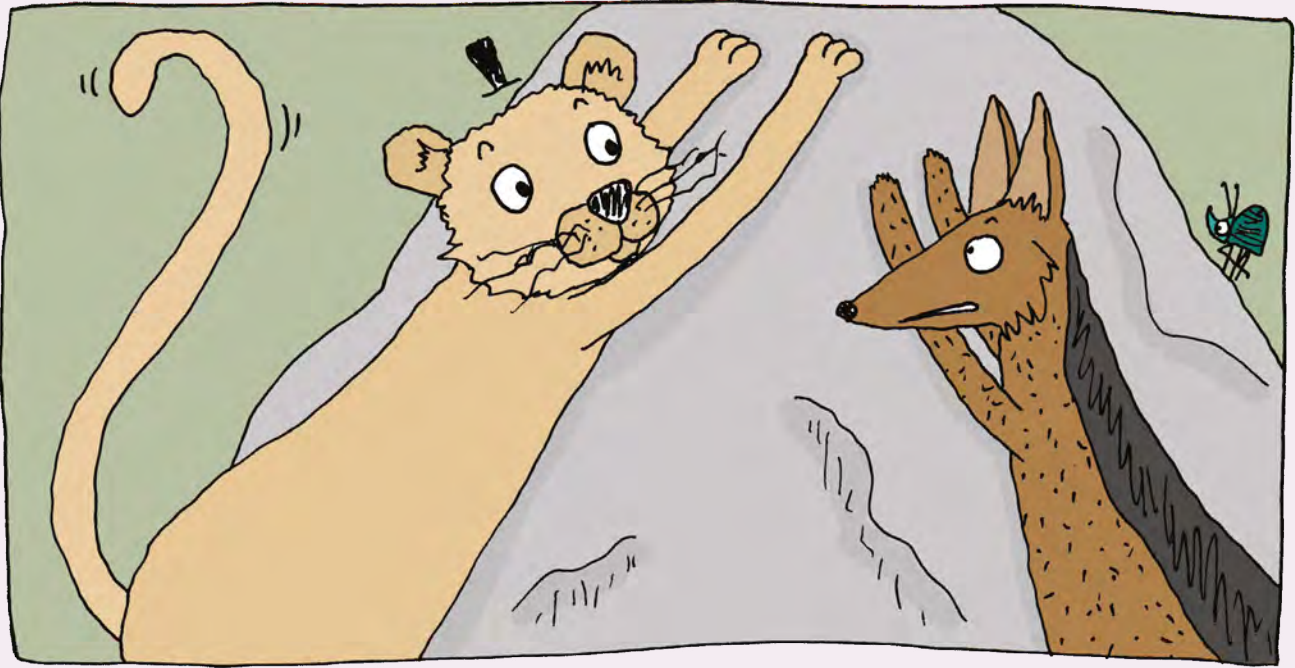
89

91

	1	2
Nomoro ya mantšu ao ke a badilego		
Nomoro ya mantšu ao ke sa a tsebago		

Kgaolo 3: Phukubje le Tau

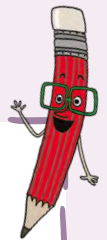
Tau e be e sa nyake go kgatlwa ke maswika a thaba. Bjale ya kitimela go thuša Phukubje.

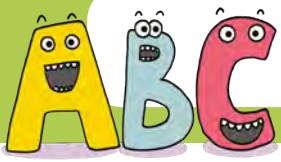
Tau e ile ya ema kgauswi le Phukubje gomme ya mo thuša go swara leswika. E be e tshepa ditaba tša Phukubje.

Ka morago ga motsotso Phukubje ya re, 'Re ka se eme mo go fihlela. Ge o ka fela o swere leswika le nna ke tla ya go nyaka kota e telele ya go kgwahla. Ke moka re tla šomiša kota go swara leswika.'

'Yeo ke kakanyo e botse,' gwa realo Tau. 'Ke tla swara ge wena o e ya go nyaka kota. Efela o dire ka pela.'

Na o nagana gore go tlo direga eng sa go latela?

Go Bala Mantšu ga go Beelwa Nako

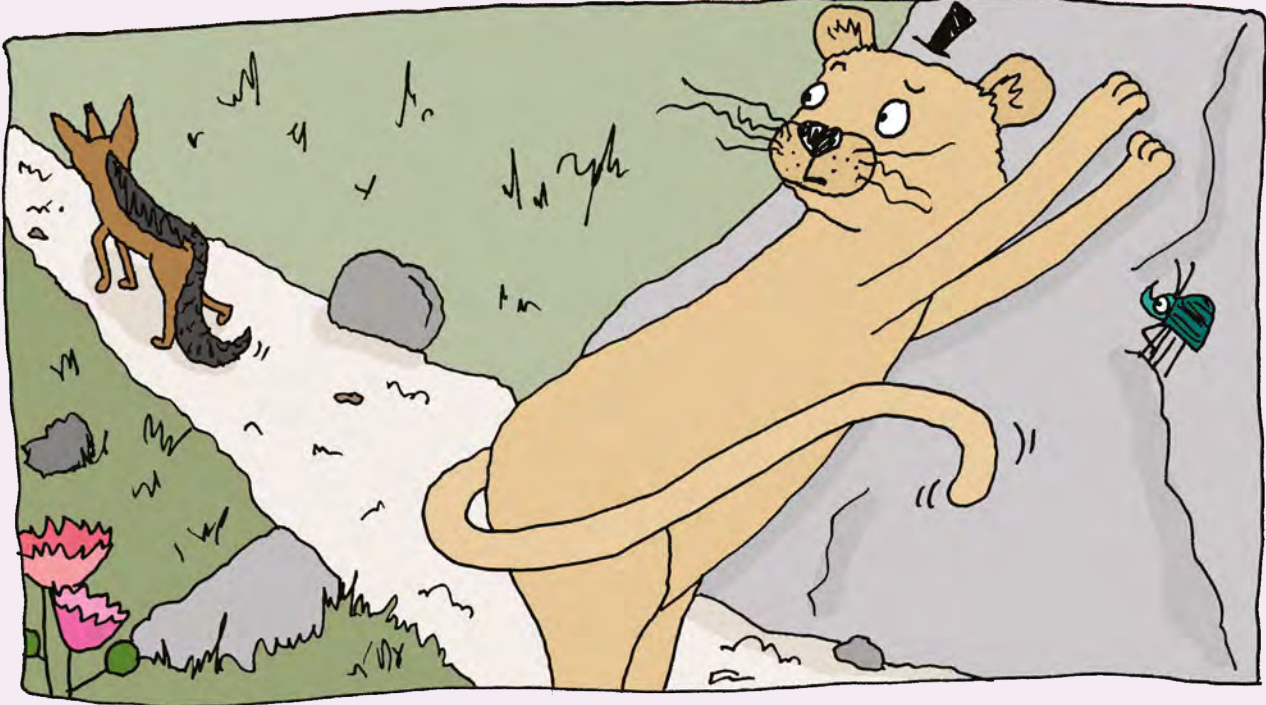
Bala motsotso o tee.

mooki	lenti	tonki	dipeketsana	sepikiri
katse	legotlo	maledu	šwahlela	santa
nku	setsiba	leruarua	dieta	sofa
mabele	ditau	lerotse	roko	pitša
rekišwa	phiri	lefsifsi	letsikangope	lefehlo
lefsielo	khunama	khukhuna	nkamadima	letseka
tšwafa	lefsika	lewatile	lebati	balemi
hlalefa	ngwana	noka	setofo	ngwagola
moeng	ngwako	ngwedi	samente	bophelo
lengwalo	kolobe	thoma	ngwetši	ngwakwana

Mantšu a o a badilego gabotse: _____

Kgaolo 4: Phukubje le Tau

Phukubje e ile ya tlogela Tau e swere leswika ebile e dira o kare e ya go nyaka kota. E ile ya sepelela kgole kgole le Tau.

‘Ke sa nyaka,’ Phukubje a fela e goeletša ka morago ga nako.

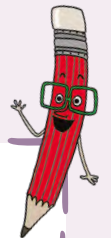
Ka bonako Phukubje e be e fhlile kgole kgole mo e bego e sa bone Tau.

Tau e be e letile nako ye telele. E ile ya leta go fhlela letšatši le dikela. Mafelelong ya lemoga gore Phukubje e e hlalefeditše.

E ile ya tlogela go swara leswika gomme gwa se direge selo.

Ka nako ye Phukubje e be e le kgole kudu, gomme Tau yona e be e sa swerwe ke tlala.

Na mafelelo a kanegelo ye ke a mabotse?
Bolela gore ka lebaka la eng?

Go ja dijo tša phepo

Beke 7 le 8

Kgoši Midas

Kgale kgale go be go na le kgoši ya mohumi yeo e bego e bitšwa Kgoši Midas. E be e le monna wa mohumi lefaseng ka bophara. Kgoši Midas o be a rata dilo tše nne fela: O be a rata ngwana wa gagwe o tee, Maria; a rata dinako tša go ja; a rata tšhengwana ya gagwe; ebile a rata le gauta. Ebile ka maswabi o be a rata gauta go feta dilo tše ke di badilego ka moka.

O be a na le diphapoši tše dintši tša go tlala ka gauta: ditshipi tša gauta, dikhoine tša gauta, dibenyabenyane tša gauta le selo se sengwe le se sengwe sa go dirwa ka gauta. Le ge a be a na le morwedi yo mobotse, le tšhengwana ya go kgahliša ebile a eja dijo tše di bose kudu, o be a se na le lethabo ka lebaka la gore o be a nyaka gauta le go feta.

**Na o nagana gore Kgoši e swanetše go ba le lethabo?
Ka lebaka la eng?**

Ka letšatši le lengwe Kgoši Midas o ile a bona sephidi sa go makatša ka tšhengwaneng ya gagwe. Sephidi se ka lehlakoreng le lengwe e be e le mošemane gomme ka lehlaroreng le lengwe e le pudi. Sephidi se be se gobetše. Le ge Kgoši Midas a be a rata gauta, e be e le monna yo botho ebile o ile a kitimela go thuša. O be a sa tsebe gore sephidi e be e le mohlanka wa modingwana wa maatla kudu wa baGerika ka nako yeo.

Kgoši Midas o ile a pantiša leoto la sephidi ebile a se fa meetse. Sephidi se ile sa ikwa se le kaone ka bonako. Se ile sa re, 'Batho ba bantši nkabe ba tšhabile go nthuša. Go go leboga gabotse, Ke tla go fa kganyogo e tee. Se sengwe le se sengwe.'

Na o bona bjang gore Kgoši Midas o be a na le botho?

Kgoši o ile a nagana ka dilo ka moka tšeo a nago le tšona. O be a na le morwedi yo mobotse, dijo tše di lekanego, ebile a na le tšhemo ya go kgahliša. Efela o be a se na gauta ye e lekanego! Bjale a bolela a re, ‘Tumo ya ka ke gore selo se sengwe le se sengwe seo ke se swarago se fetoge gauta.’

‘Ke tshepha gore o ka se itshole,’ gwa realo sephidi. ‘Efela ke tlo go fa tumo ya gago.’ Kgoši Midas o be a thabile kudu! Ka yona nako yeo o ile a swara mohlare o mobotse. Mohlare wa fetoga wa ba gauta ka pela. O ile a kitima a swara mehlare ka moka ka tšhengwaneng ya gagwe. Ka moka mehlare e ile ya fetoga ya ba gauta! Ge a fetša ka mehlare, a thoma go swara matšoba. ‘Mafelelong ke tlo ba mohumi lefaseng ka bophara,’ a nagana. O be a sa lemoge gore dinonyana le dirurubele ka moka di be di fofile ditšhabile le gore tšhengwana ya gagwe e be e fetogile tšhemo ya dihlwadieme.

Na o nagana gore Kgoši Midas o tlo itshola ka kganyogo ya gagwe? Ka lebaka la eng?

Ka nako yeo, moapei wa Kgoši a tliša dijo tša dilalelo. E be ele dijo tša mamorwata tša Kgoši. Go be go na le nama ya kgogo, ditšhipisi le sopo ya merogo. 'Mmm...mabose,' gwa realo Kgoši. 'Ke swere ke tlala le lenyora ka morago ga lethabo le ke le kwago.'

Efela ge a swara leoto la kgogo, la fetoga gauta! O ile a swara poleiti ya ditšhipisi gomme le yona ya fetoga goba gauta. O ile a tšea lelepola go ja sopo ya merogo efela lelepola le sopo tša fetoga gauta.

'Jo nna!' gwa realo Kgoši. 'Ke dirile eng? Ke dirile kganyogo ya botlaela.'

Na Kgoši e thoma go ikwa bjang?

Ka nako yeo Maria a tla a kitima go gokara tate'gwe. 'O se ke wa ntshwara, Maria!' a goeletša. Efela o be a latetšwe! Maria o be a kitimile go mo gokara. O rile ge a fetša go mo kgwatha, a fetoga a ba gauta. O be a fetogile e le sehlwaseeme sa gauta!

Kgoši Midas o ile a thoma go lla. 'Ke lahlegetšwe ke dilo ka moka tšeo ke di ratago,' a realo. 'Morwedi wa ka, tšhemo ya ka, dijo, meetse a go nwa. Ka kgopelo sephidi sa maleatlana, tloša tumo ya ka. Gauta ka moka ya lefase ga e lekane le gore ke lahlegelwe ke dilo ka moka tšeo ke di ratago.'

Na Kgoši e lahlegetšwe ke eng? Na o nagana gore go tlo direga eng?

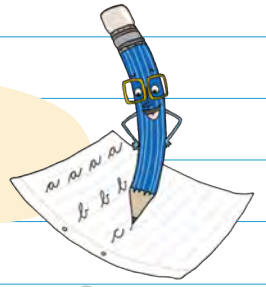

‘O lemogile gore go na le dilo tše dintši tše bohlokwa go feta gauta,’ gwa bolela sephidi. ‘O be o na le megabaru.’ a realo. ‘Ke gabotse, ke tla tloša maleatlana. Efela o gopole botlaela bja tumo ya gago nako ye nngwe ge o nagana gore gauta e bohlokwa bophelong.’

Ka bonako Maria o be a sega gape, ebile dijo tša Kgoši di be di nkgā bose, le mehlare e be e phela gape. Kgoši o ile a nwa meetse a go hlweka ebile a gokara Maria. O be a lemogile gore o na le dilo ka moka tšeo a bego a di nyaka. O fetogile go ba Kgoši ya megabaru go ba Kgoši ya go leboga.

Na se ke pheletšo ya lethabo? Keka lebaka la eng?

Mongwalo

MOŠUPOLOGO

x

l l l l l l l l l l

D D D D D D D D

x

De De De De De De

LABOBEDI

x

l l l l l l l l

x

lu lu lu lu lu lu

LABORARO

x

l l l l l l l l l l

x

la la la la la la

LABONE

x

x z x z x z x z

x

x z x z x z x z

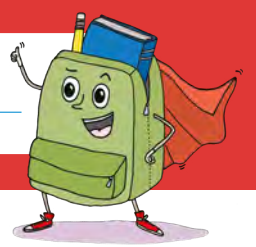
LABOHLANO

x

De lu la Ky zu

x

zo Ky lu la De

Bala mafoko

Mpša ya rakgadi e kitimiša katse.

Ngwana o ja apola e khubedu.

Mpopi wa Malebo o godimo ga mpete.

Lori ya Morwape e rwele santa.

Na mpša ya rakgadi e dira eng?

Dihlopha tša dijo

Seo ke se Tsebago

Seo ke Nyakago
go se tseba

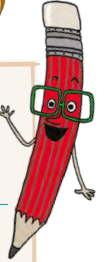

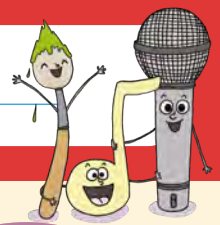
Seo ke Ithutilego
sona

Beke 7

Beke 8

Tekanyetšo ya bokgabo

Na phapano ya diswantšho tše tše pedi ke eng?

Seswantšho 1

Seswantšho 2

Go seswantšho 1, diapola ke tše _____.

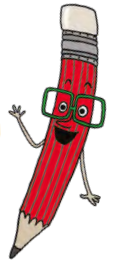
Go seswantšho 2, diapola ka moka ke tše _____.

Seswantšho 1 ga se na le tekanyetšo. Seswantšho 2 se na le tekanyetšo.

Feleletša seswantšho gore se be le tekanyetšo.

Hlahlamolla ditlhaka o ngwale
mantšu gabotse

1

lomekga

kgamelo

2

makhwase

3

neae

4

sorolebo

5

molopoma

6

makgatšhulatšhu

7

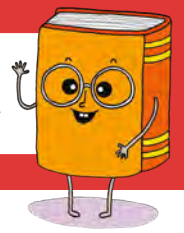

aenetšh

8

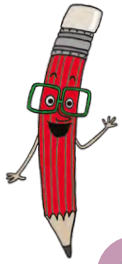

enakw

Kwešišo

Bala **Kgoši Midas**.

Nyaka o hwetše

Bala o nagana

1 Na ke dilo mang tšeo Kgoši Midas a bego a di rata mathomong a tumelo ya gagwe?

2 Na kganyogo ya gagwe e be e le eng?

3 Na go diregile eng gore Kgoši Midas a fetole tumo ya gagwe?

4 Na Kgoši Midas o ile a fetoga bjang?

Go ja dijo tša go rekwa

Ka Afrika Borwa gona le mafelo a go fapana mo o ka rekago dijo tša go apeiwa.

Nako ye nngwe o kgona go bona batho ba rekiša dijo mmileng. O ka bona mahea, tšhesa-nyama goba mapaku.

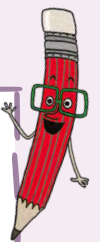
Ka mabenkeleng a dijo batho ba kgona go reka dijo tša go apeiwa khaontareng. O kgona go reka dinakete tša kgogo, dihamburger goba ditšhipisi mo mabenkeleng a.

Go na le mabenkele ao o kgonago go dula tafoleng gomme weithara ya tšea ditaelo tša dijo tšeo o di nyakago. Diyo tše ba di apea ka khitšhing ya lebenkele. Moapei ke yena a apeang. Baapei ba bangwe ba Afrika Borwa ba tumile kudu.

1 Efa mešomo ye mebedi ya ka lebenkeleng la go apea.

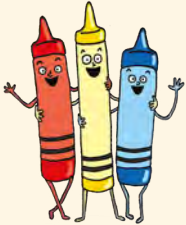
2 Na ke dijo tša mohuta mang tša mmileng tšeo o di boneng?

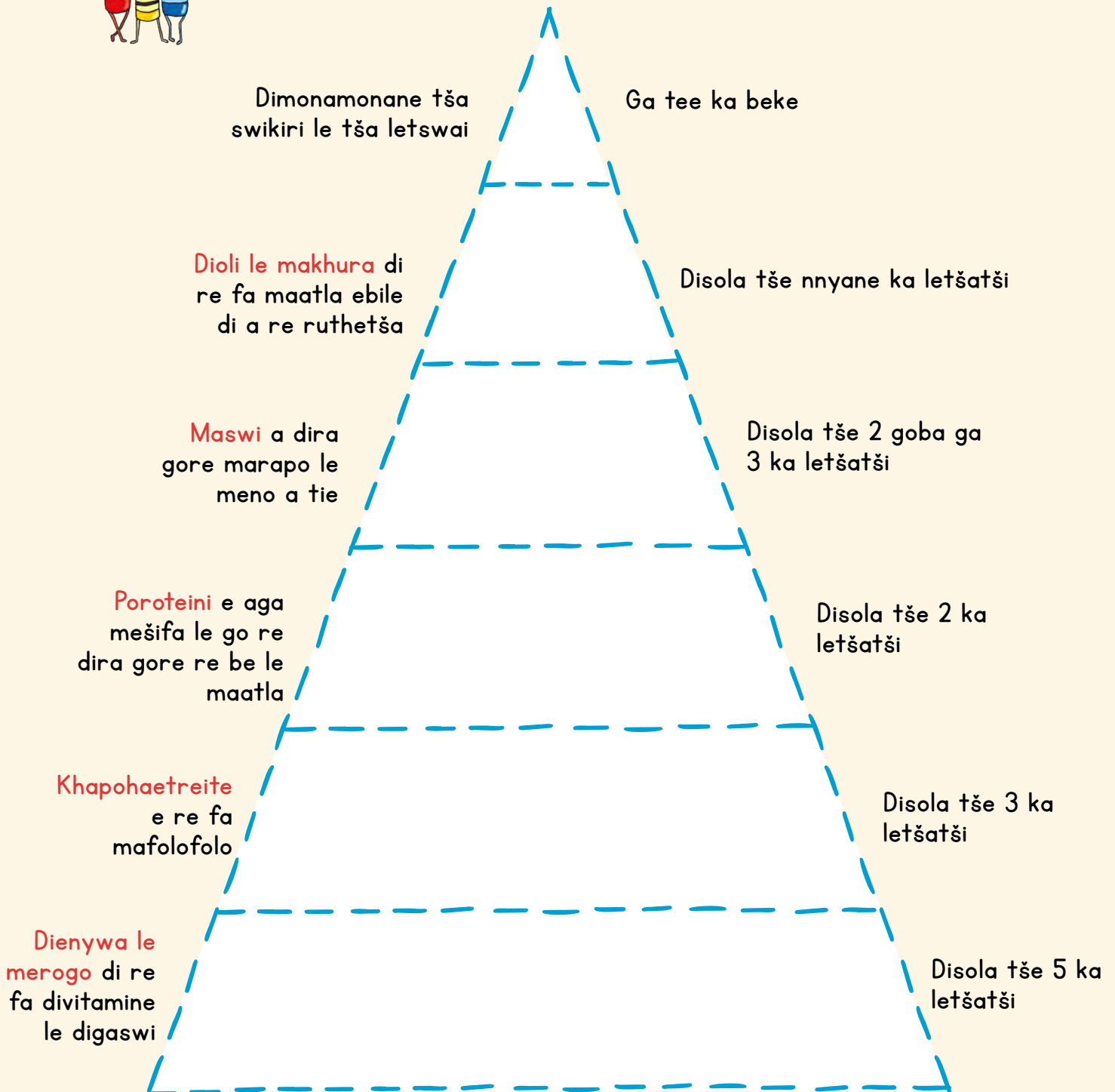

Phiramiti ya dijo

Sekgoba sa ka mo go seripa sa phiramiti ya dijo se segolo, se laetša gore re swanetše go ja dijo tša gona kudu.

Thala diswantšho tša maleba ka go sekgoba se sengwe le se sengwe.

Feleletša mafoko ka mantšu a go felela ka modumo wa go swana.

Kgetha mantšu ka lepokisaneng.

hlapa lapa koropa moropa
retha betha betola lekola

1 Tate o a **hlapa**.

Ge re kitima ka mehla re a _____.

2 Re **koropa** phapoši ya rena ka letšatši ka letšatši.

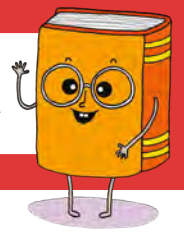
Ka Sontaga, _____ o tlapela seatla.

3 **Retha** mae ao ka foroko.

O se ke wa _____ bana bao.

4 Morutiši o **lekola** mešongwana ya rena.

Tshepo o a _____ ge a jele kudu.

Tlotlontšu

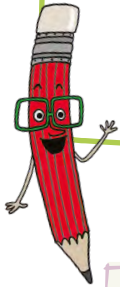
megabaru

sephidi

botlaela

tebogo

moapei

Tswalantšha lentšu la tlotlontšu le tlhalošo.

megabaru	botlaela
sephidi	go leboga
botlaela	go nyaka dilo go feta tekanyo
moapei	selo sa go phela
tebogo	moapei wa mangwalo

Ngwala mantšu ka tatelano ya ditlhaka.

Siba - Moapei wa Afrika Borwa

Mmago Sibahle Mtongane e ebe e le morutišigadi efela o be a rata go apeela lapa la gagwe dijo. O be a na le tšhengwana ya merogo ebile a šomiša merogo le dihlare.

Se se ile sa dira gore Sibahle a be le kgahlego ya dijo ebile ka morago ga go fetša sekolo o ile a ithutela ka ga dijo tša phepo. O ithutile ka mo dijo di re dirago gore re phele gabotse. O ile a thoma go ngwala diresipi ka gare ga dimakasine. Ka letšatši le lengwe o ile a kgopelwa go tšwelela go lenaneo la thelebišene a apea resipi ya gagwe e tee. O ile a ba le lenaneo la gagwe thelebišeneng la go bitšwa **Tafola ya Siba**. Lenaneo le bontšha Sibahle a apeela bana ba gagwe dijo tša phepo ka legaeng la gagwe kua Cape Town.

1 Na o ithuta ka eng ge o ithuta ka phepo?

2 Na ke lenaneo lefe leo o le bonego go thelebišene la go apea? Go be go apeiwa eng?

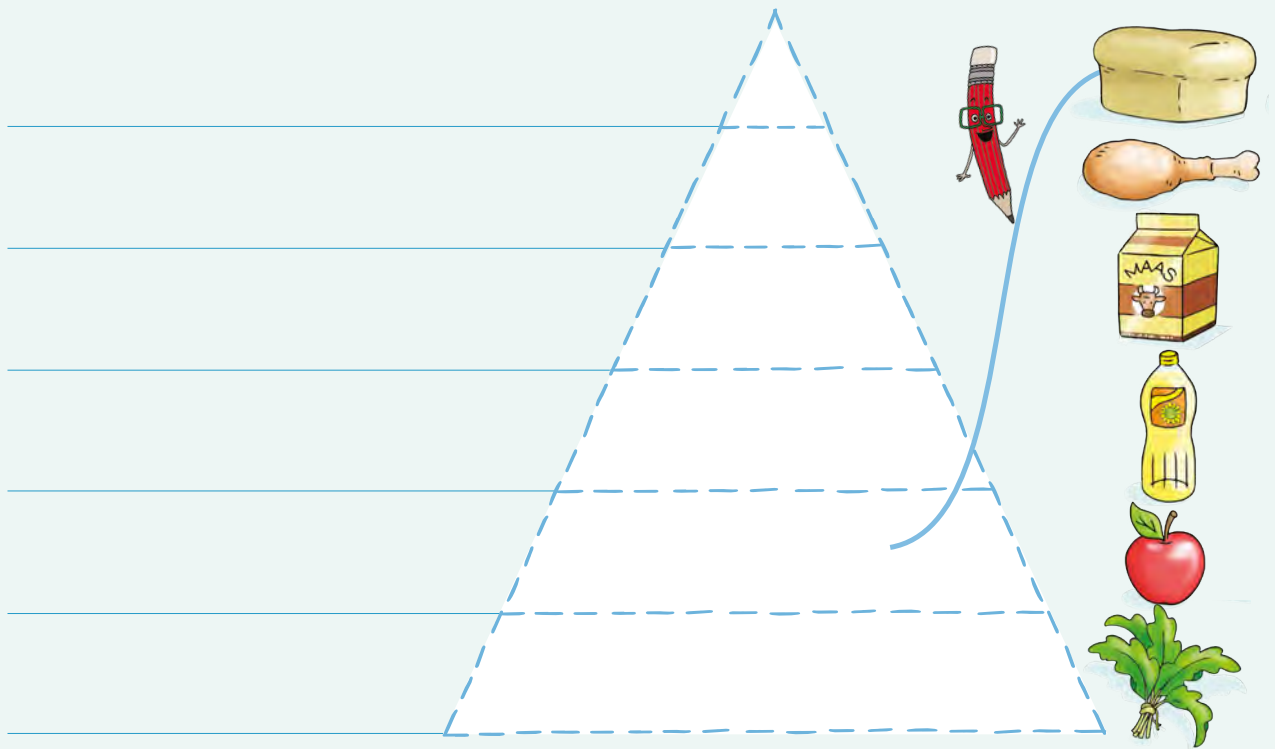

Dijo tša go lekanela

- 1 Ngwala leina la sehlopha se sengwe le se sengwe sa dijo lefelong la maleba.

Khapohaetreite Porotheini Dienywa le merogo Maswi
Dioli le makhura Dimonamonane tša swikiri le tša letswai

- 2 Nyalantšha diswantšho le dihlopha tša dijo tša maleba.

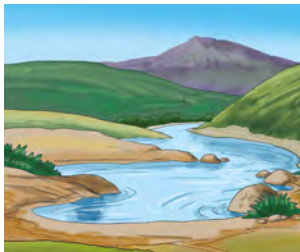
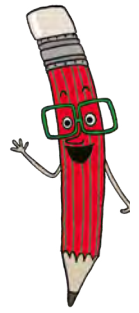
- 3 Thala sediko go dikarabo tša maleba.

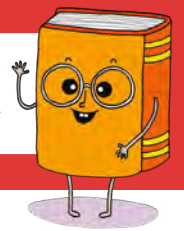
a Re swanetše go ja kudu **dimonamonane tša swikiri le tša letswai / Khapohaetreite / Dienywa le merogo.**

b Go ja dijo tša go lekanela ke go ja dijo go sehlopha se **tee sa dijo / sehlopha sa go hlakanelwa sa dijo / dihlopha tše pedi tša dijo.**

- 4 Na o nagana gore wena o ja ka go lekanela? Ka lebaka la eng?

Ngwala mafoko

Polelo

Feleletša mafoko ka go šomiša mantšu.

ditšhipisi

nama

mamoratwa

sopo

E be e le dijo tša dilalelo tša _____ tša kgoši.

Di be di na le _____ ya

kgogo, le _____ ya ditamati le

_____.

Ngwala mafoko a gago.

Maabane e be e le _____ ya ka.

E be e le _____

_____.

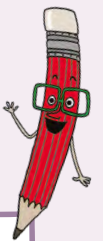

Reuben Riffel – Moapei wa Afrika Borwa

Mmago Reuben Riffel o be a šoma ka lebenkeleng la go apea dijo. Ge Reuben a tlogela sekolo, o ile a šoma bjalo ka weithara gona ka mo lebenkeleng. Reuben o be a na le kgahlego ka mo dijo di bego di apeiwa ka gona ebile o ile a kgopela go šoma ka khitšhing ya lebenkele. Ka bonako o be a thuša moapei. Ka letšatši le lengwe moapei o be a lwala gomme Reuben o ile a swanelwa ke go apeela bareki ka moka. Batho ka moka ba ile ba rata dijo tša gagwe. Ke ka letšatši leo a ilego a tšea sephetho sa gore o nyaka go ithutela go ba moapei wa mangwalo. Gona bjale ke moapei wa hlahlwa mo Afrika Borwa. Efela o sa apeela mmagwe ka dinako tše dingwe. Diho tša gagwe tša mamoratwa ke lepidibidi la go gadikwa.

- 1 Ke ka lebaka la eng Reuben a ile a apeela bareki ka moka ka letšatši le lengwe?

- 2 Na diho tša mamoratwa tša mmago Reuben ke eng?

- 3 Na diho tša mma goba tate wa gago tša mamoratwa ke eng?

Piletšo

Katlego Mlambo - Moapei wa Afrika Borwa

Katlego ke moapei yo monnyane wa Afrika Borwa yo a ratago dijo tša dinaga tša go fapana. O šomile lefaseng ka bophara. Ge a boa Afrika Borwa, o ile a ba moapei lebenkeleng la dijo Gauteng. O lekile go apea dijo tša Afrika Borwa, go swana le mahea, ka mekgwa ya go fapana. Mong wa lebenkele o ile a tla ka lebenkeleng. Dijo di be di le bose kudu ka moo a ilego a mema Katlego gore e be moapei ka lebenkeleng la gagwe go la London. Katlego o hutša go ngwala puku ya diresipi tša gagwe tša go kgahliša.

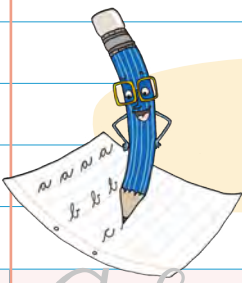

Ngwala resipi ya go dira sangwetše ya jamo.

Didirišwa (Tše o di hlokago):

Tsela (se o se dirago):

Mongwalo

MOŠUPOLOGO

x

Ab Br bo Dr En Fy

x

Fy Dr En Br Ab bo

LABOBEDI

x

gh hi im jh km li

x

li jh km hi gh

LABORARO

x

Ma No Oc Pr Qu

x

Ri Pr No Qu Ma

LABONE

x

Yy Sa Tu Un Vi We

x

We Sa Yy Tu Un

FRIDAY

x

a b e d m k o j

x

x

Pr Fl Ji He Lo In

x

Nyaka mantšu

~~tate~~ sekolo tamati koloj leeba
 tafola galase roko lebati panana

a	b	t	a	t	e	d	f	g	h
i	g	a	l	a	s	e	j	k	l
l	e	e	b	a	k	r	o	k	o
p	a	n	a	n	a	m	n	o	p
r	s	t	u	s	e	k	o	l	o
w	t	a	m	a	t	i	a	e	i
o	u	l	e	b	a	t	i	b	f
d	h	g	f	t	a	f	o	l	a
k	o	l	o	i	p	n	m	k	l

Bala mafoko

Mootledi o otlela
pese e talalerata.

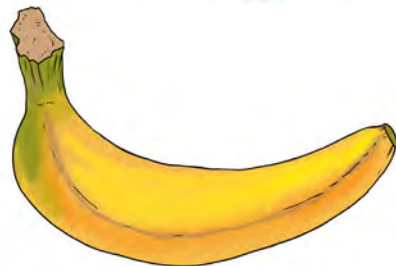
Paesekela ya Malesela
ke e khubedu.

Mokgadi o rata go ja
sangwetše ya tamati.

Dipanana ke dienywa
tša phepo kudu.

Na Mokgadi o rata go ja eng?

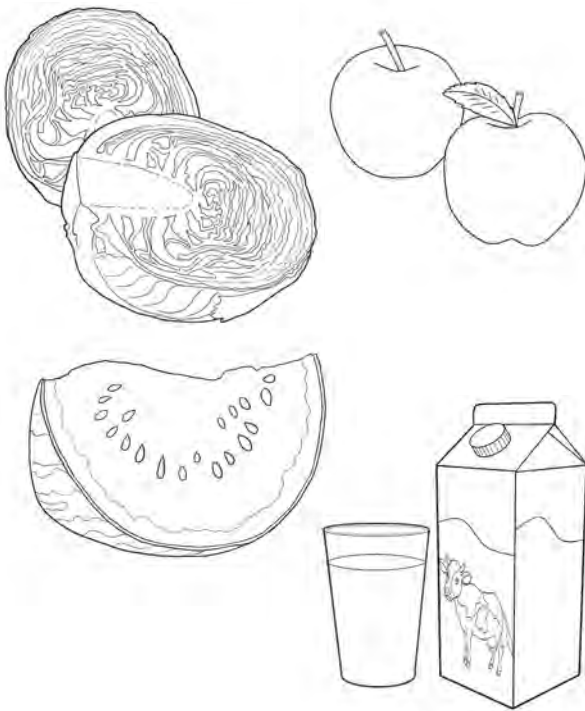
Dijo tša nako ye nngwe le ye nngwe le dijo tša dinako tše dingwe

Dijo tša nako ye nngwe le ye nngwe

Tše ke dijo tša go lokelwa go lewa ka nako ye nngwe le ye nngwe. Ke dijo tša phepo kudu.

Mehlala: Dienywa le merogo, maswi

Dijo tša dinako tše ngwe

Tše ke dijo tša go ba le phepo e nnyane. Ke ka lebaka leo di swanetšwego go lewa ka nako ye nngwe.

Mehlala: ditšhipisi, malekere, aesekehrimi

Dira lenaneo la dijo tša gago tša mamoratwa tša go jewa ka nako ye nngwe le ye nngwe.

Ngwala lefoko la gore o ikwa bjang ge o eja dijo tša phepo.

Tlatša ka ditlhaka tšeo di tlogetšwego

1 kg omo

2 lebo _____ elo

40

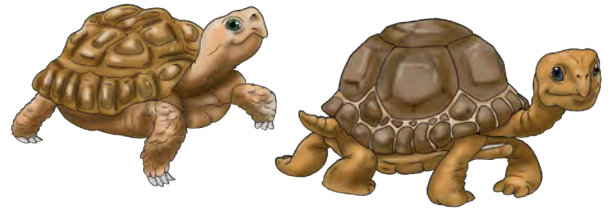
3 masome _____ e

4 _____ ko

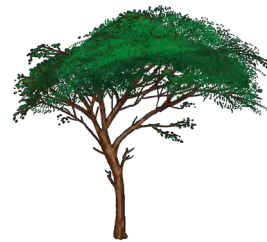
5 _____ elete

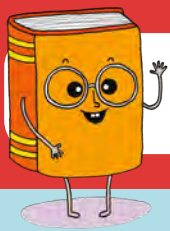
6 di _____ udu

7 se _____ agwa

8 mo _____ are

Kwešišo ya go theeletša

Feleletša kakaretšo ya kanegelo ya **Sopo ya maswika**.
Šomiša mantšu a ka lepokising.

kanegelo
motseng

leswika
bose

pitša
maleatlana

merogo
tliše

_____ ya sopo ya maswika ke ya Ntate Z yo
a tla go _____ ebile a re o tla dira sopo ka

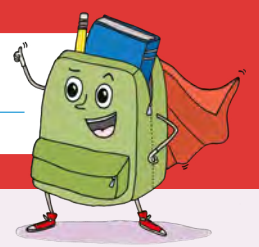
O bea leswika ka gare ga _____ gomme a
kgopela batho gore ba _____ meetse,
_____ e mmalwa, lerapo le letswai. Ge ba
ekwa tatso ya sopo, ba kwa e le _____.

Batho ba motseng ba nagana gore ke leswika la
_____ efela ke ntate Z yo a lego bohlale.

Mosaeno: _____

Letšatši-kgwedi: _____

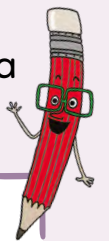

Dijo tša motheo

Dijo tša motheo ke dijo tše bohlokwa go maphelo a batho ka mehla. Dijo tša motheo di na le dikhapohaetreite tše dintši, tše di re fago mafolofolo le go re khuriša. Ga di nale diporotheini goba divitadini tše ntši, ke ka lebaka leo di sego tša lekanela ge di le noši.

Dinaga tša go fapana di na le dijo tša motheo tša go fapana, go ya le gore ke eng seo se melago gabotse fao. Dijo tša motheo gantši bupi, raese le korong ke dithoro. Tše dingwe ke dikutu tša dibjwalwa go swana le ditapola goba yamo. Tše ka moka di kgona go bewa sebaka se se telele ebile ga di nyake go bewa ka gare ga setšidifatši.

1 Efa maina a dijo tša phepo tše tharo _____

2 Na dijo tša gago tša motheo ke eng? _____

Sello o ithuta go tšea dikgetho tša maleba

Sello o be a na le leino le bohloko kudu.

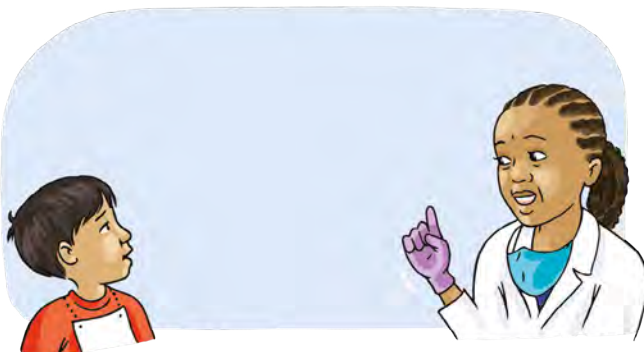
Mmagwe o mo išitše go ngaka ya meno.

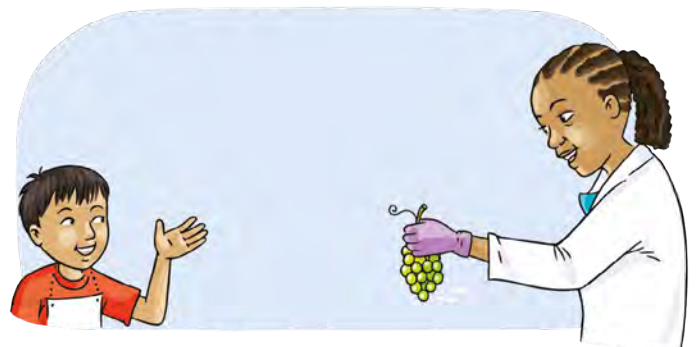
Go be go na le mašoba go meno a Sello.

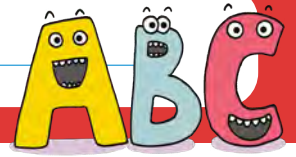
Ngaka ya meno e tsentšhitše dithibo.

O rile, “O je malekere fela ka dinako tše dingwe. O ka upša o je dienywa”.

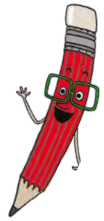
“Poraša meno a gago gomme o je maswi, yokate, lebeso le merogo e metala”.

Ngwala mafoko

Ngwala mafoko a mahlano o šomiša mantšu a ka mapokisaneng. O ka šomiša lentšu le tee goba go feta go lefoko. Ngwala mantšu a wo o a šomišitšego ka phentshele ya mmala.

sekolo polelo maatla maaka
dula bula pelo selo putla dutla

1

2

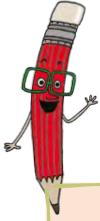
3

4

5

Polelo le tlotlontšo

Feleletša tafola.

Lentšu	Tlhalošo	Lentšu ka Seisimane
	go nyaka dilo go feta tekanyo	greedy
	selo sa go phela	creature
	go dira dilo tša go hloka bohlae	foolish
	moapei wa mangwalo	chef
	tebogo	grateful

Bala mafoko.

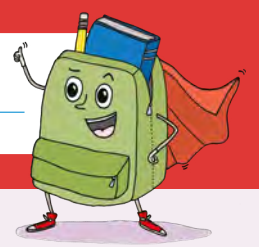
E be ele dijo tša kgoši tša dilalelo tša mamoratwa. Di be di na le kgogo, ditšhipisi le sopo ya merogo.

Ngwala lefoko le tee ka Seisimane.

Mosaeno: _____

Letšatši-kgwedi: _____

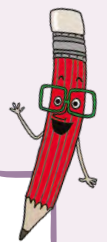

Mafela

Mafela ke mohuta wa bjang bja go ba le seenywa sa go jewa. Ke sejo sa motheo se bohlokwa go mafelo a mantši lefaseng ka bophara. Se bitšwa mafela goba mahea. Dithoro tša mafela di tlišitšwe Afrika go tšwa Borwa bja Amerika mengwaga ye e ka bago e 500 ya go feta. Dithoro tše di be di le ka mebala ya go fapana. Lehono dithoro tše tšhweu goba tše serolane di a bjalwa ebile di jewa Afrika ka bophara. Mafela a go omišwa a a šilwa a dirwa motepa wo o bitšwago isidudu, mielie pap, sadza, tšhima goba ugali. Mafela gape a a šilwa go dira folouru ya go paka marotho a go fapana.

Dithoro tše dingwe tša mafela di kgona go pharoga ge di ekwa phišo, gomme di re fa seneke se se bose sa diphophokhone. Dikhonefolekisi di dirilwe ka dithoro tša mafela.

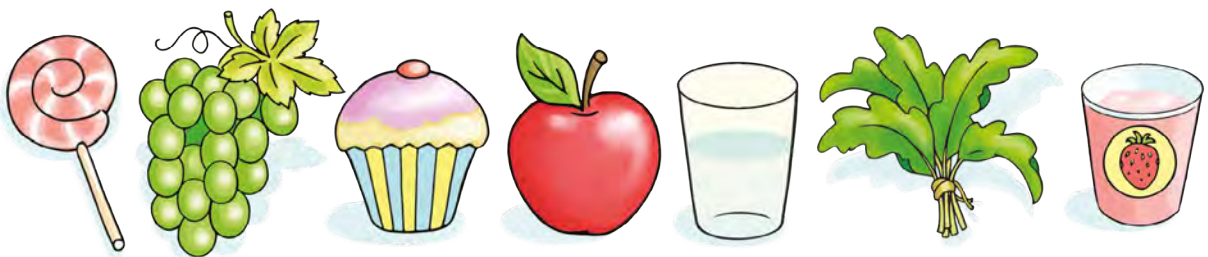
- 1 Na mafela ke dijo tša kgale tša Afrika? _____
- 2 Na folouro e dirilwe ka mafela? _____
- 3 Na diphophokhone di dirilwe ka mafela, na ke sejo sa motheo? Ka lebaka la eng?

Go dira dikgetho tše botse

Bala kanegelo go letlakala 159. Araba dipotšišo.

- 1 Thala sediko go mantšu a maleba.
 - a Leino la Sello le be le le bohloko ka lebaka la gore o be a na **le lešoba leinong / yo mongwe o be a mmethile / o be a kgeamile se sengwe ka maatla.**
 - b Mmago Sello o mo išitše **ngakeng / ngaka ya meno / sekolong.**
 - c Ngaka ya meno e **šomišitše boro / seipone le lebone la go phadima / galase-kgodiši** go lebelela ka molomong wa Sello.
 - d Ngaka ya meno e **gogile leino la Sello / o tlogetše mašoba / o thibile mašoba.**
 - e Ngaka ya meno e file Sello **lelekere / seenywa / galase ya maswi** ge a fetša go thiba meno a gagwe.
- 2 Ngaka ya meno e boditše Sello go dira “dikgetho tše botse tša dijo”. Thala sediko go dijo tša go lokela meno a rena.

- 3 Na o ka boloka meno a gago bjang gore a phele gabose? Feleletša mafoko.
 - a Ke swanetše go ja _____ le _____ go dira gore meno a tie.
 - b Di _____ ka dijong di re thuša gore meno a gole a tiile.
 - c Ke swanetše go ja malekere fela _____.

Šomiša mantšu go
feleletša mafoko.

nama

paesekela

thelebišene

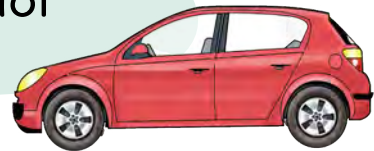
malekere

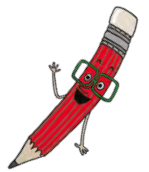
Ila

koloji

1 Mma o rekile koloji.

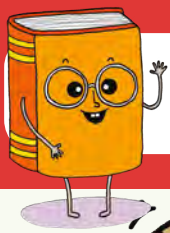
2 Moruti Kgole o rata go hlatswa _____
ya gagwe.

3 Bana ba raloka ka _____.

4 Leeto o rata go bogela _____

5 Koko o apea _____.

6 Sindi o a _____.

Go itlwaetša thelelo

Bala se gabedi. O badile mantšu a makae?

Ka nako yeo Maria yo monyane o tšweletše a kitima a gokara tate wa gagwe.

‘O seke wa nkgoma Maria!’ a goeletša. Efela o be a latetšwe! Maria o be akitimile go mo gokara! Ge a mo kgoma fela a fetoga ya ba gauta. O ile a ba sehlwaseeme sa gauta.

Kgoši Midas o ile a thoma go lla. ‘Ke lahlegetšwe ke dilo ka moka tšeo ke di ratago ka nnete,’ a realo. ‘Morwedi wa ka, tšhengwana ya ka, dijo, meetse a go nwa. Ka kgopelo sephidi sa maleatlana, tloša tumo ya ka.

9

15

22

34

44

52

60

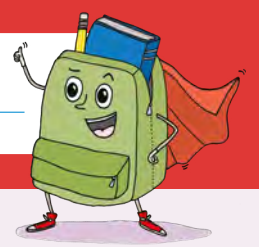
71

79

89

94

	1	2
Nomoro ya mantšu a ke a badilego		
Nomoro ya mantšu ao ke sa a tsebego		

Raese

Raese ke mohuta wa bjang bja go ba le dipeu tša go jewa. Ke sejo sa motheo go seripagare sa batho ba lefase ka bophara, kudu ka Asia le Leboa la Amerika. Raese e gola go mafelo a go ruthela, a go thapa ebile a naga ya go ikala ya go tlala ka meetse. Go na le mehuta ya go fapana ya raese. Raese ye tshotho ke raese ya go tlošwa fela llaga ya go tia ka ntle. E na le digaswi tšhe ntši le difepammele go feta raese ye tšhweu. Raese e ka šilwa go dira folouru ya go dira dikuku tša raese le phasetiri. Dikarolo tša sebjalo tša go se lewe di ka šomišwa go dira dimmete, diaparo, morole le makhura.

- 1 Ngwala lentšu la go re botša gore re ja dipeu tša dibjalo tša raese _____
- 2 Thala sediko go dikarabo tša maleba: Raese ke sejo sa motheo nageng ya **China** / **India** / **Norway**.
- 3 Raese ye tshotho e na le phepo go feta raese ye tšhweu?

Go Bala Mantšu ga go Beelwa Nako

Bala motsotso o tee.

malome	koloi	pere	kereke	sofa
namune	tala	noga	dipuku	lefodi
rakgadi	sekepe	pudi	sekolo	setofo
panana	khubedu	naledi	founo	kherotse
rangwane	sefofane	kgomo	lebenkele	setulo
apola	serolwane	tlou	pene	tamati
rakgolo	karikana	tonki	ngwako	tafola
perekisi	kolobe	phukubje	pampiri	swikiri
koko	setimela	kgogo	ofisi	pitša
diterebe	tau	lepogo	lebati	letswai

Mantšu ao a badilwego gabotse: _____

Korong

Korong ke mohuta wa bjang wa dipeu tša go lewa. Bontši bja bokagodimo bja lefase bo apešitšwe ke korong go feta dibjalo ka moka. Dipolaseng tše dikgolo babuni ba mehutahuta ba kopanela go ripa korong le go aroganya mabele le mahlaka. Korong e tletše ka dikhapohaetereiti efela e na le diphorotheine tše dintši go feta lefela le raese. Dithoro tša korong ke sejo sa motheo sa go dira folouru ya borotho, dipisikiti, diserele tša difihlolo, phaseteri le couscous. E ka bedišwa gape go dira bjala le peterole. Batho bao mebele ya bona e sa kwanego le korong ba swarwa ke mala kudu ge ba ka eja.

- 1 Thala sediko go sebjalo sa motheo seo se nago le phorotheini ye ntši: **mafela** / **raese** / **korong**
- 2 Na leina la motšhene wa go buna korong ke eng?

- 3 Ge mmele wa gago o sa kwane le korong, na o swanetše go tlogela go e ja? _____

Tše dintši ka dikhunkhwane

Beke 9

Sereto I: Diphedi tikologong ya rena

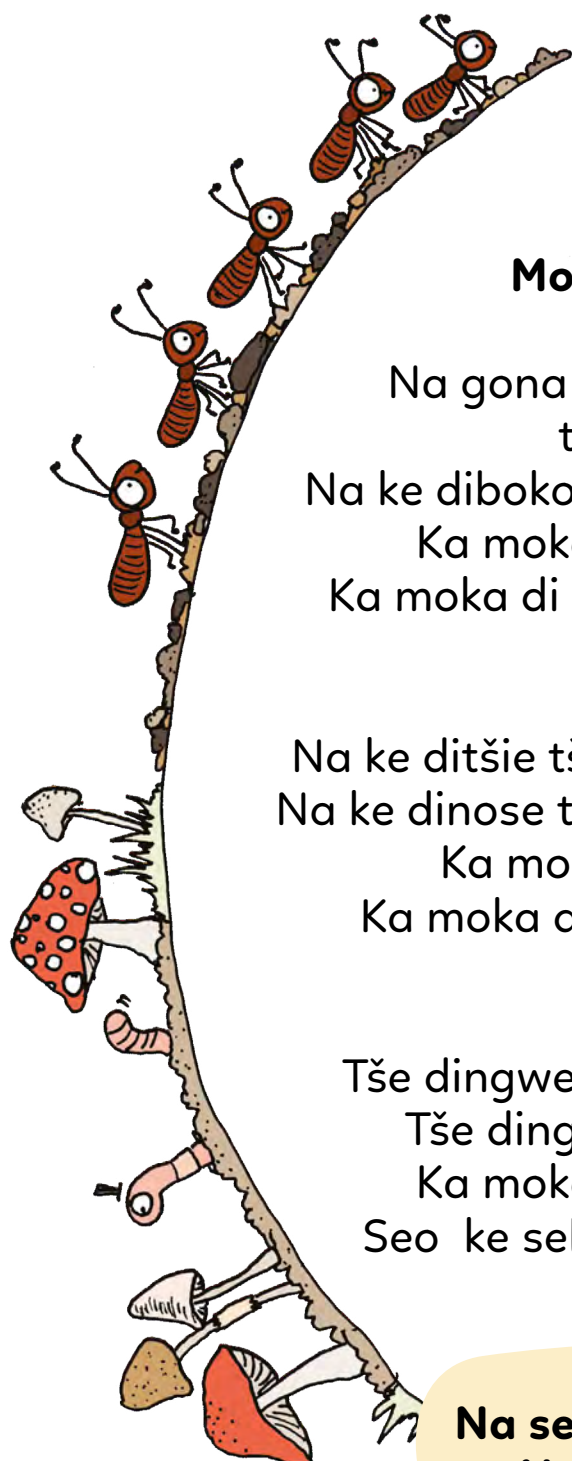
Mongwadi: Funda Wande

Na gona le ditšhošwane tše dimilione
tše kae mo lefaseng?
Na ke diboko tše kae tše o kilego wa di bona?
Ka moka di na le mohola go tlhago
Ka moka di dira polanete ya rena gore e be
e talamorogo.

Na ke ditšie tše dimilione tše kae mo lefaseng?
Na ke dinose tše kae tše o di lego ka diphagong?
Ka moka di na le mohola go tlhago
Ka moka di dira polanete ya rena gore e
be le bophelo.

Tše dingwe di dira dijo, tše dingwe ke dijo.
Tše dingwe di thuša dimela go gola.
Ka moka di na le mohola go tlhago
Seo ke selo seo ka moka re swanetšego
go se tseba.

**Na sereto se se bolela ka eng?
Na o ratile mantšu a fe?**

Sereto 2: Dirurubele

Mongwadi: Funda Wande

Dirurubele tša mebalala
Di tsokame matšobeng
Ke mebalabala fela
Di kgabišitše lefase

Tše dingwe di fofa kua, tše khubedu
le talalerata
Tše dingwe di fofa kua, tše serolwana
le talamorogo
Go kwagala lesego la bana
Ba di kitimiša ba thabile

Di tloga di le bohlokwa kudu
Gobane ke barwadi ba modula
Di ya godimo le fase
Ka moso re tla bona matšoba a go taga
A tagiša naga, di kgabišitše lefase

**Na sereto se se bolela ka eng?
Na o bone seswantšho sefe ka monaganong ge
o be o bala temana ye nngwe le ye nngwe?**

Sereto 3: Le Mogwera

Mongwadi: Funda Wande

Nka bolela le mogwera wa ka
ka sepela le mogwera wa ka.
Re tlo ba bagwera go ya go ile.

Nka raloka le mogwera wa ka
ka dula le mogwera wa ka,
Re abelana dijo tša rena mmogo.

Nka ithuta le mogwera wa ka
ka phadišana le mogwera wa ka,
Ka nako ye nngwe ga re dumelelane!

Nka sega le mogwera wa ka
Ka dira metlae le mogwera wa ka,
Ke motho yo bohlokwa kudu mo
go nna!

**Na sereto se se ka ga eng?
Na ke mantšu afe ao a nago le morethetho?**

Sereto 4: Ke rata lefase

Mongwadi: Funda Wande

Ke rata lefase,
Dithaba le mawatle
Le dimela ka moka
Matšoba le mehlare
Ke rata diphoofolo
Le dihlapa le watleng
Ka gore ke karolo ya Lefase
Gomme Lefase ke karolo ya ka.

Lefase ke la rena ka moka
Le ke lona fela legae la rena
A re thušeng go le boloka le go le hlwekiša
Ka moka e sego ka bonoši.

**Na sereto se se ka ga eng?
Na se na le methaladi e mekae?
Na se na le ditematheto tše kae?**

Sereto 5: Maikutlo

Mongwadi: Funda Wande

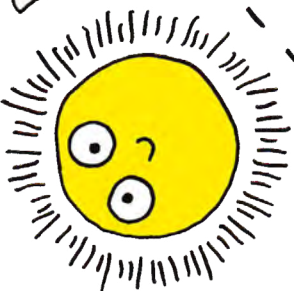
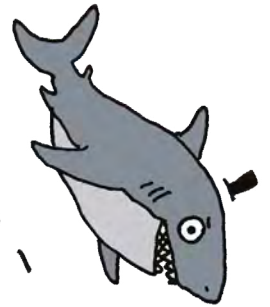
Dilo tše di nthabiša e le ruri
Mahlasedi letlalong la ka
Ge ke dira mošomo o mobotse sekolong
Ka nako e nngwe ge ke thopa.

Dilo tše di dira gore ke nyame
Letšatši la pula le la go tonya
Mantšu a go se be bose le go se lebelelwe gabotse
Ga bagwera ba ntlogela

Dilo tše di dira gore ke tšhoge
Noga e kgolo goba šaka
Modumo o mogolo le magadima
Goba merithi ka leswiswing.

Dilo tše di dira gore ke iketle
Go bapadiša mpša ya ka le katse
Go ba le leloko
Go ja dijo tša phepo.

**Na sereto se se bolela ka eng?
Na se dira gore o ikwe bjang?**

Tshekatsheko ya sereto

Kganya o ka go Mphato 3. O ratile sereto se **Le Mogwera** gomme o ngwadile tshekatsheko.

Tshekatsheko ya sereto

Ihaetlele / Hlogo: Le mogwera

Mongwadi: Funda Wandé

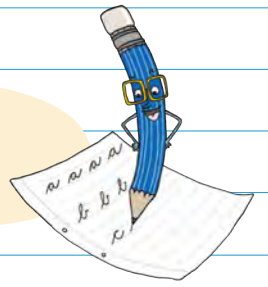
○ *Ihulaganyo: Sereto se se na le ditemana tše nne. A mangwe a mantšú a na le morumokwano.*

○ *Kakaretšo: Sereto se se ka ga dilo tšeo o di dirago le mogwera wa gago. Se re o ka no se dumelelane le mogwera wa gago efela wa no mo rata*

○ *Dikgopolo go fetola: Ke ratile sereto se. Se nkgopoditše ka nna le mogwera wa ka. Re dira dilo tše dintšhi mmogo. Ka nako e nngwe re a kgakgana efela ka marogo ra sega.*

Lentsú goba mothaladi wa mamoratwa: "Re tla ba bagwera go ya go ile."

Mongwalo

MOŠUPOLOGO

x

Ki Zu Aw Bl br

x

br Aw Ki Zu Bl

LABOBEDI

x

De Fr hr Ha Jo Kl

x

Jo hr De Kl Fr Ha

LABORARO

x

Lm Mo Na Op Or

x

St Na Lm Or Mo

LABONE

x

Uw Ux Uz Uo Xc

x

zw Uz Xc Uw Ux

LABOHLANO

x

Em In Kh Lp Ju We

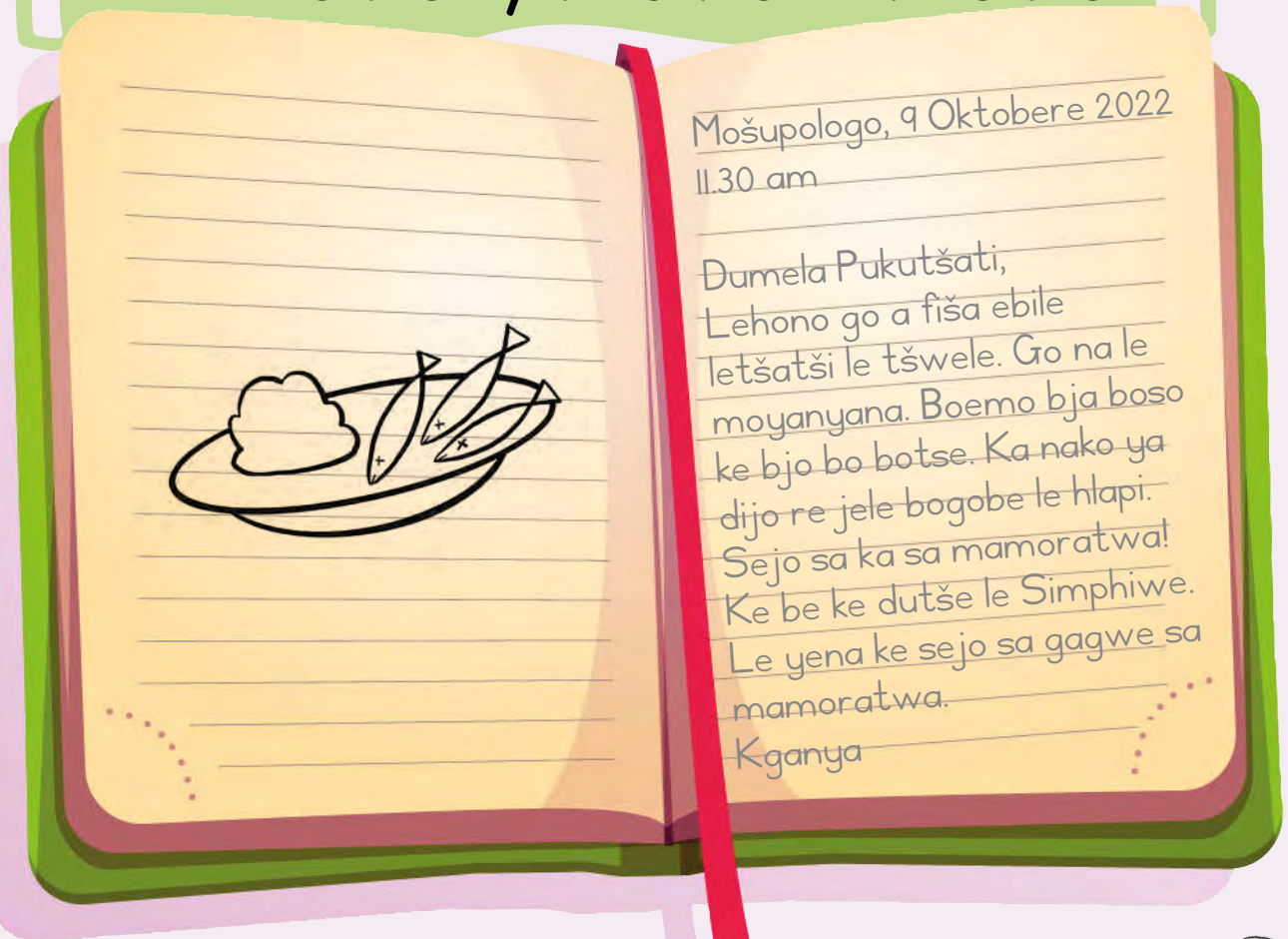
x

Th We Em Ju Kh

x

Pukutšatši ya tšatši ka tšatši

Ngwala pukutšatši ya gago ya lehono.

Pukutšatši ya ka

(Letšatši le letšatšikgwedi) Mošupologo, _____

(Nako) _____

(Matseno) Dumela Pukutšatši,

(Boemo bja boso lehono) Lehono _____

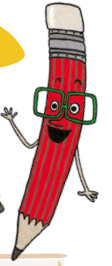
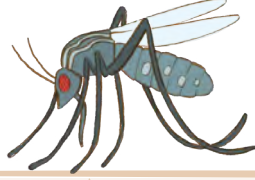
(Dijo tšeo ke di jelego lehono) Ke jele _____

(Dikgopolo) _____

Diphedi tše dingwe

Seo ke se **T**sebago

Seo ke **N**yakago
go se tseba

Seo ke **I**thutilego
sona

Beke 9

Bokgabo bja dikhunkhwane

Lebelela diswantšho ka šedi.

Na o bona eng? _____

Na o nagana gore diphedi tše ke tša nnete? Ka lebaka la eng? _____

Na di bonala e le tša nnete? _____

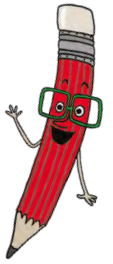
Na o nagana gore segokgo, ditšhošwane le mafele di dirilwe ka eng? _____

Memotlolo ye e dirilwe ke mmetli. Na o ka dira mmotlolo o mogolo kudu kudu wa khunkhwane?

Se ke bokapele bja Musiamo wa KZN go la Pietermaritzburg

Hlahlamolla ditlhaka o ngwale
mantšu gabotse

1

lomekga

kgamelo

2

lakwalakwa

3

tlammu

4

6

latshe

5

100

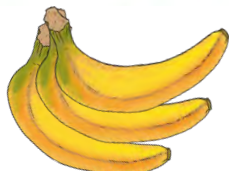
lokgole

6

legipšhatle

7

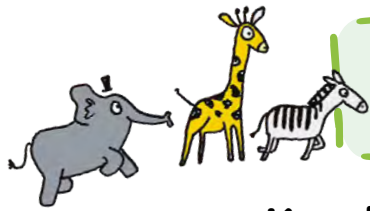
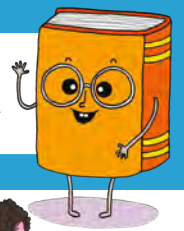

napanadi

8

mokgo

Tshekatsheko ya sereto

Kgetha sereto se sengwe. Ngwala tshekatsheko.

Leina/hlogotaba : _____

Mongwadi: _____

Thulaganyo: Sereto se se na le ditemana tše _____.

Kakaretšo:

Kgopolo le go fetola go sereto:

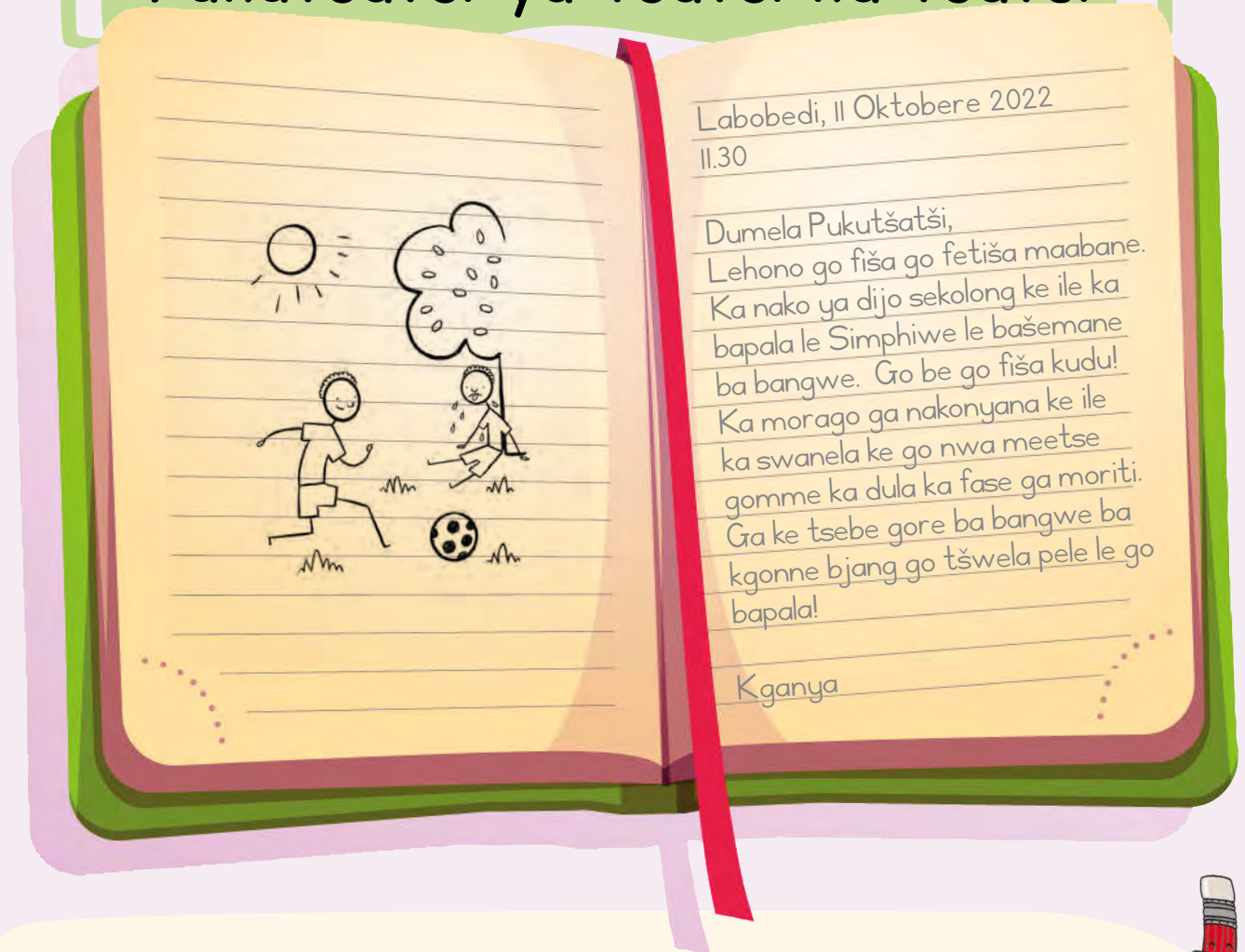

Lentšu goba mothaladi wa mamoratwa: _____

Pukutšatši ya tšatši ka tšatši

Labobedi, 11 Oktobere 2022
11.30

Dumela Pukutšatši,
Lehono go fiša go fetiša maabane.
Ka nako ya dijo sekolong ke ile ka
bapala le Simphiwe le bašemane
ba bangwe. Go be go fiša kudu!
Ka morago ga nakonyana ke ile
ka swanela ke go nwa meetse
gomme ka dula ka fase ga moriti.
Gra ke tsebe gore ba bangwe ba
kgonne bjang go tšwela pele le go
bapala!

Kganya

Ngwala pukutšatši ya gago ya lehono.

Pukutšatši ya ka

(Letšatši le letšatšikgwedi) Labobedi, _____

(Nako) _____

(Matseno) Dumela Pukutšatši,

(Boemo bja boso lehono) Lehono _____

(Seo ke se dirilego ka nako ya dijo) _____

(Dikakanyo/dikgopolo) _____

Dinnete tša go kgahliša ka dikhunkhwane

Bala dinnete tše tša go kgahliša ka dikhunkhwane tše dingwe.

Dintšhi tša ka gae di kwa tatso ka dinao tša tšona.
Dinao tša tšona di bjalo ka maleme a rena efela di kgona go kwa tatso ya swikiri go re fetiša ga dimilione tše 10!

Dintši di kgona go bona ka sa morago.
Se ke la lebaka la mahlo a tšona a go tswakanywa.

Dintšhi tša ka gae di ka sepele di kaname.
Lenao le tee le na le bokafase bja go ba le maboyana a manyane ao a tšweletšago selo sa go swana le sekgomaretši seo se dirilwego ka swikiri le makhura. Se se di thuša go kgomarela dilo

Menang e gola ka pela
Mokgwa wa bophelo bja menang e mengwego tloga go lee go fihla e ba e megolo, go tšea matšatši a 7-10.

Ke menang ya tshadi fela yeo e lomago.

Menang ya tshadi ke yona fela yeo e gogago madi a batho le diphoofolo ka lebaka la gore e nyaka porotheine mading a tšona gore e beele mae.

Menang e ba le matšato kudu ge ngwedi o feletše.
Ge ngwedi o feletše menang e ba le matšato go fetiša ga 500 ga mehleng. Se ke la lebaka la gore menang e hloka go bona gore e hwetše dijo, go ba bonolo ge ngwedi o tagile go felelela.

- 1 Na ke eng sa nnete seo se go kgahlilego kudu ka dintšhi? Ngwala nnete ya gona ka mantšu a gago.

- 2 Na ke nnete efe yeo e go kgahlilego kudu ka menang? Ngwala nnete ya gona ka mantšu a gago.

Feleletša mafoko ka mantšu a go felela ka modumo wa go swana.

Kgetha mantšu ka lepokisaneng.

dipuku dikuku remile lemile
meso poso rama kama

1 Rangwane ke molaodi wa poso.

_____ ye mengwe le ye mengwe Mma o itšhidulla ka go kitima.

2 Mamoribule o rata go koropa meriri ya gagwe.

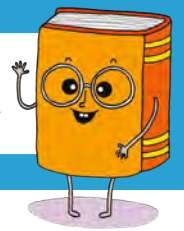
Bana ba rata go tšhatšha borotho ka _____.

3 Bana ba go rata dipuku ba atlega kudu bophelong.

Buti o paka _____ ka gare ga onto.

4 Banna ba remile mohlare wa morula ka selepe.

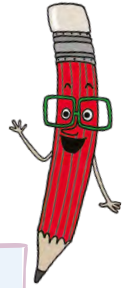
Koko o _____ mabele le mafela ka tšhemong.

Tlotlontšu

Nyalantša lentšu la tlotlontšu le tthalošo.

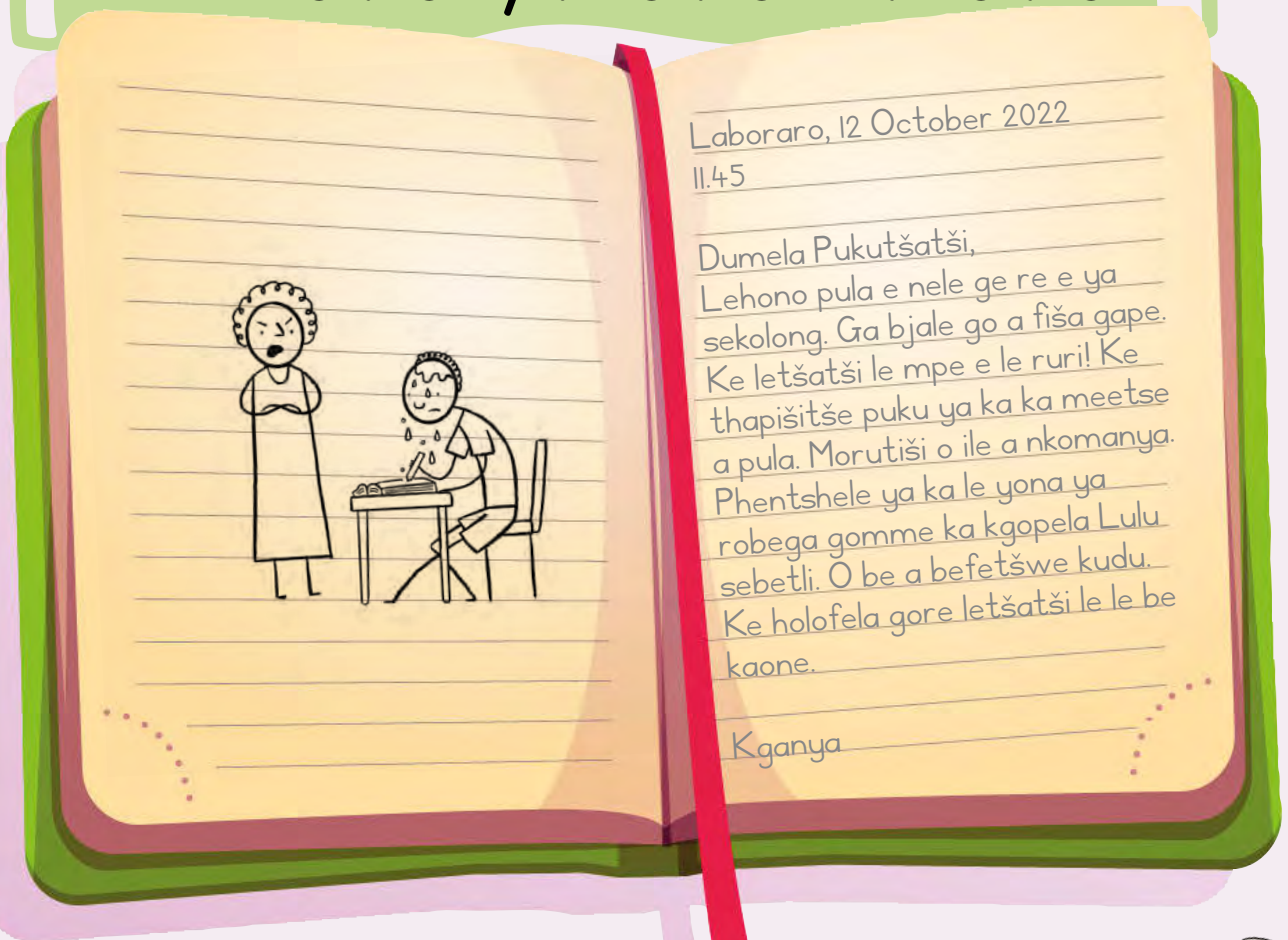
pukutšatši	mohuta wa go ngwala ka boikgopolelo, o mokopana le morethetho
sereto	Ke puku yeo e šomišwago go ngwala ditiragalo, maikutlo le ditemogo
temana/temanatheto	sengwalwa sa go ngwalwa ka gare ga pukutšatši ga tee
go tlaša pukuntšu	se o se lemogago kgauswi le wena
temogo	go lebana le temana

Ngwala mantšu a tlotlontšu ka lenaneo la ditlhaka.

Ngwala dilo tše hlano tšeo o di ratilego ka direto goba pukutšatši.

Pukutšatši ya tšatši ka tšatši

Laboraro, 12 October 2022
11.45

Dumela Pukutšatši,
Lehono pula e nele ge re e ya
sekolong. Ga bjale go a fiša gape.
Ke letšatši le mpe e le ruril! Ke
thapišitše puku ya ka ka meetse
a pula. Morutiši o ile a nkomanya.
Phentshele ya ka le yona ya
robega gomme ka kgopela Lulu
sebetli. O be a befetšwe kudu.
Ke holofela gore letšatši le le be
kaone.

Kganya

Ngwala pukutšatši ya gago ya lehono.

Pukutšatši ya ka

(Letšatši le letšatšikgwedi) Laboraro, _____

(Nako) _____

(Matseno) Dumela Pukutšatši,

(Tša boso lehono) Lehono _____

(ka tša mošomo wa phapoši ga bjale lehono) _____

(Dikakanyo/dikgopolo) _____

Dinnete tše dingwe ka dikhunkhwane

Bala dinnete tše ka ga dikhunkhwane tša lebotong la Musiamo tše re di bonego go diswantšho go letlakala 180.

Ditšhošwane di na le maatla kudu.

Tšhošwane e ka rwala selo sa boima bja go e feta makgahlo a 50. Ditšhošwane di kgona go šoma mmogo go šutiša matlakala le dipatlana go di iša dihlageng tša tšona.

Ditšhošwane ga di na le ditsebe!

Ditšhošwane di "theeletša" ka go kwa meroromelo yeo e lego mo fase ka maoto a tšona.

Mafele ke kgale a le gona le ka nako ya ditaenasoso.

Mafele ke kgale a le gona mengwaga ya go feta dimilione tše 300.

Lefele le ka phela nako ya go lekana beke e tee le se na hlogo!

Mafele ga a hloke molomo go hema. A šomiša mašobana a manyane a mo mebeleng ya wona go hema le go sepediša moya. Ge a se na hlogo, a tlo no kgona go hema.

Ditšhošwane ke dikhunkhwane tša go phela nako e telele.

Ditšhošwane tše dintši di phela dikgwedi tše 3–6. Kgošigadi ya ditšhošwane yona e ka kgona go phela mengwaga e 30.

Mafele a na le lebelo kudu.

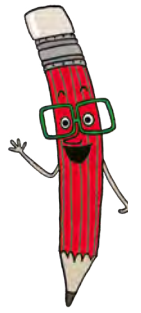
Lefele le ka kitima mitara o tee le seripa ka motsotso o tee ge le šetše le tšhabela kotsi. Le ka kitima ka lebelo kudu ka gore le na le dikhuru tše tharo leotong le lengwe le le lengwe.

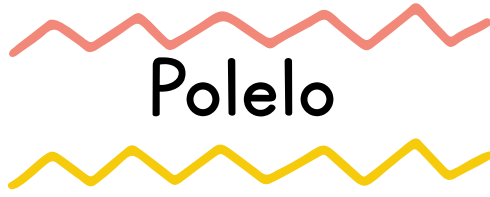
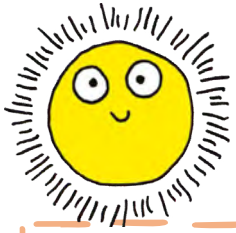
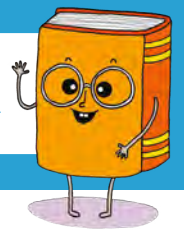

- 1 Na o kgahlile ke nnete efe ka ga ditšhošwane? Ngwala nnete yeo ka mantšu a gago.

- 2 Na ke nnete e fe yeo e go kgahlilego kudu ka mafele? Ngwala nnete yeo ka mantšu a gago.

Ngwala mafoko

Polelo

**Dira mafoko a mararo go tšwa go sehlopha sa mantšu.
Šomiša maswaodikga a maleba.**

fiša, go a, lehono
moya, go na, le, o monnyane
boemo bja boso, gabotse, bo

Ngwala mantšu a gago ka ga boemo bja boso lehono.

Ditšhišinyo: maru, fiša, borutho, tonya, fola, pula e a na, moya o montši

Lehono go _____

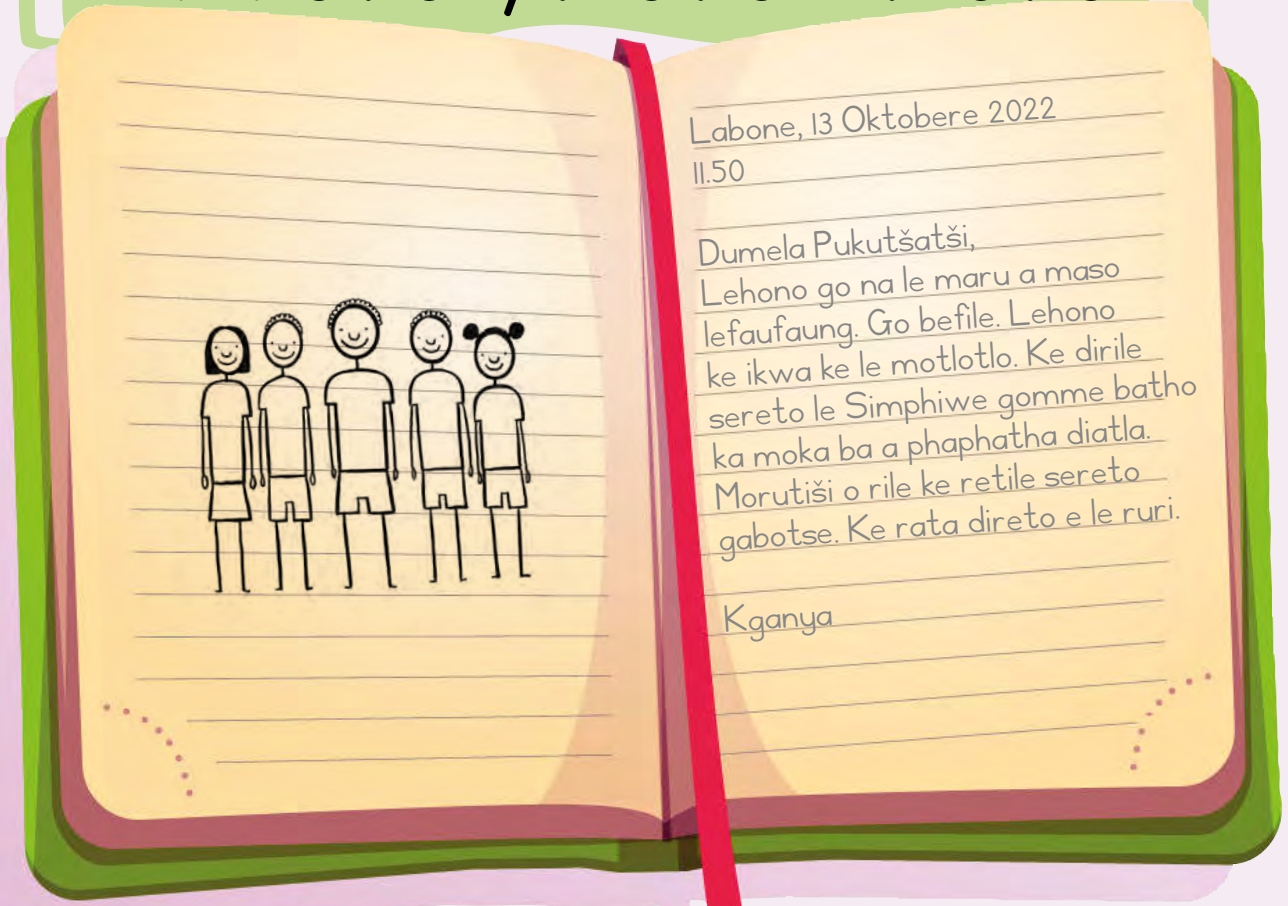
Go na le _____

Boemo bja boso _____

Pukutšatši ya tšatši ka tšatši

Labone, 13 Oktobere 2022
11.50

Dumela Pukutšatši,
Lehono go na le maru a maso
lefaufaug. Go befile. Lehono
ke ikwa ke le motlotlo. Ke dirile
sereto le Simphiwe gomme batho
ka moka ba a phaphatha diatla.
Morutiši o rile ke retile sereto
gabotse. Ke rata direto e le ruri.

Kganya

Ngwala pukutšatši ya gago ya lehono.

Pukutšatši ya ka

(Boemo bja boso lehono) _____

(Maikutlo a gago ka sekolo lehono) _____

(Dikgopolo) _____

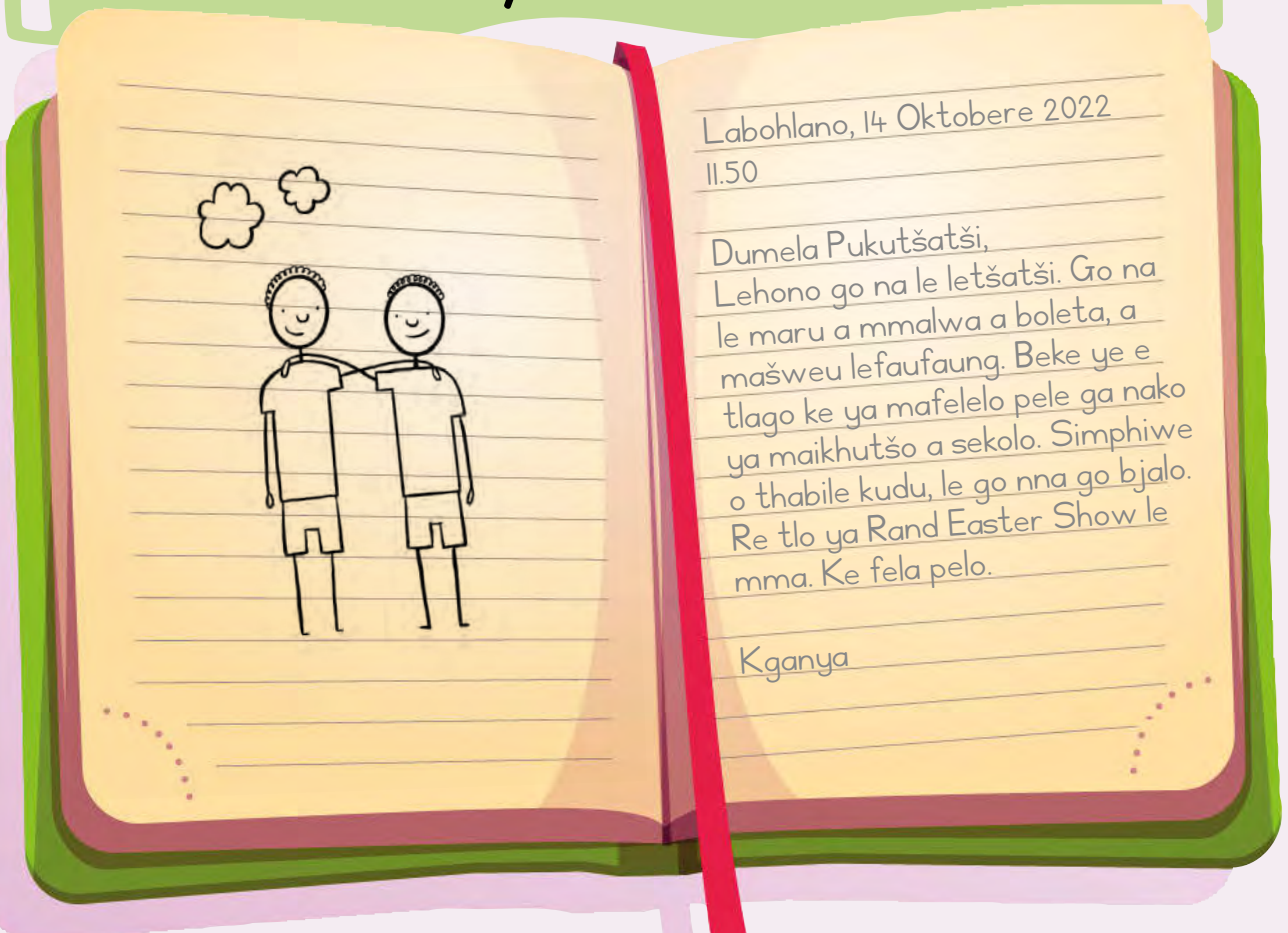

Piletšo

Pukutšatši ya tšatši ka tšatši

Labohlano, 14 Oktobere 2022
11.50

Dumela Pukutšatši,
Lehono go na le letšatši. Go na
le maru a mmalwa a boleta, a
mašweu lefaufaung. Beke ye e
tlogo ke ya mafelelo pele ga nako
ya maikhutšo a sekolo. Simphiwe
o thabile kudu, le go nna go bjalo.
Re tlo ya Rand Easter Show le
mma. Ke fela pelo.

Kganya

Ngwala pukutšatši ya gago ya lehono.

Pukutšatši ya ka

(Boemo bja boso lehono) _____

(Tše ke holofelago go di dira ka maikhutšo) _____

(Dikgopolo) _____

Ke kgona go ngwala ditlhaka tše

<i>a</i>		<i>b</i>		<i>c</i>	
<i>d</i>		<i>e</i>		<i>f</i>	
<i>g</i>		<i>h</i>		<i>i</i>	
<i>j</i>		<i>k</i>		<i>l</i>	
<i>m</i>		<i>n</i>		<i>o</i>	
<i>p</i>		<i>q</i>		<i>r</i>	
<i>s</i>		<i>t</i>		<i>u</i>	
<i>v</i>		<i>w</i>		<i>x</i>	
<i>y</i>		<i>z</i>			

a		B		b	
D		E		F	
g		H		I	
j		K		L	
m		n		O	
p		Q		R	
s		J		u	
v		w		x	
y		Z			

Funda Wande

Reading for Meaning